

LUCEAFĂRUL



REVISTĂ PENTRU CULTURĂ,
LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X : SIBIU AUG. - SEPT. 1911: NRUL 15-17

REDACTOR: OCT. C. TĂSLĂUANU:

Sumarul:

- | | | | |
|--|--|---------------------|-------------------------------|
| A. Bărseanu . . . | La jubileul de cincizeci de ani al „Asociațiunii“. | Em. Grigoroșvita . | Dragoste târzie. |
| St. O. Iosif . . . | Bolnav (poezie). | Vasile Stoica . . . | Catrene (poezie). |
| Mihail Sadoveanu | Intr'o poiană. | Dr. H. P.-Petrescu | Influența curenelor teatrale. |
| Livia Rebreanu, V. Effimiu, I. U. Soricu | : Căntece. | Lisandru Teofil . . | În vis (poezie). |
| I. Agârbiceanu . . | Frații. | Dr. A. Dobrescu . | Originea vieții pămâniene. |
| Constanța Hodoș | La întineric. | | |
| Il. Chendi | Cincinat Pavelescu. | | |
| Maria Cunțan . . . | Madonna mării (poezie). | | |
| Corn. Moldovan . . | După ploaie. | | |
| Otilia de Cozmuța | Anatole France. | | |
| I. U. Soricu | Apostata, Chemare (poezii). | | |

Dări de seamă:

- | | |
|--------------------|---|
| I. L. | Vasile Pârvan: Contribuții epigrafice. |
| Il. Chendi | N. N. Beidiceanu: La un han, odată; Constanța Marino Moscu: Ada Lazu. |

Cronică: Serbările din Blaj. „Cultura creștină“. Un viitor aviator-literat. Operele postume ale lui I. T. Mera. Motive vechi de decoratiune românească. „Bai Ganciu“. „Tribuna“ și „Românul“. Elevul lui Duiliu. Un însulător al scriitorilor. A II-a expoziție de pictură și sculptură a d-nei și d-lui Iordănescu. Alexandru Dobrescu. Serbările Ligei. Știri din Bucovina. Suflute înstrăinate. Scrisori. Mona Lisa. La Roma. Notițe. — Poșta Red. Bibliografie.

Ilustrațiuni: Leonardo da Vinci: Mona Lisa (în colorii). I. Iordănescu, E. I. Iordănescu, A. Dobrescu: Reproduse artistice.

Adămușmuzical: J. Mureșianu: Duetul I din „Erculean“, Cheșnicul.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU CULTURĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Victor Eftimiu, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 16 cor. Ed. de lux 24 cor.
6 luni 8 " " " " 12 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 cor.

România și în Străinătate:

1 an 20 cor. Ed. de lux 30 cor.
6 luni 10 " " " " 15 "

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiiu (Nagyszeben).

A apărut:

Advocatul poporal.

Indreptar pentru poporul român

de

Dr. Dionisie Moldovan, avocat în Sibiiu.

== Ediția a doua. == 384 pagini 8% ==

Prețul broș. Cor. 2.50, legat în pânză Cor. 3.50.

De vânzare la toate librăriile din țară precum și la

editura W. Krafft în Sibiiu.



Orice reproducere oprită.

La iubileul de cincizeci de ani al „Asociațiunii“.¹⁾

Anul acesta se împlinește o jumătate de veac dela înființarea „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“.

Plămădită într'un timp de apăsare politică, când popoarele, aruncate la pământ de puterea baionetelor, tânjiau sub domnia unui absolutism aspru, dar deopotrivă pentru toți în asprimea sa, ea vestiă zorile unor zile mai senine, visate și dorite de vînjoasa generațiune din anul 1848.

Orice manifestare politică fiind pe atunci împedecată, energia națională își căută și-si află alt câmp de acțiune, un câmp mai neted și mai mănos: câmpul nesfârșit și veșnic roditor al culturii.

Urmașii vechilor iobagi, trăiți atâtea veacuri în întunec, voiau să ajungă la lumină; ceice tânjiseră atâtea vreme în sărăcie, voiau să-și croiască o viață mai vrednică de ființa omenească; ceice purtaseră până acum coar-nele plugului pe moșia nemeșească, căutau să lucre mai cu folos petecul de loc, pe care ajunseseră stăpâni; cei deprinși până acum numai cu lucrarea pământului și cu îngrijirea vitelor începură a-și îndreptă privirile spre atelierile meseriașilor și spre contoarele neguțătorilor, închise pentru ei mai înainte; cei dedați cu creștăturile în lemn și cu cioplitul stâlpilor se gândiau la măiestriile mai înalte.

Un dor de înaintare, o nizuință spre progres par'că cuprinsese pe cei abia scăpați de lanțurile apăsătoare ale feudalismului de veacuri.

Efectele acestei nizuințe se și arătară în curând. În satele abia reînviată din cenușă,

în urma evenimentelor din anii vijelioși 1848/9, începură a se ridica școluțe, în cari se învăță carte românească; în comunele mai mari și mai cu dare de mână se întemeiară „școli capitale“, la cari se adună, setoasă de învățătură, tinerimea din împrejurime. Pe lângă vechile și venerabilele școli mai înalte din Blaj și din Beiuș, Brașovenii înființară cu jertfe foarte mari și cu un devotament vrednic de admirat un institut de creștere și învățământ, care, în scurtă vreme, se ridică pe aceeaș treaptă cu surorile sale mai în vârstă.

Afară de aceea Bisericile române începură a se organiza. Seminariile pentru creșterea preoților și învățătorilor se întocmiră din nou, lărgindu-se și introducând cursuri nouă. Tiparele din Blaj, Sibiu și Brașov scoteau, deși sub privegherea strictă a poliției, cărți, călindare și gazete, cari răspândeau cunoștințe folositoare în popor și-i aduceau veste de schimbările din lumea mare: de minunile carului de foc, ale vaporului și ale telegrafului, aflate nu de mult de mintea iscoditoare a omului, și cari începuseră a cuceri țările bătrânei Europe.

Cu un cuvânt: timpul absolutismului de 10 ani, deși apăsător din punct de vedere politic, a fost pentru noi, Românii de sub coroana Habsburgilor, un timp de reculegere culturală și economică, un timp de concentrare națională și de deprindere cu conceptele vieții moderne.

Dară cu toate că în această epocă poporul nostru începuse a se întremă, întocmai ca un bolnav după o suferință îndelungată, totuș el simțiă încă multe lipsuri, aveă trebuință încă

¹⁾ Din numărul jubilar al revistei „Transilvania.“

de multe întocmiri, ca să poată vindeca ranele lăsate de un trecut nefericit și să ajungă pe aceeaș treaptă cu alte neamuri mai puțin prigonite de soarte.

Îndeosebi se simțea trebuința unei instituțiuni, care să îngrijască de interesele culturale mai înalte ale neamului: să cultiveze limba națională, care începuse a se folosi la oficiile publice, să fixeze ortografia, să cerceteze istoria, să sprijinească tânăra literatură națională și peste tot să promoveze, mai mult decât se putuse face până atunci, progresul poporului nostru pe toate terenele.

Și cum aceste probleme interesau pe toți Românii din această țară deopotrivă, noua instituțiune, a cărei lipsă se simțea așa de mult, avea să fie a tuturor Românilor fără deosebire de confesiune și de stare socială, avea să-i întrunească pe toți într'un mănunchiu, „cum împreună plugarul în snop spicele de grâu curat“.

Ideea înființării unei asemenea instituțiuni culturale, sulevată mai întâi pe cale ziaristică și în convorbiri particulare, se și apropia de realizare în urma „săngerării dela Solferino“, care făcū pe guvernul absolutistic mai accesibil pentru dorințele popoarelor și în urma intervenirii celor 176 fruntași români, în frunte cu Arhieriei Alexandru Sterca Șuluț, Andreiu baron de Șaguna și Ioan Alexi, cari în petițiunea lor din 10 Maiu 1860 cer voie dela Locotenența transilvană pentru „o adunare consultătoare“ spre scopul „înființării unei reuniuni, a cărei chemare să fie lățirea culturii populare și înaintarea literaturii cu puteri unite“.

După oarecari trăgănări și obiecțiuni din partea Guvernului provincial ardelean, și după ce situațiunea generală politică se schimbă în mod însemnat prin diploma împăratească din 20 Octomvrie 1860, concesiunea cerută se dete, și în Martie 1861 se urziră temeliile noiei societăți, care, după împrejurările politice de atunci, avea să poarte numele „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român“ și al cărei scop se termină astfel: „Scopul Asociațiunii e înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studiu, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și

stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte și alte asemenea“.

Obținându-se aprobarea Maj. Sale pentru statutele înaintate, cu mare bucurie se convocă și cu o însuflețire deosebită se finū în Sibiiu, în zilele de 23 până în 26 Octomvrie v. 1861, adunarea de constituire a tinerei societăți, față de care se hrăniau speranțe așa de mari.

Cei mai buni bărbați ai noștri din timpul acela, în frunte cu nemuritorii Arhieriei Șaguna și Șuluț, se grăbiră a intră în șirul membrilor noiei societăți, contribuind fiecare după putere la temelia ei materială; în fruntea tinerei instituțiuni se aleseră bărbații cei mai luminați și mai cu vază, de cari dispunea neamul nostru pe atunci; toți erau însufleții de scopurile însoțirii atât de mult dorite și cu toții aveau față cu dânsa așteptările cele mai ademenitoare.

Șaguna, nou alesul președinte, cu glasul plin de emoțiune vestește: „Masa dulcēi maicii noastre este pregătită pentru oaspeți mulți; măjca noastră a fost până acum îmbrăcată în doliu, dar de acum înainte se îmbracă în haine de nuntă și poștește la masă pe toți fiii săi, ea să strălucească și ea în casa și cu casa sa, și să înnoiască pe fiii săi, precum se înnoiesc tinerețele vulturului“. — Iar Timoteiu Cipariu, eruditul canonic, ales ca vicepreședinte, numește noua Asociațiune: „o n razim naționalității române“ și urează „tinerei plante“, „ca, cu ajutorul celui Preaînalt și cu zelul învăpăiat al națiunii nutrită și crescută, să ajungă cât mai curând la statura normală, în care să înverzească, să înfrunzească și fructuri înmiite să aducă de bun și dulce gust tuturor Românilor, fructuri de cultura și propășirea în toate ramurile științei, artei și civilizațiunii“.

La rândul său, neobositul George Barițiu, noul primsecretar, desfășură un program întreg de acțiune al tinerei societăți, program croit pentru decenii înainte.

Dar nu numai în Ardeal produse inaugurațiunea noiei societăți o mișcare atât de vie a inimilor, ci ea fū întîmpinată cu o însuflețire deosebită și în celelalte ținuturi locuite de Români. Nobilul Andreiu Mocioni de Foen felicită pe cei adunați, înscriindu-se ca mem-



Vasile baron Poppe
1867-1875



Andreiu baron Siaguna
1861-1867



Jacob Bologa
1875-1877



George Bariliu
1889-1895



Ioan M. Moldovan
1893-1901



Alexandru de Mocsonyi
1901-1904



Josif Sterca Suluha de Carpenis
1904-1914

Prezidenții „Asociațiunii”

bru cu 200 fl.; nemuritorul binefăcător Emanuil Gojdu, pe atunci comite suprem al comitatului Caraşului, promite asemenea, că se va înscrie ca membru fondator şi va stăruî pentru înaintarea nou întemeiatei societăţi; vrednicul Eudoxiu Hurmuzachi, vlăstarul marimoasei familii bucovinene, salutând adunarea, cere să fie primit între membrii Asociaţiunii, întocmai ca mult meritatul Ioan Maiorescu, care se anunţă ca membru pe sine şi pe fiul său.

Tot cu aceeaş însufleţire, dar cu un număr cu mult mai mare de participanţi din ţara întreagă şi în fiinţa de faţă a câtorva oaspeţi distinşi din Ţara-Românească se ţin a doua adunare generală la Braşov în vara anului 1862, adunare împreună cu o expoziţiune industrială şi agricolă, cea dintâi la noi Români de dincoace de Munţi. La adunarea aceasta Şaguna par'că vede înaintea ochilor săi sufleteşti roadele, ce le va aduce în scurtă vreme tânăra instituţiune: „literatura limbii noastre la asemenea grad de cultură cu ale celorlalte limbi culte; şcoalele şi institutele literare în stare înfloritoare, satele şi oraşele române regulate şi înaintate; grădini şi holde frumoase, cultivate, bogate de pomi fructiferi, unde până eri alaltăeri erau numai pălămidă şi alte ierburi sălbatic; economia raţională la plugarii noştri; înflorirea artelor şi a tot felul de măestrii la Români noştri. Pe scurt: Nu vor trece multe zeci de ani, şi naţiunea română va fi regenerată şi întinerită în puterile sale intelectuale, industriale şi materiale, pentrucă naţiunea este setoasă după cultură şi luminare, iar membrii acestei Asociaţiuni nu vor cruţa nici un sacrificiu, ce ar condiţiona un viitor mai fericit şi propăşirea naţională”.

Tot la această adunare Gavriil Munteanu, directorul tănărului gimnaziu braşovean, propune compunerea unui dicţionar al limbii române; eruditul T. Cipariu stăruieşte pentru înfiinţarea unei biblioteci de cărţi vechi româneşti, pe temeiul cărora să se poată lucra mult doritul dicţionar; Ioan Puşcariu arată trebuinţa întocmirii unui album al familiilor nobile de naţionalitate română; George Bariţiu cere înfiinţarea unei catedre de Estetică pentru cultivarea artelor frumoase, iară pentru

promovarea ştiinţei se hotăreşte înfiinţarea secţiilor: filologică, istorică şi fizico-naturală.

Cu astfel de sentimente, cu astfel de planuri şi cu astfel de aspiraţiuni se inaugură activitatea Asociaţiunii noastre şi în acelaş chip urmă ea şi mai departe, cu o intensitate aci mai mare, aci mai mică, după oameni, timpuri şi împrejurări, — până când la a. 1895 din „Asociaţiune transilvană“ se desvoltă în Asociaţiunea culturală a tuturor Românilor din Ungaria şi până când pe cadranul vremii se însemnară de cincizeci de ori câte 365 de zile.

Se naşte de sine întrebarea, ridicată de altfel în repeţite rânduri, dacă în timpul acesta, destul de îndelungat în viaţa unei instituţiuni, Asociaţiunea noastră a împlinit, măcar în parte, aşteptările întemeietorilor ei, dacă a putut atinge cât de cât ţinta fixată la urzirea ei şi dacă serviciile aduse de dânsa societăţii româneşti corespund jertfelor depuse pe altarul ei?

Ca să putem răspunde la această întrebare, trebuie să ne dăm seamă, că viaţa unei instituţiuni nu se poate desvoltă cu regularitatea şi preciziunea unui mecanism, ci ea se poate asemăna mai bine cu desvoltarea unui organism, a cărui existenţă şi prosperare atarnă de diferite împrejurări. Dacă aceste împrejurări sunt favorabile, el creşte şi se întăreşte, văzând cu ochii; dimpotrivă, sub împrejurări neprielnice începe a tânji, lăncezeşte pe zi ce merge, până când se prăpădeşte cu totul.

Chemată la viaţă într'un timp de reculegere naţională, „Asociaţiunea“ reoglindeşte în trecutul său de 50 de ani întreagă evoluţiunea poporului nostru din această ţară în decursul acestui restimp. Când viaţa publică românească lăncezeşte, tânjeşte şi ea; dimpotrivă, când conştiinţa naţională se manifestă mai cu putere, când un sânge mai viu pulsează în arteriile vieţii naţionale, par'că şi ea se înviorează şi caută să se apropie tot mai mult de scopurile, pentru cari a fost creată.

După primii ani de însufleţire, în cari a fost întemeiată, urmează, de pe la anul 1870, un timp de mişcare mai lentă, până când,

după lărgirea terenului său de activitate în 1895, din nou se manifestă mai cu putere.

Probleme mărețe își puseseră „Asociațiunea” noastră la întemeierea sa, probleme, cari, după vorba marelui Arhiepiscop Andreiu Șaguna, cereau într’adevăr „o perseverență de fier și un sacrificiu din inimă”.

Deoparte ea voia să contribuie la dezvoltarea literaturii naționale prin studii, publicațiuni, premii și stipendii, iară de altă parte se nizuia să ridice cultura generală a poporului, răspândind în toate straturile cunoștințele folositoare, propagând spiritul de însoțire, dând îndrumări pentru o mai bună lucrare a pământului și îndemnând pe fiii poporului nostru la îmbrățișarea negoțului și meseriilor.

Cu alte cuvinte, „Asociațiunea” eră menită să fie pe deoparte o societate literară, iară de altă parte o societate culturală, o societate de popularizare.

A lucra cu succes în ambele direcțiuni eră foarte greu și mai cu seamă a desvolta o activitate mai mare literară și științifică, cu deosebire cum s’au pornit împrejurările politice dela 1867 încoace și pe lângă mijloacele materiale de tot restrânse, de care dispunea „Asociațiunea”, eră aproape peste putință.

Cu toate acestea și în această direcțiune s’a produs câte ceva, cât permiteau puterile și împrejurările. Disertațiunile publicate în „Analele” apărute și în anii cei dintâi, revista „Transilvania” redigată un lung șir de ani de mult meritatul G. Barițiu, publicarea câtorva lucrări de specialitate, premiarea câtorva scrieri literare de valoare, întemeierea unei biblioteci destul de considerabile, înființarea Muzeului istoric și etnografic, care se desvoltă din an în an, întrunirea unui grup de cărturari în secțiile literare-științifice, cari dau mână de ajutor comitetului central în chestiunile de specialitate, — sunt tot atâtea semne, că „Asociațiunea” a căutat să-și facă datoria sa și pe acest teren.

Mai mult însă a izbutit ea a făptui pe celelalte câmpuri de acțiune, ce și-le alesese.

Voind a înmulți numărul intelectualilor, de cari se simțea lipsă așa de mare în deceniul 1860—1870, ea împărți un număr însemnat

de stipendii tinerilor dela școlile secundare și superioare, despre cari speră, că vor fi tot atâția luminători și conducători devotați ai poporului. De altă parte, nizuindu-se a împrietini și pe Români cu negoțul și cu meseriile, de cari stătuseră departe până acum, ajută un număr mare de ucenici, să învețe măiestriile mai de lipsă și totodată dete câteva ajutoare elevilor dela școalele de comerciu.

Ajută câteva școale lipsite de mijloace, și pornind dela punctul de vedere corect, că progresul unei societăți atarnă în mare parte dela cultura femeii, înființă cu jertfe foarte mari școala civilă de fete, care și-a serbat anul acesta jubileul existenței sale de un păttrar de veac.

Dar nu numai tineretul avu parte de binefacerile societății noastre, ci întreg publicul român: tineri și bătrâni, bărbați și femei, săteni și orășeni. Cu deosebire dela înființarea despărțămintelor, hotărâtă în anul 1869, și și mai mult după reorganizarea din anul 1895, „Asociațiunea” căută să pătrundă în toate straturile poporului, îndemnând și sfătuind, învățând și admoniând, prin adunări, prin prelegeri populare, prin înființarea de biblioteci și de însotiri, prin publicarea unei „Biblioteci populare” proprii.

Ea, încrecă în diferite rânduri, să concentreze publicul nostru la muncă comună și să deștepte încrederea în puterile proprii, prin aranjarea de expozițiuni mai mari și mai mici.

De altă parte, administrând bine averea sa, îndemnă pe mai mulți generoși binefăcători ai poporului nostru, să-i încredințeze spre chivernisire diferite fundațiuni cu scop cultural și filantropic.

Toate aceste fapte, îndeplinite cea mai mare parte fără nici o răsplată materială, ci numai din dragostea de neam și de dorul de a împinge cu un pas mai departe pe calea progresului acest popor bântuit în trecut de o soarte nemiloasă, sunt tot atâtea dovezi, că „Asociațiunea” noastră n’a trăit înzadar, n’a înșelat aspirațiunile întemeietorilor ei, ci a căutat să facă tot cecece i-a îngăduit timpul și împrejurările, și astfel și-a câștigat un titlu la recunoștința și sprijinul publicului nostru.

Dar pe lângă toate cele amintite până aici și cari se vor putea vedeă mai pe larg în capitolele următoare, „Asociațiunea“ și-a câștigat un merit nediscutabil prin caracterul ambulant al întrunirilor sale. Ea a făcut pe Români din diferitele părți ale țării să se cunoască unii pe alții, i-a deprins să lucre împreună și să se stimeze unii pe alții, i-a învățat să-și prețuiască și să-și cultive limba; a susținut vie scânteia națională, chiar și acolo, unde eră în primejdie a se stinge; a aplanat contrastele sociale și profesionale; ne-a deprins a ne simți cu toții fiii aceluiaș popor și a hrăni acelaș ideal: asigurarea existenței și întărirea materială, morală și culturală a neamului, din care facem parte.

Chiar dacă Asociațiunea nu ar fi obținut alte rezultate mai concrete, totuș din punctul de vedere amintit mai pe urmă ar merita toată stima și toată recunoștința noastră.

Astfel nu ni se par exagerate cuvintele nemuritorului G. Barițiu, când la pag. 32 din vol. III al lucrării sale „Părți alese din istoria Transilvaniei“ zice:

„De nu ar mai fi făcut nimic Români în 1860 spre dezvoltarea și consolidarea vieții lor naționale, posteritatea tot le-ar fi datoare cu recunoștință pentru înființarea Asociațiunii. Cine neagă aceasta, este dator, ca om iubitor de adevăr, să cetească toate actele aceluși institut, apărute în cei 30 ani ai existenței sale și să tragă consecințele: împrumutarea de idei între compatrioții cari vorbesc aceeaș limbă maternă; dezvoltarea sentimentelor umanitare; dezvoltarea tot mai

solidară a conștiinței naționale; înăvuierea, netezirea și purificarea limbei materne; unificarea ei, precum nu mai fusese niciodată, pentruca să o știi cu atât mai mult stimă și iubi; câștigarea convicțiunii, că în această limbă poți cultivă prea bine științele și artele, cum și a legiferă și administră o țară, un stat; în fine intrarea națiunii noastre cu limba sa în concertul popoarelor neolatine, al celor mai civilizate din Europa. — Existența și activitatea Asociațiunii transilvane a vibrat, deși fără multă paradă și așa numite reclamuri, în tot corpul națiunii din toate țările locuite de Români; ea a fost un bold spre a se înființa și în alte părți spre acaleași scopuri diverse societăți sau reuniuni. Cu împărțirea de burse în sumă de câteva zeci de mii Asociațiunea a accelerat înmulțirea atât de indispensabilă a inteligenței superioare în națiune. Cu îndemnarea prin ajutoare de bani la învățare de profesioni și la comerț s'a făcut un pas decisiv către câmpul cel vast al industriei“.

Să binecuvântăm deci amintirea acelor bărbați cu suflet mare, cari au întemeiat acum 50 de ani această măreață instituțiune, iar moștenirea lor să o păstrăm cu sfințenie, să o înmulțim, să o facem tot mai folositoare neamului, din care facem parte!

Dacă prima jumătate de veac din existența Asociațiunii a fost timpul înființării și al încercărilor, a doua jumătate să fie timpul muncii sistematice și conștiente.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Andrei Bârseanu.



Bolnav.

Zăceam sfârșit pe patul suferinții
Și 'n aiureala mea din când în când
Zăream cum stau la căpătâi părinții,
Și frații și surorile plângând.

Apoi furat în somn fără de veste
De-o pajură, simții că suiu spre zări
Și că străbat în goană oarbă peste
Câmpii și dealuri, peste munți și mări.

Răpit de-avântul aripelor grele,
Îmbrățișând al pajurei grumaz,
Călătoream acuma printre stele
În spasmele supremului extaz.

Pluteam așa de fericit în spațiu
Și tot mai vajnic mă 'nălțam mereu,
Sorbind văzduhul proaspăt cu nesațiu
Într'un avânt nebun spre Dumnezeu!

Căci lanțurile ce mă 'ncătușase
De-acest pământ păreau că s'au fost rupt.
Și-asemeni unei stele neguroase
Piereă pământu 'n haos de desubt.

Dar o lumină orbitor de vie
Fără de veste ochii mi-a deschis,
Și-am plâns de jale și de bucurie
Văzând că tot n'a fost decât un vis.

St. O. Iosif.



Intr'o poiană.

Mergeam cu moș-Anania spre Pojana-Dumbravnicului. Deși eră bătrân și alb, tovarășul meu umblă sprinten încă, fără să se slujească de baltagul vechiu, cu coadă lungă lustruită. Îi priviam în tăcere, pe când pășia lîn pe potecă.

Ca orice muntean, eră îmbrăcat cu deosebită grijă. Opinci curat lucrate, și curelușe late înfășurând abaua albă până la glezne. Peste berneveci, cămașă largă, fără flori. Sumăeș scurt, fără clinuri, și chimir îngust. Și peste suman o curea lată, care ținea în stînga o tașcă de piele de căprioară, înflorită cu ținte de alamă. În tașcă, plumbii și pulberea, amnarul, cremenea și iasca, luleaua și suvacul, și alte multe mărunțișuri, printre care, degetele pădurarului umblau cu multă grijă. În spate, pușca, încrucișată cu cureaua tășulcei; și un corn la șold, cu lînțug de alamă. În cap pălărie rotundă pe pletele-i scurte, albe. Moșneagul eră ras cu îngrijire ca totdeauna, și pe barba și fălcile-i aspre, și după cap, unde pletele-i erau tăiate drept. Ce bărbier îngrijă astfel pe moș-Anania, în'crierul muntelui, nu mi-am putut da niciodată socoteala. Când îl întrebam, da din cap și zâmbea uitându-se în altă parte; iar pe lelea Marghiolița par'că nu-mi venea s'o bănuesc... Totuș, acuma mă gândesc că ea trebuie să fi fost — și grija asta eră semn de mare și stator-

nica dragoste, și de grijă pentru tinerețea „omului” ei...

Pe drum, bătrânul nu vorbea. Cercetă prăvălișurile coastelor și adâncul sihnelor, cu ochii lui puternic sprâncenați. Rar lăsă să cadă o vorbă și întindea brațul spre depărtări; rostea un nume de munte ori de sat.

„Iaca, zise el, pe când poteca se încovoia peste o adâncătură așezată ca o șea pe două văiuge; vezi dumneata colo, în vale, scântind ceva? Acea-i crucea dela mănăstire, dela Râșca...”

Crucea scântieia deasupra unor vărfuri de brad, în depărtare, și mai departe se zărea un colț de câmpie și un fulger de apă.

Umblam prin umbră, căci soarele trecuse de partea cealaltă a muntelui. Lumina o vedeam pe sus numai, pe creștetele brazilor, și pe ceața văilor, cătră Moldova. Eră o lumină dulce, de negură de toamnă, care plutea peste tăcerea de sub noi, până peste câmpiile nevăzute ale depărtării.

Trecurăm pe o potecă întunecoasă, pe sub cetină joasă de brad. Apoi lumina iar ni se arătă, în răsărit, când intrarăm în Poiana-Dumbravnicului. Dincolo de munți, soarele se lăsase cătră asfințit. Înțelegeam asta, căci umbra se întinse mai departe în râpi, și negurile erau viorii.

Acolo, în poiană, bătrânul avea fân în polog, și venea să vadă dacă nu-i bun de strâns în câpiți. Trecu printre brazdele cari răspândeau abur de flori uscate, cercetă în două-trei locuri, apoi ne traserăm la coliba de fân, ridicată pe câteva prepelege. Mi-rează de flori și rășină ne învăluia; cădeă roua.

Moș-Anania își scoase pușca din spate, o răzîmă de colibă și rămase în picioare. Apoi începui să scociorască prelung în tașca-i de piele. „Îmi caut sculele, zise el, ca să-mi afum oleacă nasul...” Apoi adăogă, după o clipă de gândire: „Iaca, ar fi patruzeci de ani de când îl fumez...”

După ce-și făcui obiceiu, tot în picioare stând, mă privi rîzând, cum stam tolanit pe iarbă:

„Acu trebuie să-mi plătesc datoria...”

— Așa-i, mi-ai spus că ai o mare bucurie când vii prin Poiana-Dumbravnicului... Și ai a-mi spune o istorie...

— Încă o istorie ciudată. Pe drum nu ți-am putut-o spune, da' aici spun. De câteori o spun, am așa ca o mîngăiere. Că eu cu lupu, domnule, bat crâncen războiu.

— E o istorie cu lupii?

— D'apoi cum? — Să vezi. — Acu eu stam aici chiar astă toamnă la pîndă. Îmi am eu socotelile mele. Dupăce se strînge fânul, aici rămâne o singurătate — unde nu calcă picior de om. Și eră ia așa, ca acu, la asfințitul soarelui; se vedeă cum crește umbra pe vale, și cum lumina se ridică în răsărit și rămâne tot mai sus. ... Iaca, acum și soarele s'a dus...”

Par'că se întâmplase în adevăr ceva în depărtare. Par'că se coborîse încet o pleoapă, a somn, peste rămășițele de lumină. Și deodată băgai de seamă în ce singurătate mă aflu, sub poale de codru, deasupra văilor și negurilor încremenite într'o tainică tăcere.

„... Da atuncea, urmă pădurarul, cum se întinse o leacă de întunec, eși luna plină. Eu am auzit prea bine, în vale, pe coastă, mișcând ceva. Repede m'am lăsat pe-o cărare, — și când m'am oprit iar, aproape de fagi... este acolo o răritură de fagi bătrâni... am înțeles că sunt porci la jîr. Măi! mă gândesc eu, — să fie mistreți? Nu erau mistreți. Coasta eră repede, fagii rari și băteă luna.

Erau porcii lui Irimia din vale, pădurarul de lângă pârău. — Măi! cum de-au găsit ei drumul la jîr? Și poate Irimia îi caută. Erau șase mascuri mari și voinici. Și dădu-seră ei de comoara asta — și mâncau. Uitaseră că se face seară și trebuie să se ducă acasă...

Mă gândeam: asta-i averea lui Irimia. Să-i iau de dinapoi și să-i mân cătră vale? Ori să dau glas din corn lui Irimia? Cum să-i las eu așa? Are omul noroc de mine. Poate să vie o dihanie și-i sfârtică pe cel mai gras. Dihania cunoaște lucrul bun, ș'acolo se svârle...

Cum stam eu așa în cumpănă, deodată simțesc ceva... Șimțesc că este aproape ceva... Nu știu — că eu am simțit, ori am cunoscut la mascării lui Irimia... I-am văzut cu capetele ridicate, cu urechile lor ascuțite ciulite, și întorcându-se cu sfârlele unul cătră altul... Hm! Par'că vorbeau și se înțelegeau. Unul a grohăit încetișor, ceilalți i-au răspuns scurt. Mișcau câte-o ureche numai, altfel par'că erau crescuți ca din pământ, așa de neclintii stăteau.

Așteptam mirat. Îndată mi-am făcut socoteală. Martîn nu poate să fie. Are el altă împărăție, de ceea parte de munte, unde-i știam ghizunia. Trebuie să fie o bală de lup. Dihanii de-acestea avem noi în pădure destule... Numai bieteles noastre ciute pot să spuie cât au suferit, și mărturie avem ciolănele lor albite, pe toate ponoarele...

Ei, apoi dacă-i lupu, bun de tot. Incaltea n'am venit degeaba în Poiană. Mai fac ș'un bine, că scap un porc de-al gospodarului Irimia. L-oiu chemă eu pe urmă și i-oi spune dela ce primejdie i-am scăpat godacii...

Mă gândeam eu așa. Și într'adevăr că lupu a fost. Porcii grohăind iute și aspru deodată s'au mișcat, și lupul, de unde n'am văzut, s'a arătat în rariște, cu coada târiș... Eră foarte grăbit, îi scanteia ochii, și rânjea. Simțise el că are de-aface cu porci de coteș. Și'n urma lui altul. Doi. Am tras repede oțelele puștii.

Dar atunci am văzut un lucru de mirare, ș'am uitat să mai ridic stratul la umăr.

Porcii clefăiau cu mare amenințare și stăteau cu ritul în vânt, neînfricoșăți de loc.

Lupii i-au ocolit întâiu puțin, ș'au dat cătră un tufăriș des. Atuncea c'o iușeală năprasnică, mascurii lui Irimia s'au repezit, nu buluc, ci împrăștiati puțin, ca și cum ar fi vrut să-i grămădească din toate părțile pe cei doi dușmani.

Măi! mare poznă! zic eu în gândul meu. — Ș'odată văd săltând peste tufe una din bale, și chiar pe lângă mine a dat năbusna și s'a mistuit în răpă. Iar pe cealaltă nici nu știu când au grămădit-o porcii ș'au luat-o în sfârle, și cu colții au rupt-o.... Dar știi cum grohăiau și clefăiau, și cât erau de mănioși porcii lui Irimia? Lucru mare! Apoi tot din porcul cel mistreț se trag... mă gândiam eu. Și l-au făcut bucăți. Nici n'a mai avut vreme lupul să urle. Odată a slobozit glas, — ș'atâta i-a fost....

Eu stam cu mâna pe pușcă, incremenit. Iaca, mi-au vânat porcii lupu! — Am tras cornul la gură ș'am dat semn cătră vafe. Porcii nu s'au urnit de lângă dihamie. O rupeau ei acolo; știau că dincoace nu-i dușman, ci om, adecă apărător.

Iarși am sunat, până ce mi-a răspuns Irimia. Și eram bucuros, lucru mare! Ia acū am văzut și eu ceva, care drept la inimă mi-a mers. Am văzut și eu lupu pedepsit de animale dela casa omului.... Zic: trebuie să cinstesc cu o garafă de vin cu Irimia, pentru godacii lui!

Asta-i povestea. Dumnitale ți-a plăceă ori nu, da mie tare-mi place!..."

Și moș-Irimia, isprăvind astfel, eră bucuros ca un copil, cum nu-l văzusem nici-odată.

„Apoi când m'am dus acasă ș'am spus babei, ea a avut ce se bate cu mâna peste gură, iar eu am avut ce râde. Iar Irimia nu voiă să mă creadă; numai când am băut cu el

în cinstea godacilor lui, dădeă din cap și se tot minună, și se tot băteă cu mîna peste căciulă.... Acū de câteori se duce prin sate, îl întrebă oamenii: Ce-ți mai fac vânătorii, bade Irimie?... „l-au intrat la cinste și laudă mascurii, ce să-i faci?“

Noaptea se întinsese deplin; mai aveam o bucată până la răsăritul lunei. Stăturăm un răstimp tăcuți; priveam în depărtarea văilor, prin pâcla nopții, o luminiță.... Cine știe unde luciă! Un bucium sună pe-un munte. Stăteam în fân: la răsăritul lunei, după cât îmi spunea moș-Anania, au obiceiul să intre uneori în Poiana-Dumbravnicului cerbi. Deodată îi vezi cu coarnea lucind în lumină, ridicând capetele la cel mai ușor vuet. După ce se încredințază că toate sunt pe pace și pe liniște, încep a jucă. Pasc apoi o vreme, mai ronțăesc din fânul cosit, și umblă ca 'ntr'o lume a lor.

În poiana asta, zise moș-Anania, niciodată n'au venit vânătorii, și niciodată n'au căzut săngerăți cerbii. Cunosc ei locurile de pace. Viu eu din când în când să-i văd, și viu și pentru dihăniile de lupi... cari stau la pândă... Văd ei că aici e hăfaș bun. Umblă ei, dar nici eu nu dorm. Las' că și cerbii nu se tem de lupi, nici cât porcii lui Irimia. Sunt însă ciute, sunt căprioare și vătui.... Doamne!... frumoasă ar fi lumea, fără dihăniile acestea! Atâta năduv am eu asupra lor, că par'că-mi vine să-ți mai spun odată istoria de mai înainte....“

Moș-Anania își strânse luleaua. „De-acū să tăcem.“ — Și se cuibări în fân și rămase ca o stană. Par'că nu mai eră nimeni lângă mine. Așa stăturăm în tăcere și neclintire, până la răsăritul lunei, așteptând cerbii, pe cari numai în basmele copilăriei îi văzusem.

Mihail Sadoveanu.



Cântec.

Crengi de vișin înflorite
Cad pe geamurile mele —
Eu ascult pe gânduri dusă
Cum doinește vântu 'n ele,

Și le scutură frumseța
Pe garoafele din glastră:
Oare ce-mi trezește 'n suflet
Dor de-o scumpă floare-albastră?..

Livia Rebreanu.



Cântece.

I.

Sunt legi cu care nu se luptă,
Ce te gonesc din calea mea...
Păcat! Povestea intreruptă
Așa de bine începea!

Aș fi dorit o viață 'ntreagă
Cu brațul meu să te 'nășor...
Dar „legea” nu vrea să 'nțeleagă...
Am să te ait... Va fi așor!...

Atâtea lucruri dragi — pierdate,
În dramul meu am semănat!...
Te duci și tu acuma... Du-te!
Am să te ait... M'am învățat!...

II.

Luciaa făclii și scumpe vase,
Cânta sa sălbatică viori...
Lumina toată s'adunase
În ochii tăi strălucitori.

Uitat deoparte, în neștire,
Eu te priveam îngândurat,
Cerșind zadarnic o privire
Din ochiul tău inflăcărat...

Spărgându-se sonor, deodată,
Căzută pe lespezi un pahar
Tu l-ai privit înfiorată
Și-ai pretrecut în armă iar...

Cum aș fi vrut să cad risipă,
Să fii paharul sfărâmat:
Să mă privești măcar o clipă
Cu ochiul tău inflăcărat!...

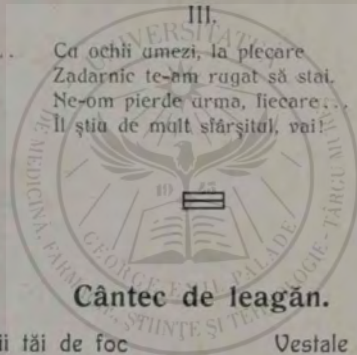
III.

Și-acum, povestea se sfârșește...
Mi-ai spus atât: nu cercetă!
Și-apoi te-ai dus, înțelepțește,
Să-ți împlinești menirea ta.

Ca ochii azezi, la plecare
Zadarnic te-am rugat să stai.
Ne-om pierde arma, liecare...
Il știu de mult sfârșitul, vai!

Vor trece clipe, ceasuri grele,
Am să te chem, am să suspin,
Și 'n armă, cântecile mele
Eu alteia o să le 'nchin!

Victor Eftimiu.



Cântec de leagăn.

Adormi! Pe ochii tăi de foc
Coboară-a genelor perdele
Brodate cu mărgean și stele,
Adormi, copil fără noroc.

Povestea sfântă s'a sfârșit,
De-acuma noaptea o să vie. —
Ca o biserică pustie
E cerul tău de nori umbrit.

Adormi! La căpătâiul tău,
În locul zânei iubitoare
Ce te-adormea 'n cântări ușoare,
Azi vin părerile de rău.

Vestale triste 'n negru port,
Trecutu 'n suflet o să-ți cheme,
Ca să ferească de blesteme
Icoana visului tău mort.

Te vei trezi mai trist în zori
Și mai străin ca niciodată,
Căci zâna noastră adorată
A dus și cântece și flori.

Adormi! Pe ochii tăi de foc
Coboară-a genelor perdele
Brodate cu mărgean și stele,
Adormi, copil fără noroc!...

I. U. Soric.

Frații.

Moartea grabnică a bătrânului Turcu, înmormântarea cu trei popi și zece cântăreți, pomeana ce ținuse până seara târziu, trezind dorul de viață și de ceartă în oameni, — răceala și pustietatea nopții următoare, toate se învăluiau, claie peste grămadă, în mintea lui Niculiță Turcu. Stătea uimit, doborât de oboseală, și cercă să priceapă ceva din ceea ce se petrecuse. Dar o singură senzație-i rămase clară: părea că s'a prăvălit din mari înălțimi un munte, plin de colțuri de stânci și de păduri, și că el, Niculiță Turcu, a ajuns, din întâmplare, lângă acele dărâmături pline de groază. Le privește, și nu le pricepe.

Turcu bătrânul nu fusese bolnav, nime nu-i așteptă moartea. Și iată, s'a stins într'o clipă! Turcu bătrânul îl iubiă cu dragoste mare pe Niculiță, și s'a îndurat să plece pe drumul de veci, fără să-i spună o vorbă de mângâiere, de dragoste. Fratele lui Niculiță, Toma, un om de treizeci și șase de ani, uscat, cu fața aspră, cu ochii împungaci, nu fusese nicicând în dragostea bătrânului Turcu, și iată el moștenise dela bătrân casa cea mai frumoasă, iar Niculiță, odorul, mila tătâne-seu se alesese c'o hurubă de casă, veche și afumată, o casă de bărne, care se plecase 'ntr'o coastă.

Niculiță se gândia mereu, și cu cât se gândia mai mult, pricepea mai puțin. Băgase el de seamă că oamenii îl privesc cu mirare, întrebători și cu un fel de silă. Și-și zicea: „Buni oameni. Li milă de mine“.

Dar vedeă că oamenii caută cu alți ochi la frate-său, la Toma. Îi părea că privirile acelea îl pismuesc pe fratele său. Și-și zicea: „Buni oameni. Pricep și ei că Toma-i rău“.

Se gândia și nu putea pricepe nici într'un chip împărțeala ce se făcuse. El îl știuse pe tatăl-său foarte bogat. Bani la bănci, bani acasă, moșie, atâția boi...

Și acum, la împărțeală, Toma, fratele său, îi adusese deodată o veste grozavă: Datoriile mari ale bătrânului Turcu. Toată averea: banii, pământul, vitele, trebuiau să fie înghițite de acel monstru, care răgnește în fața atâtor moștenitori. Niculiță își aduce aminte câte ceva, zisese atunci:

„Să dăm banii, frate. Bani din bănci, deacasă. Dar moșia să n'o vindem. Datoria ce mai rămâne o împărțim, și, de trăim, vom rescumpără-o“.

Toma, atunci, se mânia. „De unde să plătească? Pământul, oricât de bine muncit, n'aduce cametele. Să vândă tot, și să rămână, ca doi copii nenorociți, în grija celui de sus“.

Vorbise Toma, fratele mai mare, omul care umblase în lume, se oprise prin orașe, cunoștea bine scrisoarea în trei limbi. Și părea îngrozit la gândul, ca toată viața să plătească la datoriile tatălui său. Niculiță, când l-a văzut pe Toma înfricat, s'a temut și el, și s'a învoit să se vândă toată moșia.

„Atâta pagubă“, spunea Toma, „de vom fi oameni vrednici vom face și noi avere, poate mai multă, de vom fi niște vai de lume, ne vor mânca gadinile. Atâta pagubă“.

Niculiță nu înțelise nici cuvintele acestea. El îl știă pe Toma om foarte puțin viteaz, care, în fața greutății celei mai mici, îngenunchiă. Și acum, se arată deodată așa de viteaz și hotărât.

Niculiță eră însurat. Avea doi copii, și se așeză cu cortul în casa cea veche de bărne. Cum o da Dumnezeu! El se știă curat și voiă să muncească în rând cu ceilalți oameni. La început se simți puțin umilit, văzând cum îl privesc de mirați oamenii. Dar, în sfârșit, înțelise că nu-i el de vină, dacă din averea bătrânului Turcu, n'a rămas nimic. Nu el a făcut datoriile. El se știă om de omenie.

Însă vremile erau mai grele, decât înainte când și-a strâns averea cea mare Turcu, bătrânul. Comorile pământului se împuținaseră, munca trebuia indoită, întreită, și rod abia cât să astupe gurile copiilor. Departe de el vorbele frate-său Toma: că, de-or fi oameni, vor face avere mai multă decât tatăl-său. Nu eră el om în virtute? Nu muncia din crăpatul zorilor până seara târziu? Munca aceasta neîntreruptă eră singura lui mângâiere, tărie și razim în sărăcia care-l copleșise, față de bogăția care se grămădiă tot mai multă asupra fratelui său, Toma.

Da, acesta eră lucrul cel mai vrednic de

mirare pentru Niculiță și, după cât i se părea lui, pentru satul întreg: averea lui Toma, după ce un an și jumătate îl stoarse sărăcia cea mai amară și mai rușinoasă, începuseră deodată să crească.

În iarna cea dintâi după moartea bătrânului, Toma veni la Niculiță foarte adeseori. Veni cu haina ruptă, nespălată, cu obrajii supti ca de boală, cu ochii arzând de frigurile foamei! Și, frigurile acelea din ochi creșteau par'că, ca și alimentate, de câteori privirile lui descoperiau marea sărăcie din casa fratelui său. Când vorbea, în chilia săracă tremurâ un glas aspru, răgușit, foarte departe de a-l putea numi glas omenesc. Și, cercetând pe rând sărăcia lui Niculiță, se plângea mereu de viață, de răposatul Turcu, de lumea toată. Schelălăia, ca un căfel bătut, până când Niculiță nu-i dădea o bucată de pâine, un os de porc. Cerșia astfel dela el, și n'avea acasă decât nevasta. Iar Niculiță avea acum, pe lângă nevastă, trei suflete:

— „L'a izbit greu, sărăcia“, își zicea Niculiță privind-l cu un fel de milă. Însă compătimire n'a avut niciodată pentru acest Toma. Nu l-a iubit. El iubise singur pe tatăl-său, pe Turcu.

Astfel Niculiță munciă neîntrerupt, și munca îi dădea putere să privească în liniște cum crește bogăția fratelui său.

În liniște. Căci dela o vreme, dela anul al treilea al morții bătrânului, pe Niculiță începea să-l neliniștească sufletul. Ca într-o tremurare nervoasă, de frică îi veniau frânturi de gânduri, de întrebări mirate și ascuțite: A trebuit să rămână avere dela bătrân. Aur, haine. Mulți bani. Și datoriile! Avut-a bătrânul datorii? Toma i-a arătat scrisori, i-a arătat peceți, a adus, într-o zi un avocat din oraș, care a întărit spusele fratelui său. Ah! dar se putea să fie o minciună totul. Acest frate Toma putea să facă lucruri mai grele decât atât. Decât a minți!

Însă mintea lui liniștită, îi spuneă: Nu se poate! Toată averea bătrânului a fost prăpădită. Bine că el nu pricepe slova străină, dar Toma i-a arătat polițele. Cum a cutezat să i le arate dacă ar fi fost mincinoase? Nu s'ar i putut gândi, că Niculiță, luat așa de o nedumerire, ar fi putut să meargă cu hârtia la unul care cunoaște și să-l întrebe?

Și apoi, desnădejdea lui Toma, când s'a văzut sărac. Și nebunia lui din iarna cea dintâi după moartea bătrânului! Cum începuse să cerșască, și ce friguri ciudate i se coboriseră în ochi. Nu, dela bătrânul Turcu, nu rămase nici o avere.

Munciă mereu, cu încordare, cu patimă, și cercă să creadă deplin în vestea ce o lăfiseră niște oameni, că Toma ar fi dat peste o comoară cu bani turcești de aur. Se poate! își zicea. Comori sunt multe în pământ. Bine-ar fi, să fi aflat Toma o astfel de comoară.

În vremea aceasta frate-său își zidise case nouă. Case mari, de zid, înalte și tari, ca la oraș. Cămile acestea au fost întâiul pas, ca Toma să se ridice în ochii oamenilor. Se putuse s'voni mai înainte că Toma ar avea bani mulți, cu zecile de mii, puși pe la bănci, oamenii nu-l prețuiră mai mult ca înainte. Poate că nu credeau în banii lui. Însă când văzură zidirea sură, grea, puternică, cu o mulțime de ferești, cu perdele pe dinlăuntru, oamenii își ziseră întâi, a batjocură: „vezi tu boierul?“ Însă cu vremea batjocura trecu și Toma rămase boierul satului. Mai ales după ce curtea lui se umplu de vite, după ce avu o trăsură pe arcuri și doi cai negri ca tăciunele, și iuți ca focul.

Oamenii începură a-i spune „D-nul Toma“. Și-i vorbeau cu pălăria în mână. Oamenii își uitară și de bătrânul Turcu, ce nu eră așa de bogat, își uitară și de Niculiță, fratele Tomei, și-l vedeau numai pe acesta, dela care, din an în an, începură să atârne cei mai mulți săteni.

Niculiță Turcu trăia cu multe greutate. Aproape în tot anul nevasta-l mai cinstia cu un copil. Se înmulțiseră, abia mai încăpeau în casa cea de bârne. Și brațe muncitoare, dintre copii, încă nu se ridicară. Trăia cu multe greutate, dar în casa lui eră pace.

Numai nevasta, câteodată îi zicea:

„Doamne Niculiță, cum-i lumea asta! Zice că toată averea lui Toma ar fi dela bătrânul. Și că pe tine te-a înșelat ticălosul!“.

Niculița se tulbură atunci și zicea mâniaș: „Taci miere, nu-ți pierde mințile“.

Ci, când se simția mai strămtorat de nevoi de sărăcia ce se lipia de el ca un șarpe.

simția că el își pierde mințile la gândul că, frate-său l-ar fi înșelat.

Dar, eră cu neputință. Întreaga avere a bătrânului eră prăpădită. Toma, de bună seamă, dăduse de o comoară. Altfel nu se putea să-și facă așa casă. Să țină atâtea vite. Și doi cai. Și trăsura pe arcuri. El, care munciă de doisprezece ani neconținut, știă că din muncă numai nu se poate face așa ceva.

În ceasurile lui de singurătate, se întorcea mereu în minte o întrebare, care nu mai voiă să se liniștească. Toate celelalte întrebări, nedumeriri, căzură obosite, ca niște bieți fluturași de noapte ce s'au invărtit zadarnic în jurul luminii. Dar întrebarea aceasta: pentru ce-l trimise Toma de-acasă chiar atunci când eră să moară bătrânul? aceasta nu se obosiă, se reîntorcea, ori de câteori o alungă, și nu-i da odihnă.

Și întrebarea aceasta cercă totdeauna să-i deștepte gânduri de mult uitate: Bătrânul aveă bani mulți acasă, câteva zece de mii. Asta o știă tot satul. Drept, că el, Niculiță, nu i-a văzut niciodată. Și, când au deschis lada de fer, ce-au aflat? Câteva hârtii, scrisori, și bani: abia patru sute. Și nu s'ar fi putut?... O, nu. Toma n'ar fi putut să fure zecile de mii și să-l mințească.

La început Niculiță ascultă numai din depărtare ce se spuneă de Toma. El, cum sta într'o margine de sat, și cum rar se ducea la biserică, îl întâlneă de puțineori pe frate-său. Niculiță eră cuprins de munca lui, de sărăcia lui, și n'aveă dorinți de stadă. El trăiă, ca și când Toma ar fi fost tot așa de sărac ca și dânsul. Niculiță credeă că se întâlnește așa de rar cu Toma, pentrucă nu prea se plimbă prin sat, căci omul sărac n'are gust de plimbat.

Adevărul însă eră că Toma îl încunjură pe Niculiță, ba începuse să se ferească de el ca de foc. Și asta, cu cât averea lui creșteă mai tare.

Toma, se dăduse cu domnii, cu toți străinii satului. Nevasta lui lepădă cătrința și-și puse rochie. În locul năframei veni pălăria. Și, nu peste mult, Toma își schimbă și el portul. Gâtul îi stă cercuit în gulerul tare, îi stă țapăn. Și el, se priviă adeseori amănunțit, când umblă pe uliță.

Cu ani ce treceau ajunse tot mai mare domn în sat. Oamenii începură aproape să-și uite că Toma e frate cu Niculiță Turcu.

Toma Turcu mergeă la oraș răsturnat a lene în trăsura lui pe arcuri, bietul Niculiță își trăgeă cu greu cismele din noroiu, pe acelaș drum. Și Toma Turcu ducea cu plăcere, cu gentileță, orice domn în trăsura lui, dar pe Niculiță nu l-a luat niciodată, și când îl întâlnește pe drum, vizitiul par'că simte! Arde din pleasna de mătasă pe cei doi bueștri, și roțile de dinafară stropesc cu picuri grei de glod hainele lui Niculiță, care înaintează cu silă, pe potec. De se 'ntâmplă ca Toma să fumeze pe când se 'ntâlneă, astfel, cu Niculiță, aruncă țigara, cu greață. De se 'ntâmplă să fi fost tăcut pân'atunci, începeă deodată să suridă și să spună o mulțime de nimicuri. Și întors. Din vorbăreț se faceă mut ca o statuie, până la oraș.

Delă o vreme începū să-l vorbească de rău, pe frate-său, pe Niculiță. Să-l batjocorească. Să-i scoată vești slabe prin sat. Că-i un ticălos, un țărăie brău. Că nu știe câștigă. Nu știe chivernisi. Că-i un nătărău. Un om foarte înapoiat, o gănganie, un vierme, care, dac'ar muri ofrăvit de cineva n'ar fi nici un păcat.

Încunjurându-l întâi din teamă, de frică, sfârși prin a se feri de el cu dispreț. Îl disprețuă acum, ca pe cel din urmă dintre oameni. Îi eră scârbă de el. Îi eră rușine că i frate.

Și, bietul Niculiță, ce-i greșise? Nimic, decât că-și purtă liniștit, ca și mai înainte, sărăcia. Niculiță îl vedeă cum se poartă, îl auziă cum îl batjocorește. Nu-l pricepeă, dar inima simțeă că i se răcește.

Nevasta, în schimb eră toată foc și neastâmpărată. „Toată lumea spune că Niculiță a fost înșelat. Bătrânul Turcu n'a avut nici o datorie. Cum poate un om, Niculiță, să-l lase pe frate-său să se îmbuibe în toate bunățile vieții acesteia, iar ei, copiii lor să trăiască în sărăcie? Ce sărăcie? Făr' o zi luminoasă în vieță“.

Când vorbiă muierea în chipul acesta, Niculiță se umpleă de răutate: „Muierea niciodată nu-i mulțămită. Muierea iubește ce-i moale și gras. lubește domnia.“

Dar în schimb, o răceală de ghiață, simțită că-l cuprinde de câteori da ochi cu frate-său. Să fie omul acesta într'adevăr șarpe să-i otrăvească vieața întreagă? Așa se gândia Niculiță.

Într'o dimineată satul întreg fierbea de o veste urită. Ci că ar fi prins pe-o femeie la cancelarie în odaia unui domn, care venise de două zile dela oraș. Noaptea întreagă și-a petrecut-o acolo în fărâdelegi, cu domnul cel gras. Ca orice taină de noapte, nu s'a putut afla îndată cine-a fost vinovata. Unii spuneau un nume, alții altul.

„A fost, mi-a spus un om, Măria lui Niculiță. Pe muierea săracă o trage mai ușor dracul la păcat“, zise între mai mulți oameni Toma Turcu, cel mai gazdă și mai puternic sătean. Vestea aceasta se lăți, ca fulgerul în sat.

Auzi și Niculiță. Niciodată nu l-a priceput pe frate-său. Nu i-a înțeles purtările. Nu i-a priceput bogăția și goana ce-o poartă împotriva lui, a săracului. Dar, cinstea muierei sale o cunoștea Niculiță. Nimic nu-l putea clăti din credința lui.

Tăcut și trist, se duse la frate-său Toma. „Am auzit c'ai spus o veste frate! zise cu greu, gemând par'că.

— Da, am spus. Cine să lăcomească la bani? Muierea sărântocului. Da! Asta-i așa!“

Niculiță după cincisprezece ani aproape, acum îl privi mai întâiu în ochi pe frate-său. Îl privi, și 'ntr'o cutremurare de groază și de disgust îl înțelese. Ah! ce om nenorocit eră acest frate al lui! Care întâiu s'a temut să nu-l descopăr! Apoi văzând că tac, a vrut să măucidă cu disprețului lui de domn, ca să-mi

închidă gura pentru totdeauna. Da! acum-a-l înțeleg!

„Vestea asta, vrei tu s'o creadă oamenii, frate Tomo, îl întrebă cu tristeță.

— Da! O cred acum. E foarte ușor de tâlcuit așa ceva. I-a trebuit bani. Tu n'ai avut să-i dai. Ești sărac și ea!...

— Oprește! Stai! O vorbă să nu mai spui!“ Și Niculiță, înălță dreapta lui arsă de soare. Se întâlniseră pe drum, și, la vorbele lor, se adunară mulți oameni mirați.

Toma tăcu, și își plecă ochii scânteietori de ură. „Frate, zise Niculiță, tu ai spus o mare minciună. Nime nu-ți va crede-o. Însă minciuna ta mi-a dat prilejul să descopăr un mare adevăr. Oameni buni, strigă Niculiță cu fața luminată. Oameni buni!“ Toma-l privi speriat, își adună deodată trupul ca și când ar fi voit să-l ascundă, să se tupileze în pământ.

„Și, ghemuit, așteptă ca un animal sălbatic, pe care ești gata să pui mâna.

„Oameni buni“, începă a treia oară Niculiță. „Acesta, aici, se zice că e fratele meu. Eu, de azi încolo, nu mi-l mai țin de frate. El m'a mințit o vieață. Toată averea în care înoată e dela tata. E a mea, deci jumătate. Dar nu-mi mai trebuie. A spurcat-o cu atingerea sufletului său. Jur că-i așa cum vă spun!“

Toma pricepă că-i sosi sfârșitul. Se ridică cu greu, și se trase spre casă încet, târându-se ca un dulău deșelat.

Din ziua aceea frații nu se mai văzură.

Toma se înrăutăți și se îmbogăți și mai tare, iar Niculiță rămase sărac până la moarte.

I. Agârbiceanu.



La întuneric.

Unei prietene din Moldova.

I.

... Am prins condeiu! Să-ți răspund îndată... Apoi l-am pus iar la locul lui, pentru multă vreme.

Sunt mahnită. Și n'aș vrea ca amarul din suflet să se reverse prea mult asupra ta, tânăra mea prietină. Am așteptat să mă potolească puțin, și mi-am tot zis în vremea asta:

„Poate că nici nu-i adevărat... Sau dacă-i adevărat, nu-i ea de vină...“

Tu, ființă bună, ideală, care în scurta noastră petrecere împreună îmi crescuseși așa de mult de inimă!

Aș fi vrut să tac, să nu tulbur credința iubirii tale. Să rămân pururea în ochii tăi: blânda ta călăuză, cum mă numeai... Dar

în sufletul meu se resvrătește remușcarea nesincerității și neînfrânatul dor de adevăr.

Adunasem chiar prea mult în inimă, în zilele acele de vară, de cari îmi vorbești. Să le uit, vreodată? N'aș putea.

Văile, poenile și pădurile Moldovei! Satele, mănăstirile, oamenii și mărăcinii Moldovei! Încântarea și jalea niciodată nicăiri nu s'au grămădit cu așa putere în sufletul meu!

Primisem cu bucurie învitarea ta. Deși nu te cunoșteam, am înțeles din scrisorile tale că ești o fire de elită.

Și ai pentru mine o prietinie sufletească!

Să petrec cu tine o lună, în colțișorul tău de raiu, în casa ta ospitalieră „unde să mai păstrează cu sfințenie vechile moravuri moldovenești“.

Ce bucurie aveam, că te găsisem! Așa nobilă, cuminte în colțișorul tău izolat, și totuși arzătoare în suflet pentru o viață înaltă, ideală... O inimă, înfășurat o inimă!

Mi-ai eșit în cale și eu te-am strâns la piept, cum nu strânsesem demult — poate niciodată — o prietină, o tovarășă de acelaș dor...

Îți erau ochii frumoși, umezi de prea multă simțire, pe când buzele roșii îmi șoptiră cu expansiune: Te iubesc!

Sărbătoare mai dulce nici că ar fi avut sufletul meu. Dar...

Din pragul casei tale frumoase învăluită în iederă, mă întâmpinără vr'o șase căței, diferite rase, gata să mă latre, să rupă haina de pe mine.

I-ai potolit cu o vorbă, și i-ai desmierdat.

„Ăștia sunt copiii mei, mi-ai zis zimbînd.“

Mi-ai scos pălăria, pe când eu mă uitam, oarecum, cu nedumerire, la animalele gudurate pe covorul scump, în jurul tău.

Ai prins în brațe pe unul dintre ei și l-ai desmierdat:

„Ăsta-i favoritul, „dragostea mamei“. A avut o mamă rea, l-a părăsit de mititel, eu l-am crescut cu lapte, între perini, noaptea mă sculam când îl auziam schiăunând, îl hrăneam, îl învăluiam...“

Aveai duioase gingășii în glas și cățelul îți lingeă mâinile. Eu am tăcut nedumerită.

„Mi se pare, nu iubești câinii?“

— Ba, nu-i urăsc...

— Nici nu se poate, când ai o inimă așa de bună... Dar mă tem totuși că nu-ți sunt dragi...

— Nu prea am avut timp să mă ocup de ei... Până ce am avut copii mici...

— A, da. Tu ai avut copii!“

Ochii ni s'au întâlnit într'o înduioșare ne spusă.

„Ție nu ți-a dat Dumnezeu!“

O jale sfâșietoare m'a cuprins. O inimă de mamă tânără, cu porniri de jertfire de sine, nevoită să caute refugiu în dragostea cățeilor!

Par'că se făcuse deodată pustiu în jurul meu...

M'ai prins de mână să-mi arăți casa ta, picturile, florile tale... Mi-ai cântat la pian, ai făcut glume, spirit...

Mie mi se strânsese inima, și nimic nu mai intră în ea... Mă simțeam străină, de prisos, și casa ta îmi părea rece ca o criptă... Răsul, dragălașia ta îmi păreau silite, prietința nesinceră...

„De ce nu adoptezi un copil?“

Te uși mirată:

„Crezi că părinții se pot despărți de copiii lor?“

— Un orfan...

— N'am nici unul în familie...“

Voiam să te mai întreb: e nevoie să fie, numai decăt, din familie? Dar am tăcut.

Și umbra s'a întins peste sufletul meu, în vreme ce tu, ca de obicei, în fiecare dimineață, din fereastra iatacului, îți hrăneai câinii cu felii de cozonac proaspăt, cu miros dulce de unt și migdale prăjite...

Pe lângă uluci trecură doi băețași din sat, în haine curate, ca de sărbătoare, cu obrații trași, ca de boală. Țineau câte o carte strânsă subsoară, și se uitară o clipă, cu jînd, la cozonacul aruncat la câni... Tresării, și am rămas gânditoare, cu privirea dusă în urma lor. Desigur ei niciodată nu l-au gustat, bănuiesc numai, cât poate să fie de bun, așa un cozonac dulce, cu miros de unt proaspăt și migdale prăjite...

„Au, mi se pare, o sărbătoare azi, împărțirea premiilor...“

— Nu te duci?

— Eu, ce să caut?

— Invățătorul nu vă invită?

— Nicî nu-l cunosc. Am auzit că-i un țărânoi. Miroase de departe a iuft și usturoi...

— Cu toate astea...

— Știu, mi-ai mai spus: „Noi boerimea care locuim la țară, trebuie să-i venim în ajutor, bietului martir care se luptă aci singur cu întunerecul"... Dar n'ai dreptate. Nu poți să faci nimic pentru ei. Sunt refractari, neîncrezători, plini de dușmănie față de noi...

— E departe școala?

— O, sus undeva, pe deal...

— Niciodată nu te-ai dus?

— Ce eră să caut?"

Am ezitat o clipă. Nodul din inimă mi se urcă în gât...

Apoi te-am cuprins de mijloc, m'am uitat lung, pătrunzător în ochii tăi luminoși; e un suflet acolo! Și am îndrăznit să-ți spun:

„Să ți-i alegi, dintre copiii adunați acolo, pe cei mai frumoși, pe cei mai deștepți, — poate sunt și între ei oropsiți, fără mamă, anemici, slabi de neîngrijire, de foame, — să fie ei... copiii tăi!"

— Nici n'ai clipit. Ochii mei s'au împăien-ginit într'ai tăi. Ca de o vrajă hipnotică ți-ai plecat capul pe pieptul meu și ai plâns!

Îți sărutam ochii, obrații, buzele roșii într'o nepotolită bucurie de lacrimile tale.

Ne-am înțeles! Ne-am înțeles!...

Ah, lacrimile acele și promisiunile tale sfinte au fost tot ce adusesem cu mine mai scump din colțișorul acela de raiu, din cea mai frumoasă, cea mai tristă țară românească.

II.

Am trecut prin sate frumos așezate, la poalele colnicelor verzi, dar mici și puțin populate.

La orașe, — numai străini!

Un neam urît, cu port și obiceiuri și vorbă și moravuri urîte.

Îmi întorceam capul să nu-i văd, așa rău îmi făceau fețele acele galbene, lungărețe, cu ochii roșii, buhăiți, întotdeauna gânditori...

„De ce îi lăsați să vă umple așa țara? Il întreb pe vizitiul meu, un om bătrân și, din întâmplare, Român.

— Dè, duduie, dacă așa vor boierii, noi ce putem face? Ia, șirul ăsta de prăvălii, acû treizeci, patruzeci de ani erau numai brașoveni, Români, și acuma toate sunt ale jidanilor.

— Pentruce? Unde s'au dus Români? Au găsit ei o țară mai bună, mai frumoasă?"

— Bătrânul mintos își întoarse spre mine ochii albaștri, cu un zimbet ironic:

„Da de unde! Țară mai bună ca Moldova? Da au năvălit jidanii peste ei și au pierit bieții Români.

— Cum au năvălit jidanii? Cu oștiri, cu arme, cu tunuri? I-au omorît, i-au răpus pe Români?"

Iarăș se uită ironic, amarnic, moldoveanul.

„Ba nu. Da' cine strică?... Tot boierii... Noi suntem proști, ne cer să le slugim aproape

pe nimic, jidanul e șiret, spune multe, se bate cu pumnii în piept, se jură, îl ametește, îl încurcă pe boier, și-i scoate banul... De, duduie, d-voastră nu știți, că nu sunteți de pe aci, dar de o mai țineă așa, apoi pierim și praf se alege și din boieri... Toate moșiile sunt în mâna jidanului și boierii sunt vânduți... Doar mănăstirile au mai rămas!

— Mănăstirile!"

Eșim din oraș, pe o vale încântătoare, între dealuri și câmpii. Holde de porumb verde, sănătos, și lanuri de grâu galben cu spicul de aur, bogat... Și jur împrejur, în larg cercuit, pădurea de brad, de stejar, ulm, aluniș, livezi de pruni și de cireși.

Pomii sunt rotunzi, stufoși, verzi, ca într'un decor de teatru, trunchiul plin de sevă, crengile puternice, încărcate de fructe.... Poenile sunt în floare. larba înaltă, îmbelșugată. Niciodată n'am văzut atâtea flori! Fără voie mă gândesc la cântecul bardului:

„La-al Moldovei dulce soare
Crește floare lângă floare".

Aerul e plin de parfum, îl respir cu nesaț... Îmi port ochii împrejurul lunei, care mă învâluie cu lumina albastrului de sus, cu reflexe de aur, peste verdele pădurii, peste colorile câmpului, și-mi pare un vis, o feerie minunată...

Și raiul acesta nu mai e al nostru.

Nu-i cu drept pământ liber românesc?

— — Liber!

Ași fi vrut să chem aci toată suflarea românească, să simtă și să înțeleagă cuvântul scump.

Dar iată că vales se înstrâmtează, lanurile de aur dispar și tot mai apropiate, mai dese sunt poenile umbroase, străbătute de râulețe limpezi, la marginele pădurilor de brazi.

„Ia, am și ajuns; se vede mănăstirea.

— Agapia!”

În limba greacă însemnează: iubire!

Nici că se poate un nume mai potrivit pentru un așa locaș.

Văzută de departe, slăvită în închipuirea mea chinuită, mănăstirea mi se iviă ca o oază fermecată unde aveam să găsec mângâiere după vedeniile tulburătoare din oraș.

Pentru întâia-oriă veneam să pătrund în viața asta, aparte de a lumii, despre care mai auzisem și cetisem așa de bizare și neînțelese lucruri. O teamă ciudată mă cuprinsese...

Și dacă n'ar fi nici aci armonia datorită dintre ceriu și pământ?...

Inima mi se strânse, biata mea inimă! Din ce pătrundeam mai de aproape, din ce perdeam mai mult orice fir de orientare în viața interioară, sarbădă și rece, a acestor „sfinte așezăminte“.

Dela Agapia, dulce nume și aer, ceriu și încântătoare văi, poeni, izvoare și păduri, unde n'am găsit însă iubirea, cu nici un chip, am plecat la Mănăstirea Neamțu. Apoi la Secu, Văratice, Durău, minunatul Durău, așezat la poalele Ceahlăului, sublimul uriaș! La Tarcău, la Bistrița... Toată țara e plină cu Mănăstiri și schituri frumoase.

Am trecut dela una la alta și repetam în gând versurile Elenei Văcărescu:

„Acum o întrebare în mine-a răsărit:

— Ce-au vrut, ce-au vrut strămoșii atunci când v'au clădit!”

Locașuri izolate, sfinte cetăți ascunse de lume, pentru mântuirea sufletelor trudite, cari au îndurat atâtea pătămiri, de nu mai pot să îndure.

Ce sunt ele azi?



Alexandru Dobrescu: Studiu.

Localuri de întâlniri și petreceri de vară, pentru toată lumea. Centre de molesire, căutate și dorite de toți aceia, cari n'au trăit, dar sunt dornici să trăiască, o viață ticnită fără nici o muncă.

„E mai bine la Mănăstire, îmi spuneă o maică tânără încă, venită aci cu două fetițe ale ei, una de zece, alta de doisprezece ani. Toate trei de o frumusețe rară.

— Și bărbatul D-tale a murit? întreb eu.
— Nu, trăește. E la mănăstire și el, dincolo, cu băeții...

- Și băeții! Dar de ce?
- Ne-a ars casa...
- Și ați adus și copiii?!
- Da' ce eră să facă singuri în lume?"

Am înțeles. Călugăria în Moldova e o carieră. Cum ar fi, pentru o familie, o meserie oarecare. O meserie foarte ușoară. Toți nevoiașii, dacă n'au pământ destul, sau le arde casa, în loc să lucreze ceva, să-și dureze altă casă, să duc la mânăstire... Acolo-i traie liniștit. Nu-l supără boierul, nici arăndașul...

Sobri și tăcuți, cu post aproape continuu, cu slujba bisericeii, pe care o ascultă și o învață mecanicește, fără s'o înțeleagă, băeții cresc palizi și slabi, ca și firele de iarbă la frig și umbră. Nici flori, nici rod. Sau dacă totuși se întâmplă une-ori de străbate soarele vieții câte pe o clipă în sufletul lor?...

Ce groaznică scenă de tragedii, aceste locașuri ale păceii!...

...Pe toate potecile, de-alungul șoselelor, pe lângă vale și împrejurul caselor, numai mărăcini, scăeți.

Nici o mână îndurătoare pentru puișorii și boboceii cari se pierd acolo cu ochișorii scoși, cu piciorușele sfâșiate.

Călugărițele, la ordinul stariței, cultivă și flori, în micuțele lor grădini. Dar mai ales, izmă! Ce fac ele cu atâta izmă! „E bună de inimă“. Clasicul „rachiu de izmă“. Talismanul din sân? Un pachet de tutun. Țigara, e cea mai căutată plăcere, dela cea mai bătrână maică, până la cea mai mică „soră“. Încolo, nimic! Ba o fierbere continuă de intrigă, uri și dușmăni între ele și în contra stariței, care e întotdeauna o „nebună“ sau „o lichea“. Porniri de revoltă în contra mitropolitului și a ministrului, cari le-au „omorât“ cu noi legi, cu impunerea muncii, la cusut și la țesut.

„Sunteți multe aci, maică?

— Vreo trei sute cincizeci aci, la Agapia. La Vărațic sunt șase sute și mai bine.“

M'am înfiorat. Numai la aste două mânăstiri, aproape o mie de suflete de acestea!

III.

Și acum, reînțoarsă demult în capitală, retrasă iarăș în căminul meu, cetesc a nu știu câta-oară scrisoarea ta:

— „Cât te înșeli, scumpa mea, dacă crezi că-mi dă mulțămire sufletească grija asta! E atâta de muncit, și-ți dă atâta osteneală sufletească împotrivirea țaranului, răutatea lui meschină, cu care-ți răspunde la mila și grija, care i-o porți!... Să vezi cum își îmboldesc copiii la încăpăținare, la sfidare și cum insuflă dispreț și neîncredere pentru oricine se coboară între ei!

„La început, când am prins a le da copiilor untură de pește, unii părinți s'au simțit jigniți: că doar au ce mănca acasă! Alții strigau, când intrau copiii la mine în curte: „Să nu luați nimic, să nu beți ce vă dă, că doar e otravă!“

„Și tot astfel te înșeli, dacă crezi, că mi-a scăzut ceva din iubirea ce o am pentru animale, pentru căteii mei, „acești copii primitivi“ cum le zice un învățat francez. Tot îi mai am, pensionarii mei cu patru labe, cari îmi vin în fiecare dimineață să-și capete tainul sub fereastra iatacului... Sunt așa de recunoscători și desinteresăți, fără să fi învățat „morala creștină“, săracii câni! Pentru oameni, am iubirea aceea generală, dar care dispare când mă cobor la fiecare om în parte, rămânând numai câteva simpatii, pe cari le pot număra pe degete — pe când toată rasa canină mi-e dragă, ori în grămadă, ori în parte.

„Și zici să răspândesc cât pot „între cucoane“ interesul pentru copii de țaran? Tu crezi că sunt escortată de altele în ocupațiile ce mi-am luat? Sunt singură! Fiindcă aci nu te poți găti, și când intri în căsuța țaranului nu găsești masă de poker, nici cântecele franceze de café-concert, — iar altceva nimic nu le interesează... Cu toată bunăvoința, crede-mă, sunt cuprinsă de osteneală, și fizică și sufletească, scumpa mea.“

Și mi le-ai spus toate astea cu o imputare ascunsă, par'că mi-ai zice: „vezi ce rău m'ai îndemnat, și la câte m'ai făcut să mă expun înzadar?“

Copiii din sat sunt înadevăr deștepți, dar sunt aproape toți anemici, scrofuloși.

Și nu vor să ia untură de pește! (Cozonacul a rămas și mai departe, totuș, al cânilor...)

Bieții pui de om!

Firește, că e de prisos sfatul pe care ți l-am dat, dacă el n'a intrat în sufletul tău, luminos, așa cum l-am simțit și am vrut să ți-l dau. Pentru ce ai plâns atunci? Pentru ce te doare oboseala sufletului acum?

Dacă ți-e mai dragă rassa cânilor decât aceea omenească, nici n'ar fi trebuit să începi acest apostolat. De ce l-ai și început? Ca să-mi faci mie bucurie? ... Și apoi imputarea asta! ...

Dar mi-ai făcut o supărare, de care nici nu-ți dai seamă.

Ești tipul femeii culte, modernă, inteligentă, bună, simțitoare, cu porniri generoase, — și totuș ții așa de mult la prejudecățile moștenite dela părinții și moșii tăi! Te-ai deprins de mică să-ți iubesti și să-ți îngrijești animalele, o spui. Și te-ai deprins de mică să-i disprețuești pe țărani, o văd. Îngrijirea, lumina lor ți-e o povară, de care ai și ostenit.

Firește că nu poți îndeplini nimic fără credință.

Și după cum văd din scrisoarea ta, e încă o prăpastie mare între tine și școala aceea de sus, unde te rugasem eu să te urci, — tu zici că te-ai coborât, — și va trece încă vreme, până te vei putea urca fără să ți se pară că te-ai coborât.

Și nici să nu te cobori, până nu vei învăța să faci pașii lini, de pe scările conacului tău, încet, cu sfială. Paserile nu le iubesti tu? Și ele sunt inconștiente, neîncrezătoare, ca aceste suflete, nedepinse cu binefacerea ta. Nici să bage de seamă copiii tăi bolnavi, pentru ce vrei tu, ca ei să fie sănătoși.

Să nu crezi că numai „boierul de viță“ se simte umilit de milă. Și numai cuconițele, cari s'au născut în mătăsuri pot simți gingășia unei iubiri nobile, sau disprețul unei simulări a iubirii.

Nu, scumpa mea. Oamenii aceia de jos, cari n'au nimic din dresura civilizației și nici nu se adaptează poate îndestul „moralei creștine“, — rafinatei tale morale, — au totuș



E. Iordănescu: Sfaturi.

ceva mai mult decât căteii tăi: au demnitatea omenească, înăscută în orice om.

Dar trebuie să-i înțelegi. Să-i pătrunzi și să-i iubesti, fără gândul de-a paradă cu urbanizarea lor, și fără alt interes, decât mulțămirea sufletească, ce se naște din curata iubire dela om la om.

„Ei ne urăsc, și nu se pot încrede în noi!“

Ți-ai dat vreodată samă ce se petrece în sufletul lor sub povara acestui: „nu se pot încrede?“

Și când mă gândesc că tu, cel puțin, totuș

suferi — îți dai seama măcar în mod vag — și te doare această neînțelegere, pe când celelalte „cuconițe“...

Mă înfior. Ce prăpastie în sufletele acestea, pentru sârmana, frumoasa noastră Moldova!

Prăpastie îngrozitoare, unde trebuie să vă oprească puterea luminei de sus, la margine, să măsurati bine adâncimea ei!...

Copiii poporului tău... și căteii tăi!

O, este dar adevărat? Simțirea crudă ce mă stăpânise toată vremea în Moldova, nu-i părere? Femei române la voi nu mai sunt? Femei cari să-și iubească limba, neamul, poporul din care au răsărit? Massa aceea, brută dacă vreți, dar care a fost totuș, oricât de depărtată v'ar fi obârșia de boieri, leagănul strămoșilor, copilăria părinților voștri?.... Cultul acesta, nu există?

Numai „duducute“, cari să-și poarte fastul prin saloane, rochii dela Paris... limbă, obiceiuri și dorințe dela Paris... Jocul de cărți, tutun, flirt și flecărie...

Încolo nimic.

Ba, mai e disprețul, chiar și ura, pentru jidanii cari sporesc mereu, cîtropesc moșiile, umblă și ei cu automobile, își ridică palate și înfruntă cu obraznicie mândria clasică a boierilor de viță.

Și mai e disprețul, și ura, pentru țărani „ignoranți și leneși“, încăpăținați și superstițioși, cu întunecate prejudecăți și întunecată neîncredere pentru voi... Ei ar putea să vă scape de jidani, și nu vor! Nici un boier nu și-ar arândă moșia jidanului, — zice el — dacă țărani lui ar fi „mai cinstiți și mai harnici“... Dar ei nu vor! Cine să lupte cu un element așa de nemaleabil?...

Ați vrea să culegeți rod bun, dar ați uitat să sămănați. Ei vă urăsc!...

Și aci poate că ai dreptate. Nimic nu mai poți face cu bătrânii împietriți în ura asta.

Dar copiii?

Copiii, scumpa mea, sunt terenul cel nou, unde sămânța bună răsare, trebuie să răsară. Să nu-i pui alături de căteii tăi, căci nu știi, care dintre aceste mici capete palide te-ar putea, odată, amarnic răzbună...

Nimic n'avem mai sfânt, mai scump, ca acești copii ai întunerecului, ai mizeriei. Tu,

care n'ai avut copii, să-ți iubești pe toți cum ai iubi, dacă ți l-ar dărui cerul, pe copilul tău unic.

O, dacă ai putea.

Ce dâră de luminos curcubeu s'ar ridica de jos din colibele acele cu miros de mucegai, până sus la treptele conacului tău îmbelșugat!

Ar alerga copilașii palizi de bună voie în brațele tale și ți-ar primi — chiar și untura de pește.

Nu știi tu, căci văd, că n'ai încercat puterea asta. Nu s'a trezit încă în sufletul tău iubirea asta. Alta mai mică; „bunăvoința“ și „mila“, nu ajung. Mila ta îi descoperă rănilile, îl rănește și mai mult.

Apropie-te de el ca un medic, ascunde-ți instrumentele operatoare sub mantaua blândeței, momeste-l cu inima ta, bucățică-bucățică dă-i din ea, ca să-i simtă dulceața, farmecul, — dă-i-o toată! Îți va da și el inima lui, și vei rămâne în câștig.

N'ai avut și încercat niciodată o astfel de inimă?

Nu crezi în ea? Atunci te plâng. Tu ești la întuneric cu ei. Și niciodată, nu veți eși din iadul acesta.

Lasă atunci... Nu ți-am spus nimic, n'ai înțeles nimic din îmbrățișarea mea, din lacrimile mele și nici eu din ale tale...

Cetește mai departe pe „învățatul tău francez“. Adâncește-te în studiul rafinetelor paradoxe, cari pot să ridice pe câne deasupra omului, și găsește-ți fericirea în iubirea lor.

Și nu-mi mai spune că îți iubești țara, limba, că ai vrea să lucrezi pentru binele patriei. Nu ești româncă, nu poți, n'ai destulă putere să fii, dacă nu ridici piatra asta, cea dintâi încercare pentru oricare dintre noi.

Ori, zi mai bine, că nu-i nimic adevărat din scrisoarea ta.

Sunt vorbe rău înțelese — repetate în neștiire — nu adânc simțite...

Nimic nu-i așa cum pare, și descurajarea ta înspăimântătoare n'a fost decât încercare a iubirei și a credinței mele declintite.

Constanța Hodoș.

Cincinat Pavelescu.¹⁾

Cine ar fi putut să creadă? De ani întregi încoace, răsfățatul poet, unul din cei mai populari lirici de astăzi, este mereu solicitat de prieteni și colegi, de public și de editori, să-și tipărească volumul. Și totuș acum, când dorința asta a tuturor, s'a împlinit, s'a găsit

originale. Cum socot, că prin o glumă vulgară și prin un rânjet de pizmă, pot să se măsoare cu un suflet așa de frumos și de complet de artist ca al lui Pavelescu? Sau supăratu-i-a, poate, maestrul, prin limpezimea lui fără margini, de unde cabotinii



Cincinat Pavelescu.

un număr destul de mare de informatori anonimi de pe la gazetele bucureștene, ca să încerce a-și proiecta toată biata lor nulitate peste aceste pagini senine ale noului volum. Ne întrebăm mirați: ce mai caută naturile aceste, flecărețe și sterpe, în literatură și cum se pot legă, cu atâta cutezanță, de un poet atât de binecuvântat, câtă vreme ele nu reprezintă în publicistică decât niște umpluturi, lipsite de orice succes pe terenul creațiunii

presei pot să-și ghicească propriul lor contrast, confușiunea de a simți și de a exprima un adevăr? Lovitu-i-a, poate, poetul prin vreo aluzie din satira subțire a epigramelor și fabulelor sale, pe cari, cetindu-le, mărunțișurile astea se simt totdeauna atinse în vanitatea lor? Nu știm! Luăm însă act de aceste moravuri ale furnicărimei informatoare, care își face trebșoarele în vreun colț de gazetă și vom trată problema întregă cu altă ocazie, arătând cazuri concrete de mijloacele neputincioase, cu cari se operează,

¹⁾ Poezii. București 1911. (Institutul C. Sfetea) 1 vol. 8^o. 221 p. Prețul 5 lei.

pentru producerea de diversiuni în opinia publică.

Un volum de seama acestuia ar trebui să fie o clipă de solemnitate pentru toți, mai ales când cea mai mare parte a poeziilor lui Pavelescu trăesc în multe suflete de cetitori, cari au urmărit pe autor, de când și-a făcut apariția. Secretul cu care Pavelescu și-a creat atâția aderenți este de altfel eternul secret al artistului; e originalitatea, care străbate totdeauna. Tendințele lui, mărturisite în mai multe poezii și ușor de văzut, se reduc la eșirea din „veșnica rutină” a formelor mehanice și la evitarea „căilor banale”, pe cari calcă o droaie de imitatori de astăzi, cari culeg aceleași flori de pe rozoare și clămpănesc din aceleași harfe sparte cu motive învechite. Cu aceste firești considerații la bază, poetul nostru are o mare variație de subiecte proprii, de accente unice și este atât de individual în toate, încât îl cunoști din fiecare strofă. Fie că ne dă o reflexiune asupra vieții, cu toată duiosia nesecată a comparațiilor; fie că în cântece și romane își manifestă capriciile dorului și ale iubirii; fie că în satire elegante și în fabulele lui, din cari lipsește primitivitatea fabulelor noastre tradiționale, trimite săgeți adversarilor convingerilor sale estetice, Pavelescu rămâne același poet, neinfluențat și nelegat de nici o anumită direcție cu legile fixe și cu artificialitățile obișnuite. Iubitor de viață, de natură și cântăreț idealist al dragostei, motivele lui se deosebesc în multă privință de ale predecesorilor săi. Altfel cântă primăvara; altfel decât Șerbănescu și elevii lui, își știe tielul o romanță, sonoră și mlădioasă; altfel ca Alecsandri înșiră fragmente de paste și de balade, cum este dragostea unui călugăr de schit, sau evocarea unei atmosfere romantice din trecut. Iată de pildă modul în care Pavelescu tratează și el inspirația lui Eminescu după Cerry, din sonetul cu stingerea „falnicei Veneții”:

Și când Veneția blajină
Duios se tânguie de soartă,
Pe turlă blonda lună plină
S'așează, 'n mila ei supremă,
Ca cea din urmă diademă
Pe-o frunte de regină moartă...

Originalitatea asta a lui Pavelescu, discretă și fină, cu formele lipsite de emfază, simple ca în cele mai simple forme ale cântecelor lui Heine și cu gândurile lămurite, constituie pururea ceva nou la un autor și înseamnă un adaus simpatic și simțit la literatura contemporană. Și amănuntele ne vor convinge și mai mult despre asta.

Observăm mai întâi, în tot volumul, marea libertate de grupare a poeziilor sale. Fără a urmă pilda altora, cari în viața lor s'au preocupat de anumite subiecte, luându-le după vârstă, sau după capitole și înrudirea ideilor, la Pavelescu poeziile între ele nu au un fir succesiv, o continuitate, o legătură, ci se tipăresc în acest volum mai mult în o disordine firească, așa cum se întâmplă în realitatea vieții sufletești a poetului. Impresionist de mâna întâi, alături de o duiosă analiză a unor stări de ușoară resemnare și de depresiune sufletească, în cari ne vorbește de corbii lui Poe, de serile turburi și de iubitele zile de toamnă, Cincinat ne dă reflexiuni sobre asupra omului în genere și a legilor eterne, ce ne conduc și își desvălește o parte religioasă de artist, când scrie „cântarea dragostei de viață”, care este apelul cald la mântuire din cuvintele: „Hristos a înviat!” Dar nu treci peste multe pagini și iată firea săgalnică a poetului se ivește și o poezie dela 1911, par'că ar fi scrisă la vârsta de 18 ani, — se îngână pe pagina „unui album”:

Gândesc. Și mâna mea ezită
Să imbrace 'n slove de cerneală,
S'nfirea caldă ce palpită,
Ca niște fire de beteală.

Mi-e frică. Pagina e albă
Ca și un suflet de fecioară.
Sub farmecul acestei temeri
Ce fericire mă 'nfioară!

Tot astfel când o floare-și înalță
Spre cer parfume neștiute,
Rotește fluturile 'n preajma-i
Și nu 'ndrăznește s'o sărute.

Veni-vor mulți să-ți spuie versuri,
Că te iubesc, și cum și — cât!
Vor scri-o mai frumos ca mine,
Dar nu te vor iubi mai mult!

Sunt bine îmbrăcate, negreșit, în haină poetică și în cadre firești, aceste gândiri,

scrise în serile de concentrare și în clipe de vagă melancolie, din introducerea volumului. Și sunt misterioase câteva subiecte de legende, ca Ofelia și altele, scrise „sub lampă”, sau în amurgul posomorât. Dar ni se pare, că totuș șăgălniciile și totuș atmosfera mai senină, îi sunt elementele poetului nostru, în cari se simte mai la larg și în cari, cu toată eleganța imaginilor, se leagănă cu cea mai firească ușurință. Seria cea lungă de romanțe și cantilene, de cântece armonioase, cari circulă pe buzele tuturor cunoscătorilor lui, nu de geaba i-au stabilit, pe dreptate, epitetul de trubadur modern. În alte creațiuni, în serenade și madrigale, găsim într'adevăr pe cântărețul vechiu spaniol, gingaș, ușor, sprinten în tonalitate și capricios ca pajul, de care se îndrăgostește infanta:

Un paj cu ochii de zafir
Frumos, sub manta-i de mătase,
În mâni c'un roșu trandafir
Spre un boschet se îndreptase.
Cum l-a zărit s'a dus la el
Și l-a 'ntrebat: iubirea ce e?
Și pajul, blând ca o femeie,
În ochii-i lungi când s'a uitat
Infanta s'a cutremurat.
Și de atunci iubirea ce e
Pe nimeni n'a mai întrebat...

Acelaș belșug de poezie și de imagini, aproape caste, le găsim în cele două strofe a unui „Cântec de primăvară”:

Visând la ochii dulci ai dragei mele,
Am aruncat, spre casa ei trecând,
Într'un mănunchiu albastre violele
Și dorul meu, turburător de gând.
Un stol de rândunici gălăgioase
L-au prins din sbor și-acum în adevăr
Îți bat în geamuri, vesele, să-ți lase
Amoru 'n gând și... florile în păr!

Aici și în aproape toate celelalte, trubadurul nostru se dovedește ca un suflet echilibrat și sincer, fără notele incoherente și brutale ale unui gen anumit de versuitori, fără declamații și fără exagerări în căutarea simbolului. „Cântecul Malenei” iarăș este o pildă din aceste structuri delicate ale fantaziei sale:

Un fluviu calm aș vrea să fiu,
Un fluviu calm cu ape line,
Să ningă luna peste mine,
În clare nopți argintu-i viu.

Și tu o insulă să fii,
O insulă de roze pale,
Să sboare adese-ori petale
Pe linul undei aurii.

O insulă de flori și șoapte,
Muiate'n aur de amurg,
Și eu, în jurul tău să curg
Mângăitor ca și o noapte.

În mijlocul vulgarităților erotice de astăzi, pline de clișee, sau de extravagante extreme și importate dela poeți străini, nota asta erotică a lui Cincinat se distinge ca o rară excepție, prin crearea unei atmosfere mai înaintate și mai demne.

Dar și în cele câteva fabule ne întimpină o nouă pagină din viața intelectuală a poetului. Fabulele lui Cincinat se referă în mare parte la viața literară și la anumite idei în discuție și sunt dedicate poezilor și criticilor, fără a fi șarje violente și ofenzatoare, fără a scoate în relief, la îndemână cu tipurile de animale, cine știe ce concluzie morală și moralizatoare, după vechea formulă a lui Asachi. Satira lui e pururea fin subliniată, forma cuviințioasă și un suflu de poezie străbate și acest gen cu multă evidență. „Trandafirul și stejarul” este o podoabă:

Cel mai obraznic din stejari
Certa modestul trandafir:
„Zău, de 'ndrăzneala ta mă mir,
Că mine tu să te compari!
Cu vârful meu eu sparg azurul
Și sunt prieten cu vulturul,
Și trunchiul meu nu sunt în stare
Trei oameni să-l cuprindă!

— Așa e, dar tu faci doar ghindă,
Și eu fac trandafiri!

Este acesta un merit special de a mânuii cu atâta discreție cultul spiritului. Și tot ce ne pare rău, este că d-l Pavelescu a uitat să ne dea, alături de aceste fabule, măcar câteva pagini de epigrame, în cari l-am fi putut vedea ca luptător mai accentuat pentru bine și frumos. Epigramele aceste nu sunt jonglerie simplă de vorbe, în care cabotiniții noștri forțază de obiceiune câte o elucubrațiune ironică. Improvizații de ocazie, ele își păstrează la Cincinat deplina demnitate, sunt adânci și răcoritoare, ca izvorul de spirit inepuisabil, pe care maestrul e stăpân.

II. Chendi.

Madonna mării.

Pe tronul ei de stânci scobite,
Madonna stă la mal uitată,
Ridică mâinile 'mpletite
Din marmora de vremi pătată.

Jos la picioare-i marea bate
Reoglundând în ea lumini,
Aprinse 'n splendide palate
Și prin verdeața din grădini.

I-aruncă valurile spume
Și-i povestesc în limba lor:
Cum a sosit aci din lume
Călugărul rătăcitor...

Adus de dorul ce-i adapă
Pe cei cu suferința frați,
De-a nu vedea fără cer și apă
Ori stânci și codrii necălcați.

Furtuna-l cuprinsese 'n mare,
Tot ce-a fost pescuit i-a dus...
Atunci i-au apărut în zare
Madonna 'n brațe cu Isus...

I-a arătat un mal aproape
De negre stânci încunjurate,
Și 'n loc ca valul să-l îngroape
Lâng-un palmar l-au aruncat.

Aci în veșnica 'nflorire
A pomilor de portocal,
El a clădit o mănăstire
Cu chilioarele pe mal.

Aveau căldură și lumină
Valurile li s'au supus,
Curgeau pe-a malului grădină
Din lacrimile lui Isus...

Și fața maicei încercate
De sub coroana de argint,
Suride trist când valul bate
Săpându-i peatra povestind.

Cei cari și-au pus aci mărirea
Să stăpânească neclintiți,
Au fost goniți de stăpânirea
Celui ce-a vindecat răniți.

Căci ce-a rămas din taina spusă,
Un cimiter în văi adânci —
Și chipul celui ce-a fost pusă
Apărătoare sus pe stânci.

Azi pe nășipu-i, la picioare
Ologii 'n soare odihnesc,
Și oameni pânguiți de soare
Bat valurile ce-i vorbesc.

Pe locul care-au fost să fie
Odihna celor mântuiți,
Azi înflorește-o 'mpărăție
Limanul multor osândiți.

Maria Cunțan.



După ploaie!

Noaptea coboară liniștită și albastră.
De pe terasa cazinului, privesc în vale
parcul pustiu, misterios și umed, sclipitor
încă de roua ploaiei trecătoare. Cele din urmă
zâmbete ale fulgerelor se sting tot mai oste-
nite în depărtare, ducând cu ele amintirea
maestrasă a furtunii.

O liniște tristă mă înconjoară. Cu privirile
nesigure, măsoar întunerecul de jos, cu lampi-
oanele stinse, cu aleele care se închid repede

în umbră, cu siluetele fantastice ale arbo-
rilor negri, adânciți în singurătate și tăcere,
cu tot lagărul acela de mese goale și albe,
asemeni unor corturi pustii de pe un câmp
de bătălie, unde toți ostașii au pierit.

Pe albastrul mohorât al întunerecului de
sus, ca pe o boltă imensă din fortăreața
noptii, înconjurată cu ziduri grele de umbră,
mii și mii de gloanțe de aur stau înfipte în
luminoasă apropiere. Numai luceafărul singur

pare c'a străpuns sumbra cupolă, a spart învelișul metalic, deschizând o fereastră orbitoare de lumină dincolo de ceruri.

Stau singur pe terasa luminată și pustie, măsurând în tăcere vecinătatea apăsătoare a cerului și urmărind cu genele obosite, contururile din zare, cari ating par'că nemărginirea.

„Tăcerea prietenoasă a lunii” îmi deslușește în fund boschetele îndrăgostiților, ascunse sub iedera sglobie, iar pe marginele aleilor, la cotituri rotunde, băncile de piatră, albe și grele, așteaptă par'că reîntoarcerea celor plecați împreună.

Nici un pas nu răsună pe nisip, în frunzișuri nici un cîrîpît, în rariști nici un ecou... Muzicele au părăsit chioșcul japonez din aleea trandafirilor, ducându-și melodiile svelte, armonioase și visătoare, în saloanele cu geamlăcuri bogate și pereți împodobiiți.

Deacolo, arar pătrunde câte-un sfârșit de cântec până 'n liniștea verde a parcului, câte-un suspin prelung de melodie, care se desmiardă, se plimbă, și pierde neînțeleș în singurătatea parfumată a florilor.

*

Stau singur pe terasa luminată și pustie, respirând aerul proaspăt al nopții.

După ploaie, stelele au o scânteiere mai vie; lumina lor rece și umedă se lasă încet peste văzduhuri, asemeni unor mii și mii de diamante în leneșă cădere; după ploaie, pământul răspândește un miros fraged, aburiu și cald, care îți încântă simțurile ca amintirea unei îmbrățișări; după ploaie, parfumurile fragede ale florilor și aromele picurate din teii înfloriți, plutesc mai intime și mai bogate, voluptoase și grele, înfășurând pământul ca o pânză străvezie, îmbibată de parfumurile scumpe ale unui așternut drag.

În luminiș, printre arborii întunecați și tușișurile bătrâne, sub lumina lunii, ochiul meu întredeschis privește extaziat ca 'ntr'un miracol, cereasca cununie de parfumuri, dând veșmânt eteric feluritelor nuanțe din convoiul fericit al primăverii.

Iau parte, fără să știu, la un spectacol somptuos și divin, pe care nu-l pot înțelege, mă desfățez în cele mai bizare senzații, trăesc într'o lume mistică de strălucire și splen-

doare, unde toate misterele din natură iau deslegare, — dar nu mi-e ertat nimănu să le destăinuesc, după cum nici mie nu mi-e îngăduit să le țin minte. O clipă numai durează fericita înțelegere a dumnezeieștilor minuni, și repede, ca stingerea unui decor feeric, o putere fatală, pământeană, neiertătoare îmi poruncește să le uit.

*

Teii poleiți de lumina limpede a stelelor, își scutură veșnic aroma lor caldă, prietenoasă, ademenitoare. Albele potire ale crinilor din straturile joase, asvârl în aer țipete de parfum, silindu-se să pue stăpânire în văzduhuri; însă miremele lor ostenite și grele nu se pot ridică mai presus de umbrele negre ale grădinii, pe când adierea viorie a florilor de tei, asemeni fumului ușor dintr'un rug credincios, suie liniștită și senină până aproape de stele.

Parfurmurile crinilor sunt obosite, bolnave, tulburi și reci, — n'au nimic din candoarea aproape religioasă a miremelor limpezi de tei, a căror pulbere parfumată se înalță statornic, în unde armonioase și albastre, tot astfel, precum în rânduirea vieții noastre sbuciumate, gândirea senină și eternă, viețuește mai presus de clocotirea simțurilor trezite în goana unei pasiuni.

Nici o floare nu se poate asemăna în parfum cu respirarea mistică a florilor mărunte și galbene, — nici trandafirii cu aromele stinse și palide, visătoare și triste, nici liliacul cu miros ferbinte, ațățător și senzual, nici tuberoza narcotică, nici salcâmul rustic, cu miremele albe și odihnitoare, nici orchidea somnoroasă, nici glicina nostalgică, — nici o floare nu răspândește o mireasmă mai dulce, mai străvezie, mai sfântă și mai clară, ca floarea de aur a teilor primăverii. Respirând-o, te simți plutind ca 'n taina unei rugăciuni, mai presus de frământarea grijilor zilnice, iertat de patimi, cucerit de ideal și înflorit de cele mai serafimice gânduri, — tot astfel, precum cetirea unei pagini înțelepte de Platon ori ascultarea viorilor cu triluri eterice din imurile lui Parsifal, te face să uiți că sufletul tău, o floare și el, își are rădăcina în pământ.

Fără îndoială că aleele din grădina para-

disului sunt umbrite de tei, cari înfloresc veșnici, împrumutând sufletelor albe eterna lor primăvară de fericită înflorire. Acolo, îngerii cu plete de aur și priviri de safir, cântă numai imnuri de mărire, cugetă numai visuri

de lumină, și împreună cu florile și stelele, se confundă într'un cor dumnezeesc, atât de sublim și de armonic, încât nu se mai știe, cine revarsă lumina, cine asvârle parfumul și cine înalță cântecul.

Corneliu Moldovan.



Anatole France.

— Paris. —

Născut pe calea numită Malaquais în anul 1844, Anatole France Thibault, (fiindcă numele de France e pseudonimul părintesc, ce a trebuit să-l reieie pentru debuturile sale în „literatură”) și aici începând cu frageda sa tinerețe a respirat o specială atmosferă de artă și știință, ce împresoră cu deosebire cartierele sale liniștite, fără mari sbuciumări, de pe malul stâng.

Așa i-a succes deja de cu bună vreme a răsbate în tainele idealului, a frumuseței, cari taine și azi încă pelângă toată metamorfozarea vechiului oraș. . . .

El studiază cu mult zel și ambiție și se perfecționează atât de mult, încât e admirat de multă lume. Așa cu drept a putut zice: „Mi se pare imposibil, ca să nu fie înzestrat omul cu un spirit luminat, cu o minte ageră, cu o fascinatoare armonie de perfecție — în ce privește spiritul — atunci, când ești crescut în Parisul „Luminei“, în față cu Luvru și Tuileriile, nu departe de „Palatul Mazarin“, în Athena zilelor de azi, în Babilonul modern, vis-à-vis cu glorioasa Seină, în apele căreia s'au oglindit atâtea ceriuri liniștite, atâtea amurguri minunate, în față cu fluviul, care sumeț poartă pe malurile sale marile comori a veacurilor apuse“.

La tot cazul Anatole France — și în urma descendenței sale a fost apt și capace, ca să pătrundă profund în însemnătatea acestui mare spectaclu. Tatăl său, Noël Thibault cunoscut ca librar cu numele de France, a fost un bibliofil cu vază și respect, având în magazia sa cărți prețioase, cari numai rar se găsiu. — Casa, care purtă numărul 19, azi a dispărut. Ea — după spusele lui Anatole France — a stat acolo, unde azi se

inalță zidirile noi și pompoase a Școlii de Bele-Arte (Ecole des Beaux-Arts). Bătrânul librar, pe vremuri a fost gardian pe lângă regele Carol al X-lea, eră „le père France“, cum cu dragă inimă îl numiau prietini lui.

El a născut în județul numit Maine et Loire la anul 1805. Eră părtaș al ideilor ultramontane, un bărbat cu o înfățișare plăcută, maniere alese, predominând în el o nespasă amabilitate. Aceste însușiri nu mai puțin se afirmă și la fiul lui, la Anatole France. Anatole France descrie viața dela țară, viața acelei țeri, în cari ogoare de porumb întinse înverzesc orizontul cu o armonie plăcută, unde râulețele cu fâșiitul somnoros al apei lor și colinele cu mistica lor tăcere te pun în uimire; aceasta e țara mănoasă și elegantă, numită Anjou. Iată acesta e chipul zâmbitor în care se oglindesc scrierile lui Anatole France.

Reveria, visarea cu ochii deschiși, a trebuit să fie multă vreme proprietatea marcantă a spiritului lui Anatole France. Negreșit, că această individualitate, să-i zic: visătoare, stăpâniă deja sufletul lui Anatole France pe vremea educațiunii sale și așa a păstrat-o și pe mai târziu, deoarece amintirile, învățăturile luate în copilărie sunt acelea, cari pătrund mai adânc în sufletul omenesc. El fusese îmbărbătat la studiu de cătră mama lui, o femeie cu privire blândă și serioasă, care prin sfaturile ei blânde și folositoare a crescut și educat pe băiatul ei în anii copilăriei. Pioasa femeie, a cărei figură deschisă și dulce ne-o zugrăvește cu atâta fineță Anatole France în operele sale, voiă, ca copilul ei să se îndeletnicească cu cărți și scrieri morale, deci îi aduceă de cetit istorioare cu

conținut religios, cari l-au făcut contemplativ, adâncit în gânduri acest spirit altcum plecat spre meditare deja din copilărie.

Cu accente fine ne arată Anatole France privirea caldă, cu care se uită mama la copilul ei, de cari se legau cele mai frumoase nădejdi ai anilor ei, cari se pleacă de acum spre bătrânețe; își aduce aminte în cărțile lui de gingășia, cu care știa mama să-l desmierde și să-i câștige prietinia. Astfel

se nutrește percepțiunea prematură a lui Anatole France. Mai târziu ajunge la vârsta, când pricepe, că ce vor să însemne gravele cuvinte, ce zilnic se schimbau în magazia de cărți a tatălui său. Erau convorbirile, cari dovedeau inteligența prietinelor casei; cei mai mulți dintre ei erau bibliofili, partizanii unor maniere din o vreme bătrână, cu o politeță adevărat franceză, ce privește eleganța discretă a hotărîrilor lor vechi.



Anatole France.

Anatole France a simțit delicatele desfătări de sentimente, cari sub palpitarea fertilă a visului, sunt cuiburi, din cari cu vremea se va auzi ciripitul sonor al limbei poezilor!

Între aceste două ființe venerabile: tatăl său, un bărbat cumpănit, cu moravuri simple și mama sa, o inimă nobilă și dreaptă mintea, spiritul lui Anatole France se desvoaltă din zi în zi, întocmai ca eroii legendelor, născuți în fantazia lui.

Zilele lui presărate cu o dulce monotonie se scurgeau în visurile gingașe ale unui copil plecat spre gânduri; iată izvorul, de unde

Trece puțin timp și Anatole France nu întârzie să manifeste aceea strălucire artistică, — schinteia divină — ce zăceă în el, căci el, deși mic, visă de glorie și mărire. La această etate fragedă, când alții se ocupă cu soldații și caii, cari fug pe masă, el concepă ideia — nereușită altcum — a unei istorii a Franței în 50 volume.

Inteligența lui stăpâniă numai o pasiune: iubirea față de cărți. În curând intră el în clasa a opta din colegiul Stanislas. . . .

Virgil și Sophocle i-au fost clasicii predilecți. Fusese un elev neascultător, un răsvră-

titor și sburlit, și un melancolic, adâncit cu gândul în lecțiunile sale. În urma nesupunerii sale, nu a avut distincția să fie amintit în lista premianților; chiar el ne mărturisește sincer, că discursurile latine erau pline de solecisme.

Gravitarea spre elenism se deșteptă în el de cu vreme, pe lângă toată diformarea, mai bine zis, divergența pasagelor, ce i s'a dat. Dacă el eră plecat înaintea spiritului roman, cu atât mai vărtos i-a fost spre avantaj, a se adânci, ba chiar a adora icoanele fantastice a poeziei antice elene.

Părăsind colegiul Stanislas prestă cu eminență bacalaureatul. El a trebuit însă să trăiască încă șiruri întregi de ani fără a lucra, ducând — cum zice el — o viață retrasă și contemplativă. Eră un tânăr sfios fără seamăn, neîndemânatic și de o pasiune platonice (a scris el însuș asupra acestui subiect pagini delicioase), percipitându-se în buimăceala copilărească a unei tinerețe ingrâte și grele.

Singura distracție, care arată copilăria lui dedată spre meditare, se mărgineă la comerțul de cărți, ce mămularii le vindeau spre curiozitatea trecătorilor pe stradă (de aici le vine numele) dealungul șoselelor de pe malul trumoasei și blândeii Sene, acest fluviu poetic și liniștit, pe malul căruia Anatole France de multeori admiră liniștea nopții, mugetul înăbușit al apelor, luna gălbuie, care așterneă dealungul apei o fășie nesfârșită, ce lumină ciudat.

Tânărul Anatole France în felul „ruts“ (?), cari formează cea mai bună clientelă, zăboveă cu vrerea la cărțile anticvarilor. El le-a întregit cu „scamatoria“ memoriei sale, cum zice Rabelais, pe care îl venerază mult Anatole France și despre care ține el mai târziu 5 conferințe în Buenos-Ayres. El cunoscă în curând ideile școlii numite „Ecole de Chartres“. Amicul său din copilărie Etienne Charavay, care a fascinat pe prietinel său, pe Anatole France prin personalitatea sa, pot să o numesc chiar puternică, a revărsat asupra lui tot entuziasmul său învăpăiat, deoarece Anatole France îl cercetă zilnic. Prin cunoștințele sale temeinice, prin inteligența lui remarcabilă devine un om singur în felul lui. Grație unor zeloși tovarăși de ai lui scapă de un defect al naturelului său:

de o rezervare, discrețiune puțin sumeață, ce ne-o putem explică, cunoscând firea lui simțitoare de atunci, totodată și creșterea lui gingașă.

Și acum visează de gloria zilei de mâne. Vede sosit timpul, ca să pășească pe arena publicității, să-și desfășure puterile talentului său, să înceapă muncă nouă, care să încurajeze generațiunea tânără cu aspirațiuni puternice și imagini bogate.

La anul 1867 e admis la ședințele șgimotoase ale lui Lemerre, care în această perioadă lucră pentru respândirea opurilor școlii parnasiene („Parnasse francaise“ sub direcțiunea marelui maestru al acestei școli: Lecomte de Lisle). Parnasienii profesau în poezie impersonalitatea contrar poeziei subiective a înaintașilor lor. În magazia de cărți de pe șoseaua „Choiseul“ se auziau glasuri puternice în contra școlii romantice, a cărei nemuritor cap a fost Victor Hugo; vorbeau cu dispreț despre partizanii lui Hugo, ba chiar nici pe el nu-l cruțau, îl huiduiau și înjurau. Iară Xavier de Ricard, cu care Anatole France făcū cunoștință la reuniunile școlii parnasiene, apoi strânse o bună prietenie cu el, cetia începând dela debuturile în „Cenacle“ unele versuri a tânărului poet.

Din primele poezii a lui Anatole France se desface mirosul sănătos a eleganței rafinate, a fantaziei puternice; versurile lui sunt străbătute de scânteia — deși cu acorduri mai slabe — dar mult promițătoare a puterii viitoare. Anatole France peste scurt timp pătrunde în adâncul ideilor parnasiene, pătrunde în mediul lor închis. În poeziile acestor scriitori erau figuri de ceară, fără idei, fără viață, imagini fără contururi; ba Anatole France funcționează și ca colaborator stagiar la revista înființată de Lemerre cu sprijinul Școlii. Revista, altcum dispărută de mult, eră condusă de Victor Larache (?) copilul unui distins savant.

Chiar versurile lui Anatole France, apărute în gazeta lor, purtau titlul vehement: Dionisiu de Syracuse (Denys de Syracuse), și Legiunile lui Varus, cu violente aluziuni la adresa regimului politic; aceste însă toate au grăbit apunerea revistei.

Se pare, că aceasta ar fi prima pășire literară al unui spirit strict, critic, ce la timpul său desfășcându-se în toată puterea sa, să pună în uimire lumea cultă, după o acalmie îndelungată. Versurile lui Anatole France sunt pătrunse de inspirațiune revoluționară. (În el anume eră aprins spiritul revoluțiunii franceze, sădit într'ânsul de marele Etienne Charavay). Izbucnește din el, deși nu cu o pricepere de tot chibzuită, ca mai târziu, ura în contra cesarizmului, dejă pe atunci aflăm la el aspirațiunile intelectuale, cari formează obiectul discursurilor lui de azi. Mai târziu cu toată schimbarea spiritului său, Anatole France, nu a scăpat din memorie ideile și cugetările sale liberale. El putu ușor desbrăcă haina versificării; în rigoarea rimei și a ritmului accentele poetice își pierdeau entuziasmul învăpăiat al autorului. Ai crede, că Anatole France greșește, când schimbă succesul poeziilor sale, a căror sunete vânoase te fermecau, cu laurii prozei, lipsită de ritmul armonios al versurilor. Această schimbare a fost însă o ruptură foarte lăna, ca și când ar simți în conștiința sa o muștrare pentru cutezanța sa, de a trece dela poeziile sale mult promițătoare la nesiguranța succesele pe terenul prozei. Dar ce să vezi?...

La anul 1868 publică un studiu critic asupra poetului Alfred de Vigny. Această lucrare îi aduce autorului multă laudă, deși acest gen — din fire — nu se vede a-i fi familiar și plăcut. Dar Anatole France, care mai târziu scrie, că criticul bun istorisește aventurile sufletului său pasionat, în haosul capodoperilor, știu să delătore piedecile.

Și el — cum ni-o istorisește mai târziu — își aranjază materia ocupațiunii sale, care îi schimbă apoi sborul imaginațiunii pentru alte idei și lucruri. Tânărul scriitor caută între aceste cu sfială ca să se orienteze la spatele Parnasului; în institutul de arte grafice a lui Lemerre apare volumul „Part de Madeleine“, apoi „Dansul Morților“.

Acestor poeme le urmează, după puțin timp de recreare, până ce aflăm și al 3-lea și al 4-lea fasciclu al membrilor dela Parnasse, extrase din volumul „Nunțile Corintiene“. Volumul acesta altfel eră să fie edat sub sprijinul librăriei lui Lemerre.

Iar editorul „Parnasului“ în mijlocul negoțiunilor sale a cunoscut talentul noului poet, care posedă înalte calități și ne arată în lucrările sale construcțiile delicate a unei pânze de paianjen, care — căutând să o analizăm — s'ar sfâșie.

Așa apoi e înaintat Anatole France la oficiul de „lector“ al manuscriptelor. Această înaintare a fost pentru Anatole France numai un debut anonim în critica contimporană. Îi eră greu însă în oficiul acesta, deoarece munca sa de censor provocă multe neînțelegeri între titular și autorii supuși iurisdicțiunii lui. Iar remunerare pentru această ostenitoare muncă nici din o parte, nici din alta.

Sub astfel de condițiuni, el intră ca oficiant la Biblioteca senatului (avem un studiu amănunțit cu privire la aceasta, din mâna lui Claude Louis, apărut în numărul din 15 Maiu 1902 a revistei „Nouvelle Revue“). Se pare, că în curând regretă, că a ocupat această funcție. Anume neplăcerea de a se supune autorității severe a superiorilor lui, atrăgea antipatia acestora față de el. Între ei se află în calitate de subbibliotecar, maestrul său de odinioară Lecomte de Lisle, care acum profită de superioritatea sa „ierarhică“ pentru a desvâli lui Anatole France disprețul său.

Dar Anatole France nemulțumit cu rolul său de simplu scriitor ajunge în împrejurarea, ca din nou să demisioneze. Acesta fusese negreșit un eveniment fericit, scăpând astfel de toropeala administrativă, ce-l amenința. Simțește o ură față de Lecomte de Lisle, care a dovedit față de el un indiferentism păcătos. Anatole France își descarcă mânia sa puțin după aceasta într'un articol publicat în revista „Le Temps;“ articolul fusese scris cu ocaziunea alegerii lui Lecomte de Lisle în sinul Academiei.

Tonul articolului supără pe poetul academician, care în urma incidentelor ulterioare (vezi cartea lui Jules Haret: „Enquete sur l'Evolution litteraire“) a arătat o nespusă violență. Între maestru și învățacel se schimbau epistole publice cu săgeți dușmănoase, satire mușcătoare, deși textul lui Anatole France eră încâtva pătruns de cinste și respect. Atitudinea dușmănoasă a lui Lecomte de

Lisle, amuză mult galeria și ridică pe Anatole France la apogeul criticei contimporane.

Iată toată sensibilitatea impulsului său, ce Anatole France ne-o face cunoscută în această mărturisire sinceră: „Credeți-mi: cărțile ne sapă nouă mormântul rece ca fiorul, cărțile, ce le ador, cărora îmi jertfesc zilele și nopțile”.

Să zicem „că doar a exagerat în aceste cuvinte, doar s'a plictisit de cărțile celea multe, dar simțul lui uman ne face să-l iubim așa, cum el își iubește cărțile sale”.

I-a plăcut în operele sale să părăsească sguduirile prezentului, deoarece el zice: „fiecare epocă e banală pentru aceia, cari trăiesc în ea”. El părăsește prezentul și desvălește trecutul în urma studiilor sale făcute pentru înțelegerea filosofilor grecești; e pătruns de un scepticism, care — să fim numai sinceri — a jignit sentimentalismul său de poet adevărat. Și ca o contrabalansare al unui astfel de sentiment „parasit” a trebuit ca prin o izbitură neașteptată să se producă la Anatole France o violentă reacțiune; el reînvie farsa antică a filosofului grec Pyrrho, care a voit să simbolizeze în mod concret realitatea.

Afacerea Dreyfus — un pretext la năspus de multe neînțelegeri — a fost mai târziu acea izbitură neașteptată, ce readuce pe Anatole France la calea adevăratei sale naturi. Ia parte în certele politice. El nu mai e „benedictinul zeflemist”, leapădă scepticismul, ce acuma îl zeflemisește, neîncrezându-se în el, sau neavând puterea de a combate „pacea sublimă a amăgirii, fericita ataraxie”.

Nu avem însă, să credem, că această schimbare s'a produs în Anatole France, fără, să fi pregătit calea, pentru aceasta, de cu bună vreme.

În perioada, în care suntem acuma, Anatole France înlocuește pe Jules Claretie, criticul jurnalului „Le Temps” (1886—1891); Anatole France dovedește un gust rafinat pentru ideile noi.

Stilul lui Anatole France ne-ar cere un studiu deosebit. E un clasic adevărat. În el scrisul francez își ajunge culmea perfecțiunii;

o astfel de limbă nu s'a pomenit în literatura franceză, chiar nici la geniile seclului al XVII și XVIII-lea. La el totdeauna tot e elegant; chiar și abstracțiunile sunt pururea evocative, parcă grăesc. Aflăm întotdeauna zimbetul dulce, surisul gingaș, acest caracteristic semn al scrisului lui Anatole France. Îl cugeți un copil răsfățat, care se joacă, se amusează cu grațiile, frumusețile bătrânești ale stilului francez. Apoi îl vezi, cum cu toată inteligența și geniul spiritului său pururea tânăr, vorbește în limba și spiritul marilor lui „maestrii”, din veacul al șapte- și optsprezecelea. Maestrii, dela cari a învățat, și pe cari apoi i-a întrecut.

Stilul lui e un „pastich” adevărat. Pastichurile lui știu să vorbească cu bătrânele și gravele cuvinte a lui Fenelon și Voltaire, așa, că ai fi dispus, să-l ascuți zile întregi, deoarece sincer, fără afectație, fără „gongorismul” atât de des al scriitorilor de azi; putem zice cu drept, că limba lui are un parfum arhaic-clasic.

În lucrările lui¹⁾ aflăm ceriul albastru, al țării sale, unde soarele e fierbinte și umbrele dese, el aprinde conflicte, din cari se aleg porniri omenesti adevărate, în mijlocul acestor conflicte și pasiuni vedem inima, cugetul lui Anatole France, . . și . . . îl credem de sceptic. Dar nu e așa. El aparține acelei legiuni franceze, care începând dela Gallo-Romain se continuă până în ziua de azi fără întrerupere. Anatole France — trecând peste veacuri — e Marat, Montaigne, Racine, Voltaire al timpului de azi.

Cugetarea lui Anatole France, spiritul, filosofia, limba, tot „eul” său într'un cuvânt ating deci culmea, la care a putut străbate geniul francez.

Otilia de Cozmutza.

¹⁾ „Les Noces Corinthiennes”, „Le Crime de Sylvestre Bonnard”, „l'Abeille”, „Le livre de mon ami”, „Bal-thazar”, „Thais”, „L'Étui de nacre”, „Les opinions de Jérôme Coignard”, „Le lys rouge”, „L'Orme du Mail”, „L'affaire Crainquebille”, „L'anneau d'améthiste”, „Mr. Bergeret à Paris”, „Histoire comique”, „Jeanne d'Arc”, „L'île des Pinguins”, „Opinions sociales”, etc. etc. Il a plus de 100 volumes. Son éditeur est: Calman Lévy.



Apostata.

Unde-i cântul de mărire,
Unde-i jertfa, unde-i tronul,
Tu, cea mai mult lăudată
Și mai rea între regine?
Auritele timpane
Și-au curmat de-acuma svonul,
Nu mai vin dutoase visuri
Umilit să ji se 'nchine.

Cum porniră din adâncuri
Și ca valuri sbuciumate,
Sguduind zăgazul păcii
Și în ură 'nvestimântaji
Au desprins cu zor cununa
Frunții tale 'ncoronate
Și-au târit cu ei în luptă
Neamu 'ntreg de apostaji.

Treci acum streină, fristă,
Astăzi nimenea nu știe
Lumea ferecată 'n umbră,
Peste care ai domnit
Treci acum streină. Uită
Marea ta împărăție,
Care astăzi își așteaptă
Zorii ei de răsărit.

Tot ce le-aminteă de line
Spulberară 'n vânt rebelii,
Astăzi, dacă te-ai întoarce,
Nu mai dai de urma ta.
Azi la zei streini se 'nchina
Și din lumea indoiei
Am adus blestem și noapte
Pentru a te îngropă.

Plângi? Azi lacrimile nu sunt
Salbă de mărgăritare.
Glasul tău? Tu știi de soartea
Soșilor lui Odiseu
Surd la glasul de sirenă,
Pe albastrul lin de mare
Vreau să trec. Și nu cer astăzi
Să-mi ajute nici un zeu.

Nici un glas să nu mă cheme,
Nici un far să nu zăresc
Să mă ducă, să mă poarte
Vânturile 'n vrerea lor
Țărmuri nouă, țărmuri calde
Valurile tainuesc. —
De căldură, de vieață
Și de farmec mi-este dor.

Țărmuri nouă, țărmuri nouă,
Unde-și cântă palmierii
Imnul dulce cătră soare
Și lianele visează,
Unde flori cu glas de inger
Spun povestea primăverii, —
Valul cântă, omul râde
Barca mea innaintează.

Ura! Tremură catargul,
Țărmuri nouă se arată,
Ura! Ceru-i mai albastru
Apele mai vorbitoare,
Cântec nou își făurește
Harfa mea înfiorată,
Înfrățindu-l cu lumina
Țărmlui scaldat în soare!...

I. U. Soricu.

Chemare.

Nu te sfii! Pășește mândră
Ca o zeiță adorată.
Pășește mândră ca vestala
Neisplinită de prihană,
Eu nu sunt cărturarul, care
Îți caută pe frunte pată, —
Sunt vameșul, ce poartă 'n suflet
A remușcării crudă rană.

Sunt călătorul în pustie
Uitat de ceruri și de stele,
Sunt beduinul fără nume,
Pe care noaptea-l înfioară
Pe când în suflet poartă ritmul
Alător armonii rebele,
Ce-i pasă care e izvorul,
Din care setea și-o ombară?

Ei, cei mai lași, te părăsiră
Și te 'nvăliară în uitare,
Ei, cei mai lași ingenunchiară
A sufletului tău trufie.
Ridică-te! Nu e durere
Să nu-și găsească alinare
Nu-i suflet să nu-și afle scutul
Într'a iubirii 'mpărăție!

Vezi, fruntea mea innourată
N'a mângăiat-o nici o mână,
Nici ochii mei, streini nostalgici,
N'a fost iubire să-i sărute.
Gonește de pe frunte-mi norii
Cu sărutarea ta păgână,
Apropie-te tu și 'ndreaptă-mi
Spre cer privirile pierdute.

Mângăie-mă dulos și dulce
Cu glas mângăietor de mamă,
Sărută-mă cu focul candid
Al primei tale sărutări,
Din lumea negurilor triste
Cântarea dulce o rechiamă,
Îmbracă 'n purpur cerul negru
Și largul mohoritei zări.

Eu nu sunt cărturarul, care
Pe fruntea ta o pată vede,
Tu pentru mine ești mai sfântă
Ca cea mai sfântă 'ntre femei. —
Pășește mândră ca zeița
Care 'n puterea ei se 'ncrede,
Căci tu aduci lumina caldă
În sufletul și 'n ochii mei!...

I. U. Soricu.

Dragoste târzie.

— O poveste din Moldova. —

Când și cum s'au pomenit în țara Moldovei nu știă să spună nici lăcătușul Vențel și nici Carlin, nevastă-sa. Așa credeau cel puțin cei care-i cunoșteau și așa se deprinsese a crede până și perechea cu pricina. Decât eu socot, că dacă i-ai fi strâns pe amândoi oleacă cu ușa, își aduceau ei prea bine aminte, până și ciasul, în care trecuse hotarul, colo pe la Mihăileni.

Decât să vedeți, pozna dracului, că nu cam vreau ei să-i ispitești de-ale trecutului și știu ei de bună seamă de ce. Și Moldova, sâraca, e țară bună cu oameni milostivi și îngăduitori și creștini prea cum se cade. Că de, nu le-au prea scormonit amintirile și, nu știu cum se face, că la graniță, unde se cam obișnuște treaba asta, nici că l-au întrebai pe Vențel de pașaport, pe semne că-l cam dechiaseră pe vameș sorocoveții cei vechi cari cercase să-i schimbe Carlin la zaraf. Destul că s'au văzut, așa deodată, pripășiți din Bucovina nemțească, în țara românească, încât nici nu s'a băgat de seamă graba ce o avuse să descalece cu nepusa 'n masă și fără mult calabalic.

Pentruce adevăc n'a intrat Vențel cu nemțoaica sa în țară cu trenul pe la Burdugeni, cum a făcut-o atâția alți străjini de cari geme Moldova astăzi, nu știu să vă spun și degeaba aveți să mă 'ntrebați că ce căutau pe la noi. Dar ajunge să vă spun că zoriau amarnic să se vadă mai la larg, departe de ochii oamenilor, căci au și apucat-o îndată așa, razna, printre câmpii, pe un drumuiac strâmt și grunzuros, de care nu se știă nici unde începe, nici încotro duce. Și se vedeă acum abia, că aveau pricină ispitiiți oameni să cam întinză piciorul, că nu s'au oprit decât hăt, departe, la umbra unui frasin bătrân ce-și întindeă crengile sale peste o fântâniță, încunjurată de un răsoraș de iarbă verde răsărită în voie.

Aicia, după ce s'au răcorit omul cu muierea din trocuța izvorașului și s'au și spălat puțin pe față, s'au pus de au îmbucat ceva și se uitau unul la altul fără să-și zică o vorbă.

Din ochii lor puteai, cu toate aceste, ceti ca dintr'o carte, căci amarul vieții, în orice chip ar roade el inima omului, în față și în ochi doar se oglindește, de-l ghicești fără să-l spuți. Ce pățise horopsiții de oameni, de s'au pomenit așa pe fugă, n'am să v'o spun, petrucă nici n'o prea știu, dar o frântură din șirul vieții ce li s'a deschis din ciasul când îi găsim în țara românească, tot am să vă povestesc, fiindcă face să o ascultați.

Eră o dimineață de vară de cele recoroase și senine, ce se prefăce însă din câteva bătăi de soare în zare de lumină eu căldură năbușitoare. La depărtare, în dreapta, se zăriau coline păduroase cu apa Sucevii, ce șerpuiă par'că a lene prin câmpiile întinse. Lanuri de grâu galben așteptau secerișul, legănându-și oarecum de nerăbdare marea de spicuri aurii în bătaia vântului lin, ce se stârniă din când în când. La stânga însă, mai în mreaja ochilor, bucatele neculese ale câmpului păreau hotărnicite de o dungă întinsă de snopi adunați de curând pe urma secerătorilor răzeleți, ce prefăceau acum lanul cu holdele sale în miriște netedă, așezând grâul în clăi. Alături de o dumbrăvioară de sălcii bătrâne și scrijelite de vremi se deslușia chipul negru a unei mașini de aburi încărdoșate cu o batoză mare roșatică, în jurul căreia stau adunați tot soiul de oameni.

Eră boierul moșiei cu vechilii și argații săi, cari se mișcau încoace și 'ncolo, vorbind cu glas ascuțit și ridicat, ce semănă mai mult a năcaz decât a veselie. Se ivise o stingherială la mașina de trierat adusă numai de câteva zile cu atâta trudă și cheltuială tocmai dela Botoșani. Mecanicul ei nemai putând s'o pună în mișcare, s'a repezit călare până la gara Pașcani, ca să prefacă, — cum ziceă el, — niște țevi și șurupuri ce nu se potriveau, și dus a rămas de două zile. Par'că-l înghițise pământul. Boierul, om încă tânăr și iute la fire, sosise și el la vestea ce i s'a trimes la curte, să vadă pacostea cu ochii și, auzind de zăbava mecanicului, făcea spume la gură de mânie.

În minutul acela iacă și lăcătușul Vențel, care ochise aria boierească din popasul său și-și îndreptase cu tovarășa pașii într'acolo, întocmai ca o pasere răpitoare, ca și cum mirosise pleșca ce avea să-i cadă. Și eră într'un ceas cum nu se putea mai bun venirea lăcătușului la aria boierului, deoarece se pricepea omul la treburi de mașinerie, lucru mare. Că ce nu găsisse mecanicul venit cu mașina, a descoperit Vențel îndată, într'o cutie ascunsă sub pântecul batozei, unde erau și țevi de schimb, și chei și șurupuri de toate neamurile, numai să știi să umbli cu dânsule. Și dând Neamțul nostru de ce-i trebuia, a și potrivit, cât ai bate 'n palme, lucrurile după cum cerea nevoia și până să se 'ntoarcă zăpăcitul maistru din gara Pașcani, mașina a și prins a flueră și umblă. Și-ți eră mai mare dragul să privești cum lucră acum batoza și mână la snopi.

Cu asta Vențel a și intrat în pâne și eră stăpân pe aria boierească, fiind tocmai și învoit fără multă vorbă și cu plată bună, cum nu visase măcar. Și Vențeloia se lăfăia, până a nu apucă încă să se facă seară, în colibioara înjghebată de oamenii moșiei, punându-și calabalăcul, înainte de toate însă gura bărbatului la cale, care când s'a întins la masă, a mâncat de bucurie cât zecă. Și n'a isprăvit Vențel bine cu trieratul grăului la boier, că iată l-a și luat cuminatul acestuia, cuconul Mihăiță dela Chirceni. Și acesta se împacă cu Neamțul și mai bine, fiindcă fusese în școală la Cernăuți și știă nemțește. Că se înțelegea nu numai bine cu mecanicul, dar și cu Carlin, încât a luat-o apoi spre iarnă bucătăreasă la curte. Și erau mulțumiți cu toții, pentru că oamenii păreau amândoi harnici și de ispravă și puteai face treabă cu dânsii.

De cu primăvară Vențel al nostru eră prins și tocmit la trier în vr'o cinci locuri, și pe deasupra se învoise a drege și pune în stare mașini de tot felul la boierii de prin prejur. Faîma de bun mecanic i-a mers până 'n vecini, de veneau acum și alți oameni cu acareturi stricate pe la dânsul, încât nu-și vedeă capul, de câte avea să le facă. Ca să le biruiască pe toate, istețul de Neamț s'a și gândit la un lucru, care a pus în mirare pe toți. În târg, la Botoșani adevă, și-a cumpărat pe preț de



I. Iordănescu: Povești din trecut.

nimica lun vagonaș de circ, rămas părăsit încă dela bălciul din urmă de niște bieți neplatinici. În căsulia asta pe roate și-a înghesuit tot calabalăcul său de mecanic, încât i-a rămas în partea de dinainte încă destul loc pentru plită de bucate a Carlinei, iar sălița mare îi slujiă de odă pentru odihnă.

Cu chipul ăsta Vențel s'a pomenit până 'n toamna a doua meșter proprietar cu vază și om căutat de toți. Când a dat însă iarna și a cam început a-i strânge pe Nemți frigul printre umere, au lăsat vagonelul lor în sama lui Dumnezeu și și-au luat casă cu chirie, chiar în târg, la Botoșani. Și cum umblă vorba, că celui

norocos îi iese dracul înainte cu darurile, așa chiar l-a ajutat și de astădată norocul din răspuțeri pe meșterul nostru. Că nu s'a prea opintit el cu căutatul de-a casei prin târg, și iată că-i și îndreaptă un jidănaș misit la tribunal, unde tocmai se vindeă la mezat o dogărie, cu căscioară, șoproane și loc întins, cum se potrivea de minune pentru ce căută Vențel. Și a deșertat Carlin ciorapii cu francii adunați în mâinile portărelului, și iată-i pe Nemți gospodari la casa lor și târgoveți de baștină.

Și ce să mai lungesc pe calapodul acesta vorba, că le mergeă bine oamenilor noștri în Moldova, cum le-a mers și le merge bine la toți pripășiții în blagoslovita țară românească. Că dacă n'ar fi așa, i-am vedeă că se cară dela noi, dar ei, dimpotrivă, tot vin mereu, încât au copleșit pe oamenii baștinași și nu mai încape Românul de atâta strămoare. Din dogăria de odinioară se făcuse mare atelier de reparațiuni pentru tot soiul de mașini agricole. În șoproanele vechi de bodnăreală, precum și în căsoaiele de zid clădite cu rost, auziai ciocăneală și clămpănit de ferari, de-ți astupai urechile și ograda cea mare cu locul întins, cumpărat dela migieși, nu încăpea de numărul mașinelor, batozelor și trierătoarelor uriașe ce-și așteptau rândul de a fi drese și renoite. Și domnul Vențel în haine nemțești alese, cu un lanț gros de aur la cias și pălăria de păslă îndesată pe ochi, numai cât se primbla printre cetele de lucrători și lăcătuși și da la porunci, ca și cum în toată vieța sa altă treabă nu făcuse. În casele mari și curate însă, găsi ai odăi de tot felul, cancelarie în regulă și rânduială ca la o fabrică de seamă, nu altceva. Se prefăcuse totul.

Ceva totuși a rămas, așa cum fusese, nu se schimbasese aproape de loc. Asta eră harnică și gospodăroasa Carlin, nemțoaica credincioasă a lui Vențel. Ea stăpânea casa și cu toate aceste par'că nimeni nici nu știa despre asta. Își vedeă 'n tăcere de gospodărie, îngrijind cu mâna ei harnică de toți și de toate, făcea treabă cât pentru zece, încolo însă rămăsese aceeași ființă fără cuvânt și amestec în ceva, roaba necunoscută a casei. Atât că se făcuse încă mai grăsulie și sdra-vână nemțoaica, ceea ce o prindea chiar bine.

Dar cine eră s'o bage în samă. În vesmânt de toate zilele, — căci nu-și aducea aminte cineva s'o fi văzut vr'odată altfel, — cu tul-pănelul tras peste ochi, părăduia de dimineață până 'n seară gospodăria dintr'un capăt până 'n celalalt, ținând căsnicia în cea mai desăvârșită rânduială. Iar Duminecile și serbătorile, când atelierile se goliau și intră liniște în curtea sbuciumată a meșterului, Carlin cu credincioasele sale slujnice, vedeau de alte lucruri.

În schimb domnul Vențel, — cum lasă să-i zică oamenii, — făcea acum pe stăpânul în toată firea. În îmbrăcăminte sa căutată, cu mustățile mari roșcate și chipeș la față, el aveă înfățișarea unui om chiabur ce se știe și se crede. Cunoscut prin tot târgul și prin împrejurimi, Neamțul apucase să fie băgat în seamă, mai ales de proprietarii mari. Adeseori eră adus cu trăsura la moșiile boierești și vorba sa aveă greutate. Căci Vențel nu se mulțumia acum numai cu dresul uneltelor și mașinilor agricole, ci devenise de o vreme reprezentant a unei fabrici mari din străinătate și mijlocia și poruncia tot soiul de mașini noi, cari de cari mai iscusite. Pe cele vechi și hârbutite tot el le cumpără, le dregeă frumos și le vindeă cu câștig. Ba mai făcea și altceva și aici îi curgeă venitul gârlă. Închiria mașini pe la proprietărași mai mărunti pe bani buni și începuse de un timp a ademeni la această treabă până și obștii țărănești, cari îi plăteau munca cu mașina cu dijmuaială, adevă dându-i bucate în loc de bani, ceea ce-i aducea câștig și mai gros. Nici o mirare dar, că Vențel s'a pomenit în curând om bogat, om căutat și socotit de toți.

Decât este scris că lucrurile pe lumea asta, fie ele bune sau rele, să meargă numai până la o vreme. Și așa a fost și la Neamțul nostru. Că a venit schimbarea și nu așa, cum credeți poate, pentrucă ar fi dat peste el cine știe ce pacoste sau necaz. Doamne păzește! Trufia omenească numai l-a dat de mal, alta nimica. Căci este doar o vorbă, că ce-și face omul singur nici dracul nu-i harnic să i-o facă.

În mahalaua, unde-și aveă Vențel casa cu mașinile și atelierile sale, trăia printre vecini și un proprietar cu stare, care ținea nu departe

de Botoșani o moșioară cu arândă, însă locuia la târg. Avuse și el ceva afaceri cu Vențel, se știa binișor, ba erau chiar prieteni buni, că iarna mai ales, când muncă la câmp nu eră și lucrul prin ateliere mai tânjiă, venea cuconul Tasicu, — cum îl chiemă pe arândaș, — nu odată pe la Vențel, de se încingeau la vorbă, luau împreună câte un ciuiu sau câte o cafea, ba uneori făceau și câte o partidă de concină cu tabieturi.

Vedeă conu Tasicu tot ce se petreceă în casa Neamțului, o vedeă și pe tăcuta Carlin, mai ales când se întâmplă să fie oamenii adunați la mâncare. Și se miră mult în sufletul său de rânduiala și liniștea ce domniă în această gospodărie nemțească. Asupra unui lucru însă nu eră dumerit de loc și asta eră tocmai Carlin. Pentru ochiul omului ager la minte, această ființă femeiască, așa simplă cum eră, părea a fi ceva neînțeles, fiindcă se vedeă doar bine, că ea eră sufletul casei și urzitoarea averii lui Vențel, dar încolo par'că nici nu se știă că muierea asta e pe lume. O vedeă pe Nemțoaica, de multeori vara în toiul lucrului, cărând cu mâna ei mâncarea de dimineața la lucrătorii răzleți printre mașinile în reparație, împrăștiate până pe câmp afară și clătina din cap, ca omul care crede, dar nu pricepe. Să între însă în vorbă despre asta cu vecinul său, nu se încumetă.

Într'o seară însă, cum fuseseră amândoi, meșterul și cu vecinul său, la biserica nouă, ce o deschisese un Evreu în mijlocul târgului, și se 'ntorceau spre casă, conu Tasicu tot nu s'a putut răbdă să deschidă așa o vorbă, că ce bine i-ar ședeă lui Vențel să între și el în societatea oamenilor de seamă din târg, să deschidă casă și să facă, cum îi cere starea și averea. A stat Neamțul puțin pe gânduri și i-a răspuns înfârșit în felul său de om neprefăcut, că vede și el acest lucru, dar n'are cum să aducă schimbare, fiindcă-i lipsește pentru așa ceva femeia, care să știe să umble cu lumea. Iar când vecinul a început să-l îngâimeze cu vorbe, că așa și pe dincolo, lăsând a se înțelege că nici Carlin n'ar fi așa ne-

pricepută la treburi de acestea, Vențel i-a mărturisit în față cum stau lucrurile, anume că nu e cununat cu Nemțoaica sa, adăogând și mai pe șleau, că nici n'ar fi Carlin aceea, care să poată face vr'odată pe cucoana.

Atât i-a trebuit conului Tasicu, că știă acum tot și un plan urzit de mulțșor de ai



E. Iordănescu: Gânduri triste.

săi din casă s'a desfășurat pe seama Neamțului cu căsnicia deochiată. N'au trecut nici opt zile și domnul Vențel eră poftit cu mare stăruință, să facă familiei arendașului cinstea a veni pe la ei de serbătorile Crăciunului, ceea ce s'a și întâmplat. Și primirea ce a găsit-o vecinul din partea cucoanei Zamfirița și a mamei soacre, părea așa de neprefăcută, așa de caldă, că-i mergeă Neamțului la inimă și a uitat cu totul că e străin și om de rând, cum sunt socotiți în Moldova cam toți Nemții fie ei de unde și ce vor fi. De Bobotează însă,

când Vențel a dat a doua oară pe la casa arendașului, fiind și ziua stăpânei casei, a fost petrecere mare și Vențel se simțea par'că eră chiar acasă, că nu-l mai slăbiau cei adunați cu măgularile. S'a întâmplat însă că să fie de astădată de față și o soră a cucoanei Zamfirița, o demoazelă, cam trecută, nu-i vorbă, decât cu înfățișare de damă din lumea înaltă. Foarte plăcută la vorbă, cu fasoanele ei de oraș mare, mai ales că vorbiă și nemțește, damicica asta l-a zăpăcit pe bietul Vențel, încât nu mai știă pe ce lume se găsește. Duduia Cornelia fusese crescută în străinătate, eră, cum se spuneă, să devie chiar artistă mare la pian, și numai din pricina asta întârziase cu măritatul. Decât drăgălașă și sburdalnică cum eră, toți o răsfățau și i se închină vădit familia întreagă.

Ce să mai spunem de Neamțul nostru băgat în așa lume aleasă, adunată din târg, așezat la masă chiar alături de d-l primar, care îndrugă și el câte ceva pe nemțește și nu-l mai slăbiă pe marele fabricant, cum li spuneau acum toți, cu atențiile. A plăcut ameții și a făgăduit că va veni mai des pe la vecini, mai ales că-l îndemnă însăși duduia Cornelia la asta, spunând că rămâne până la Paști în casa conului Tasicu și că se simte fericită de a puteă vorbi din când în când nemțește. Și nici n'au trecut bine cășlegile, că se legase între Vențel și duduia o prietenie, ce puneă lumea târgului pe gânduri. Și acum nu se mai mulțumiau a vorbi nemțește, dar descoperise duduia că domnul Vențel are un glas nespus de frumos și cântau cu ciasurile, ea din pian și el din gură, de răsunau odăile arendașului. Se stricau de răs sora și mama duduii de caraghiosul Neamț, ce spăria oamenii din curte cu glasul său de taur, închipuindu-și tot mai mult că e cântăreț de frunte nu altceva. Conu Tasicu însă își vedeă de treburi, în vreme ce duduia țeseă, țeseă cu răbdare broboada... de mireasă, ce aveă să-i iasă.

Și steaua lui Vențel se învioră din ce în ce, căci îi veneau par'că toate cu spor. Într'o seară, târziu de tot, se 'ntorceă dela casele arendașului cu sufletul plin de gânduri dulci, ce-i brodeau fericirea unui viitor apropiat, Când iață că o pată neagră părea că-i în-

tunecă luminișul din inima sa. Carlin, — ce are să se facă cu Carlin! A tresărit la gândul acesta și cu năprânsicie i s'a năzărit roaba credincioasă a casei sale înaintea căreia se simțea acum deodată atât de vinovat. Cum va rămâneă sărmana această ființă, cu care împărțise tot greul vieții dela început.

Vențel o scăpase pe biata fată din mâinile unei mame vitrege crude, într'o vreme când nici bărbatul acesteia, fostul maistru, la care lucrase Vențel dincolo de hotar nu mai puteă privi bătăile nenorocitei copile. Și bătrânul maistru răsbit de milă în sufletul său de părinte și-a călcat pe inimă și a îndemnat deci pe calfa sa, care tocmai aveă să-și facă cătănia în țara nemțească, să o ieie pe Carlin și să fugă în Moldova. Astea erau păcatele trecutului la Vențel, căci încolo, acest om eră, cum se vede, harnic, deștept și prea cum se cade. Decât întorsătura soartei îi puneă acum pe Carlin piedecă în drumul său și cugetul îl muștră amar.

Scufundat în această bătaie de aduceri aminte și nedumeriri, Vențel se apropiase de casele safe și când să deie spre intrare, iață că zărește printre mașinile nouă sosite de curând și înșirate pe fundul ogrăzii, două umbre nedeslușite, cari se mișcau încet, ca și cum nu aveau nici un zor a se ascunde. Repede s'a strecurat Vențel în dosul mușamalei mohorite cu care eră acoperită una din batoze și, fără să fie văzut, a putut vedeă de aproape ființele. S'a cutremurat oarecum cunoscându-le, căci cei cu întâlnirea erau meșterul său rânduitor Franț și cu Carlin. Ce aveau să-și spună ei la ceas așa târziu de noapte, a aflat Vențel din vorbele, pe cari cei doi le schimbau în toată neprihănirea, chiar la câțiva pași de el. „Am venit, numai ca să-ți spun” — ziceă Carlin cătră Franț — „că între noi trebuie să fie un sfârșit. Se bagă de seamă de toți, că d-ta mă urmărești mereu. Iubirea d-tale, Franț, este de bună seamă, cinstită, dar nu duce la nimic, fiindcă știi că nu-s slobodă. Măcar că nu sunt cununată cu Vențel și, așa cum stau lucrurile acuma, nici nu poate el să mă ieie de nevastă dreaptă, — eu totuș trebuie să-i rămân credincioasă, pentrucă a fost bun cu mine”.

La aceste vorbe, rostite cu amărăciune și

cu glas înecat, tânărul meșter a prins mâna Carlinei și i-a răspuns: „Dacă-i așa, atunci să-ți spun tot. Vențel nu te iubește și nici nu te va lua nicicând de soție fiindcă are de gând să se 'nsoare cu cumnata arândașului. Ai să vezi și să te convingi în curând. Eu te iubesc din suflet curat și-ți făgăduiesc că nu te mai supăr cu nici o vorbă; dar lasă-mi nădejdea, că dacă au să vie lucrurile, cum le văd eu, să fii femeia mea” . . . Ce a urmat după acest schimb de mărturisiri cinstite între Carlin și Franț, nu i-a fost dat lui Vențel să afle, nevoit fiind să-și părăsească ascunsul său, căci tinerii se prea apropiaseră de dânsul. Dar i-a văzut în urmă, când ajunsese pragul ușii dela casă despărțindu-se, cum s'au întâlnit. Și ar fi tot atât de greu de spus, ce s'a petrecut a doua zi în casele fabricantului de mașini, dar o știau totuși până și copiii din ateliere, că s'a întâmplat lucru mare. Căci a chemat Vențel dimineața pe Carlin și apoi pe Franț și în urmă au stat de vorbă lungă vreme tustrei și s'au despărțit cam cu ochii umezi, și-și aveau aceste lacrimi la fiecare din ei rostul lor.

Câteva zile în urmă a plecat apoi Franț cu o punguliță plină de poli, întâi la târgul Siret, în Bucovina, unde și-a scos sieși și Carlinei hârțile trebuincioase pentru căsătorie, iar de acolo s'a repezit țintă la târgul Romanului și a cumpărat nu prea scump casele și gospodăria unui unchiu al său, vechiu potcovar și ferar cunoscut prin partea locului. Și 'n vreme ce fericitul Franț își puneă viitorul la cale, Vențel stăruia să înăbușe bârfele ce se năpustiseră pe socoteala sa și a Carlinei, umplând casa cu cusutorese, care-i găteau zăpăcitei Carlin o zestre ca de adevărată bogătașă. Ce se petrecea însă de o vreme în sufletul ispititului om e greu de spus. Crezând că și-a netezit căile vieții prin pasul la care se hotărîse, Vențel al nostru s'a

trezit din toate aceste mai încurcat la suflet de cum eră înainte. O vedeă acum pe tovarășa sa Carlin mai des ca altedați și privirea ochilor ei împăcați, blândeța cu care-l întâmpină și vorbele de mulțumire ce i le tot repetă mereu, îl neliniștiau și-i sgândăreau sufletul, fără să știe de ce. Ce însemnă Carlin acum pentru Vențel? Atât cât nimic! Și nu



Eugenia I. Iordănescu: Din basmele noastre.

eră adevărat, căci chipul ei, nebăgat în seamă atâta vreme, nu se mai ștergea dinaintea ochilor săi. Și lucru ciudat, că de câteori se repezea dincolo, la casa arândașului, unde deasemenea se ticluiau pregătiri de nuntă, dar ceva mai tainice, — în loc să găsească în apropierea duduiei Cornelia tihna sufletească căutată, venea înapoi cu cugetul tot mai înstrăinat, deși nimenea nu-i zicea o vorbă cu două înțelesuri. El însă simția tot mai adânc că umblă pe căi greșite și, ca să-și curme neastâmpărul, zoriă pe cât se

putea căsătoria Carlinei. A rărit însă și vizitele la arendașul, dând nerăbdătorului vecin să înțeleagă, că întâi trebuie isprăvită una, și apoi cealaltă. Și conu Tasicu, om cuminte, își zicea în taina duhului său șiret, că e și Neamțul om cu scaun la cap și nici nu bănuia ce foc mistuie acum inima lui Vențel.

Și a venit în sfârșit și ziua în care Carlin avea să se despartă de casa lui Vențel, urmând să se căsătorească cu Franț. Pregătirile de nuntă erau isprăvite și cu toții se gândeau la plecare. Căci cununia tinerilor avea să se facă la Pașcani, nu în târgul Botoșanilor, din pricina că popa catolic de aici făcea greutăți, zicând că însurătoarea asta cam miroasă a fărădelege și cerea pentru ispășirea păcatului două clopote de biserică, în vreme ce misionarul papistaș dela bisericuța atelierelor din Pașcani s'a învoit să cunune pe tineri, mulțumindu-se cu un rând de odăjdii. Și le venea asta bine și la cei cu nunta, femandu-se de atâta vorbă.

Eră o zi frumoasă de toamnă, când Franț, după ce-și trimisese tot avuțul înainte, la Roman, a venit cu Carlin la subsioară, să-l ieie pe Vențel din odăile sale, pentruca să pornească cu toții la gară. Vențel nu se ivise printre oameni de vr'o două zile, zicând că e puțin bolnav. Ce se petrecea însă în sufletul său, numai Dumnezeu unul știe. Îi așteptă pe însurații în pragul pridvorului cu giamuri înflorite, îmbrăcat gata, dar fața sa eră albă ca varul. S'a așezat cu toate aceste în căleasca largă pregătită anume, ținând mireasa la dreapta și având pe Franț pe scăunaș în fața lor. În tot drumul până la gară nu s'a schimbat nici o vorbă. La suire în tren însă, cum Franț a trebuit să vadă de bagajele sale, Vențel a aruncat ochii săi asupra Carlinei și a cuprins-o cu o privire înduioșată, încât femeia a plecat capul în jos și în zabranicul de mireasă cu beteala aurie adunată sub bărbie, s'au înecat două lacrimi ascunse și ferbinți. Cine s'ar fi uitat mai aproape în fața găitei femei, ar fi cunoscut că rumeneala obrajilor eră puțin ofelită pe urma nopților din urmă nedormite și turburate.

Au ajuns în gara Pașcani, unde au apucat fără zăbavă drumul spre bisericuța din ca-

pătul caselor de lucrători ale uzinelor stației. Preotul în veșmânt de slujbă îi așteptă în ușă și cununia a și început îndată. Vențel, nu știu din ce pricină, s'a așezat într'o straniță din fața altarului și n'a luat tot timpul ochii dela Carlin. De sus, din geamurile albastrii ale bolții altarului cădea însă, ca înadins, o lumină dulce peste chipul înalt și mlădios al tinerei femei, care în rochia ei albă ca zăpada, cu pletele negre tivite cu vâlul alb și lung, părea în bătaia albastrului dela geam ca un chip de marmură, ce sta falnic în fața preotului. Nu, așa de frumoasă, nici nu o văzuse, nici n'o visase, nici nu și-o închipuise Vențel pe Carlin. Și în vreme ce preotul le așeză celor împreunați pe vieață cununile pe cap, Vențel ca fulgerat, a ridicat mâinile la obraji și cu buzele încleștate de spasmele sufletului său îndurerat a scos numai decât vorbele: „Dumnezeule, ce-am făcut”. Când s'au apropiat martorii căsătoriților de altar, ca să-i felicite, Vențel dispăruse dela locul său. Nu știa nimenea să spună ce se făcuse omul. Singură Carlin băgase de seamă momentul când a părăsit stranița și văzând cum se strecură grabnic printre femeile și copiii adunați, a făcut o mișcare ce semănă mai mult a leșin. Dar a trecut și asta și iată-i acum pe toți ieșind din biserică. Când ce să vezi! O mulțime de lucrători și slujitori dau în minutul acela goană spre stație, de unde răsună un fluerat ciudat de mașină, fluerat, nu știu cum, răgușit și sălbatec, întrerupt mereu, ca și cum erau sig-nale de alarmă. Un tren de manevră ce se pusese tocmai în mișcare, sta oprit de mașiniști în mijlocul șinelor, și acum mecanicul îndreptă mașina în direcție întoarsă, împingând încet și cu băgare de seamă vagon după vagon îndărăt spre peronul gării. Înaintea ciocului cu gratate al mașinei s'a zărit un colț de baltă de sânge, apoi o grămadă de membre omenești, oase și cărnuri strivite în chip groaznic, de nu se înțelegea nimic deslușit, și apoi iar o baltă de sânge și nimic mai mult...

Erau rămășițele nefericitului Vențel, ce-și făcuse el însuși sama.

București, 29 Maiu, 1911.

Em. Grigorovitză.

Catrene.

(După Omar Châjjam).

Un biet olar bătrân văzut-am eu —	Căci, vai, precum măiestrul priceput
Munciă săracul, frământă din greu;	Formează vase din nisip și lut,
Și-așa de-amar pareă că plânge lutul:	Așa suntem din lut și noi, și-asemeni
„De ce mă chinuești, o frate-al meu?!“	Ne este scopul lui necunoscut.

Și nu știm noi, n'am pune jurământ:
Că nu suntem nimic decât pământ?
Jar, că odată iar pământ ne facem,
Ne-o spune doară orișice mormânt.

Vasile Stoica.



Influența curențelor teatrale streine asupra mișcării noastre teatrale.

Conferență ținută în aula gimnaziului românesc din Brașov, în 5 Martie n. a. c.
de Dr. Horia Petra-Petrescu.¹⁾

Permiteți-mi, doamnelor și domnilor și să-mi poată lua cineva faptul acesta în iubit tineret școlar să vă întrețin câteva momente cu o temă, care — cred cu tărie — are o importanță capitală pentru dezvoltarea noastră culturală.

Să nu așteptați prea mult dela această conferență, stimați ascultători. Voesc să clarific câteva probleme, cu cari de sigur văți frământat și d-voastră. Mulți din d-voastră poate că au rezolvat problemele mai multă-mitor decât mine, la alții însă — e cu puțință — să fi rămas nedeslegate, date uitării. Acesta este mai cu seamă scopul conferenței de față: să evoce în d-voastră problemele date uitării și să le aducă în adevărata lor lumină, ca să li se recunoască marea lor importanță.

Încă ceva înainte de a începe — de fapt — conferența mea de astăzi. Scopul meu n'a putut fi să vă întrețin ceasuri întregi cu teorie seacă, fie ea oricât de interesantă pentru specialiști — de aceea am ales calea mijlocie: teorie îmbinată cu amintiri personale, cu lecturi interpolate, etc. Sunt conștiu că prevalează „causeria“, sau forma de „Plauderei“ cum îi zic Nemții — dar nu cred —

să-mi poată lua cineva faptul acesta în nume de rău.

Mă adresez d-voastră — nu ca un arbitru suprem, căci sunt conștiu că nu-mi compete rolul acesta, — dar ca unul care s'a ocupat cu întrebările acestea mai mult timp în decursul studiilor sale și vrea să dea îndemnuri: d-voastră, domnișoare și domni, cari jucați din când în când teatru, și d-voastră d-lor studenți, cari — sunt sigur — dacă vă veți încălzi de ideile mele, veți ajunge mult mai departe, ducând în practică ceea ce spun eu în seara de astăzi.

Tema aleasă e vastă. Într'un ceas nu voi putea analiza toate curențele existente. Aș avea lipsă de mai multe conferențe.

Tema este ușoară și grea — dupăcum și-o face omul. Unul poate să o exhaurieze ușurat în 10 minute, altul să studieze la ea ani de zile; după cunoștințele estetice-literare ale fiecăruia. Problemele sunt multe și-ți dau de gândit. Întrebări, cărora nu li se răspunde cu una cu două.

Ca să ne facem munca mai ușoară și să avem claritate mai mare în analiza ce are să urmeze, vă rog, să luați la cunoștință următoarele constatări. Acestea sunt premisele, cari nu le mai discut, căci ar răpi prea mult

¹⁾ Conferența de față este o părțică din observațiile mele asupra stărei mișcării teatrului nostru actual. Alte studii, mai pe larg tratate, vor urmă.

timp și n'am ajunge la ținta noastră de astăzi.

Am să vorbesc gândindu-mă numai și numai la stările noastre culturale din Transilvania și Ungaria propriu zisă. Am în vedere mișcarea noastră teatrală de aici — atâta câtă este — și numai pentru această mișcare vreau să militez acum, dând sfaturi, cari cred că sunt potrivite. Despre mișcarea din România nu-mi pot da seama în merit, fiindcă n'am trăit mai mult timp în România și n'am venit în atingere timp mai îndelungat cu publicul de acolo, ca să-i pot cunoaște orizonturile culturale mai bine decât se poate învăța asta de prin cărți.¹⁾

Altă constatare — de o deosebită importanță pentru noi — este următoarea: diletanții noștri de acum sunt un „malum necessarium“, un rău, care trebuie să-l iai așa, cum este, fiindcă nu te poți lepăda de el, fără de a te lipsi de un însemnat factor cultural. Cunosc marile inconveniente ale unei reprezentări teatrale cu diletanți. Știu cât de stângaci, cât de lipsiți de bun simț joacă unii și alții din adoratorii muzei Thalia — știu că o adevărată mișcare teatrală numai cu o trupă bine încheată de actori de profesie se poate înghițea — o să ating în decursul lucrării acesteia întrebarea aceasta de câteva ori — știu că până ce nu vom avea o trupă stabilă sau ambulantă cu actori de profesie nu va putea fi vorba de o adevărată artă teatrală, dar mintea sănătoasă ne spune că n'avem ce să facem altceva, — deocamdată — decât să ne gândim la înfirișparea unei trupe de adevărați actori și până la înființarea ei să ne ajutăm așa cum putem, cu diletanți mai mult sau mai puțin dibaci. Să-ți bați joc de îndemnurile și de senti-

¹⁾ Cu toate astea nu vreau să trec cu vederea marea însemnătate, marea influință ce o poate exercita lit. dram. din România asupra mișcării noastre teatrale. Cu părere de rău trebuie să constat că nu e legătura, care ar trebui să fie între amândouă curente și sunt sigur că va veni un timp, când vom merge mână 'n mână, completându-ne reciproc repertoriul.

Dacă nu voi vorbi de piesele teatrale românești în conferința de față să nu interpretați faptul acesta greșit. Mi-am ales o temă deosebită și vreau să-mi dau părerea numai asupra favorurilor ce ni le-ar putea aduce piesele din literaturile străine.

mente lor, cred, că este puțin serios. Să-i lauzi până într'al șaptelea cer e iarăș un hiperzel, care se răzbună. Punctul cel mai corect de vedere este — după părerea mea — să cauți să desvolți interesul pentru teatru, să nivelezi ensemblul cât se poate mai bine, să te îngrijești de un repertoriu potrivit cu mentalitatea publicului, în fața căruia se joacă și să micșorezi cât e mai mult cu puțință aspirațiile nemeritate ale unor diletanți sangvinici și grandmani. Să ajungi astfel ca să se rușineze d-șoara X sau J grec sau d-l Ypsilon Z, dacă ar ceti în jurnalul local laude în superlative imposibile la adresa sa și să zică: „Nu, n'am jucat nici ‚perfect‘ nici ‚sublim‘, ci mi-am dat osteneala să joc bine, cum poate jucă un diletant“. Asta fără de supărare, fără de ură — ci în cea mai deplină cunoștință de cauză, pătruns fiind diletantul că și-a împlinit rolul cinstit de gregar cultural al unui neam, care lihește după lumină.

Aceeaș ținută avem dreptul să o pretindem și dela publicul nostru: toți să fim conștii că îndemnurile noastre contribue la înaintarea neamului nostru. Greșelile să nu ni le acoperim, lipsurile evidente să le scoatem la iveală — ca cu atât mai repede să dispară — dar e vorba cum le privim, cum le criticăm, cum căutăm să le îndreptăm? Cu spiritul corosiv de „stâlpi de cafea“ sau cu inima sângerândă de durere față de starea critică în care ne aflăm?...

*

Până unde poate duce influința străină în mișcarea noastră teatrală? Eu cred că e cu cale să se facă cu piesele străine mult mai multe experiențe, decât s'a făcut până acum. Experiențe, din cari să câștige obștea românească. Să nu se experimenteze numai într'un singur oraș al nostru, iar experiențele să fie comunicate, nu numai cu grai viu, ci și în scris, tipărit, tuturor, cari se interesează de curentul teatral.

S'a jucat d. e. „Prostul“ de Fulda — o comedie potrivită pentru orașele noastre, cu toate că e cam obositoare — din cauza lungimei. Ce bine ar prinde celorlalte orașe, dacă experiențele câștigate ar fi comunicate mai departe! În „Anuarul societății noastre

pentru fond de teatru rom." s'ar putea tipări observațiile acestea foarte bine — prescurtările întreprinse, comentarul publicului, aranjamentul scenei, greutatea rolurilor, etc. — ca piesa să prindă, dacă e — de fapt — potrivită pentru noi.

Alte mijloace pentru ajungerea scopului nostru — de a întări o mișcare serioasă teatrală — am arătat în broșura mea „Probleme teatrale“, o repărire din Anuarul soc. fond. de teatru și de aceea nu insist asupra lor mai pe larg. Îmi pare rău că nu s'au scris până acum experiențele teatrale mai temeinic. Nu se poate pretinde dela ai noștri, să-și scrie memoriile cum și le-a scris Laube, directorul Burgtheaterului din Viena, dar câteva amănunte mai conștientioase tot ne-ar fi prins bine pentru mai târziu.

Mai vreau să remarc un punct, care mi-a venit și mai mult în evidență după publicarea lucrării amintite mai sus. Acum trei ani s'a ținut, în Eisenach, în Turingia, o serie de prelegeri din partea redactorului Mebus în teatrul orașului, asupra temei: „Hebbel și opera sa, cu deosebită considerare față de ludita, de ‚Nibelungi‘ și de Maria Magdalena“. Acesta nu este un caz unic ca într'un orașel german să se țină astfel de conferențe. Am asistat la zeci și zeci de conferențe de acestea, cari aveau scopul vădit să explice publicului, dornic de cunoștințe, operele de artă dramatică sau să enazeze viețile autorilor dramatici de seamă.

Să nu ziceți, doamnelor și domnilor, că ceea ce se poate în Germania nu este cu puțință la noi. Sunt aproape sigur, că se găsesc și la noi multe persoane, cari doresc să asculte astfel de analize literare, întrețesute cu recitarea unor pasagii marcante din lucrările analizate. E vorba să se pornească mișcarea. Dacă s'ar da lozınca: într'o serie de 12 seri se vor analiza și ceti partii din literatura dramatică germană sau franceză, pe lângă seria principală: opere dramatice române câte avem, eu nu cred ca o sală puțin mai mică decât aceasta să nu se umple cu tinerimea liceului, cu domnișoare și domni, cari vreau să urmărească cu înțeles aceste conferențe.

Mi se va zice: sunt prea puțini aceia, cari

să ducă în îndeplinire programul acesta. Eu cred că ajung pentru o astfel de mișcare, într'un oraș ca Brașovul, spre pildă 4—5 persoane de inimă. Să nu aștepte publicul în fiecare seară lucrări originale; oratorii să mărturisească pe față, (căci nu poate fi rușine la mijloc), dacă s'au folosit de prelegerile lui August Wilhelm Schlegel sau ale lui Friedr. Th. Vischer, analizând dramele lui Shakespeare, sau de prelegerile lui Taine, Lemaitre, Lanson, Doumic, Brunetiere, analizând piesele dramatice franceze, ca să nu amintesc pe alți critici francezi de seamă.

Cred cu tărie că astfel de serate vor da îndemnuri nouă, sănătoase pentru mișcarea noastră teatrală. Se lărgesc orizonturile astfel, se sădesc în sufletele tinerilor ascultători idei nouă, cari au să prindă rădăcini în viitor și astfel vor dispărea încetul pe încetul produsele mediocre, cari le vedem în ziua de astăzi.

Îmi închipui seratele acestea nespuse de interesante. Într'o seară va fi vorba de Molière. O conferență scurtă, de cel mult o jumătate de oră ar trata pentru publicul mare viața și ar analiza pe scurt operele lui Molière. Cineva ar ceti un act din „Sgârșitul“ lui, două domnișoare ar jucă scene din „Precioasele ridicole“, traduse în timpul din urmă minunat — după cum mi se spune de d-nii Iosif și Anghel. Într'altă seară ar veni Lessing la rând, apoi Goethe, Schiller, Grillparzer, Corneille, Beaumarchais și o serie de alți scriitori de valoare, cari pot să figureze cu opere traduse în românește.

Căci și aceasta face mult: ca unele din operele lor să fie traduse pentru elevii de liceu și pentru d-șoarele, cari nu cetesc, n'au posibilitatea să cetească franțuzește sau nemțește mai des.

Cred că lăsăm prea des prilejurile de a ne folosi de apariția unor traduceri bune. În timpul din urmă au apărut, ca să amintesc vreo câteva din piesele teatrale traduse: „Iphigenia“ de Goethe, tradusă de Ion Borcia; „Don Carlos“ de Schiller, tradus de Gheorghe Coșbuc; „Fecioara dela Orleans“ de Schiller, tradusă de Maria Cunțan; „Regele Lear“ de Shakespeare, tradus pentru Teatr. naț. din București de Margarita Miller

Verghi; „Electra“ lui Sofocle, tradusă de Gh. Murnu; „Cidul“ lui Corneille, trad. de Șt. O. Iosif. Ce minunate prilejuri pentru publicul nostru să discute despre felul de a scrie a lui Goethe, a lui Schiller, a lui Shakespeare sau Sofocle. Escursii minunate în Taurida, în Franța, în Spania, în Anglia! Scriitorul cutare e de părerea cutare. Are dreptate? Ce zice sufletul meu? Și cât de interesant când dai de două păreri diametral opuse — când cauți să pricepi punctul de vedere al fiecăruia, când pui în cântar argumentele și vrei să-ți dai verdictul, — (care de multeori nu poate fi un da sau ba hotărât). Bucurii sufletești, cari nu se pot cum-pără cu bani.

Un mare, neprețuit favor cred că ar aduce cetirea acestor traduceri. Nu vi se par și d-voastră piesele noastre originale — atâtea câte sunt, prea stângace, prea lipsite de energie, în cea mai mare parte? Nu credeți că s'ar putea adopta cu timpuri niște ori-zonturi mai largi și o mânăuire mai desteră, în urma îndeletnicirii cu traduceri bune?

Ar fi o lipsă de tact, ar fi o inconstiență din partea cuiva să dea sfat unui neam întreg să adopte spiritul unei literaturi străine. E chiar nonsenz. — Și totuși, dacă cercetăm istoria literaturilor vedem cât de covârșitoare sunt de multeori influințele străine. Să analizăm puțin chiar numai istoria teatrului nostru românesc.

Până acum se susține că primul teatru românesc a existat în casele hatmanului Costache Ghica, în anul 1806, în București. Conducerea o avea Asachi. Prima piesă teatrală tipărită, în care se află și cuvinte românești, pare a fi „Occisio Gregorii in Moldaviae Vodae“. Uciderea lui Grigore Vodă al Moldaviei, care a apărut între anii 1777—80.

Această „ucidere“ e scrisă în patru limbi.

La începutul vieții teatrale din Principate — la noi nu putea fi vorba încă de un curent mai pronunțat — au început Grecii, Turcii, Italienii, Rușii, Germanii și Francezii să-și facă reciproc concurență, cu producțiile lor echilibrice, atletice și teatrale, încât pentru o adevărată viață teatrală românească nu mai eră loc.

Influența literaturii dramatice franceze începe de vreme. „Orest“ de Voltaire apare în traducere românească în 1820; „Alzira“ și „Mahomet“, de acelaș autor în 1834. Corneille se găsește în traducere din 1831. Molière ține recordul: „Amphitryon“, „Burgezul gentilom“, „D-nul de Pourceaugnac“, „Precioasele ridicole“, „Avarul“, „Medicul fără de voie“, „George Dandin“, apar de prin 1833 începând în numeroase traduceri și au succesele cele mai mari. Nu vreau să amintesc trupele nenumărate franceze, — cari inundă Principatele.

Influența trupelor germane n'a fost atât de mare, cu toate că unele din piesele germane de a doua mână, ca „Menschenhass und Reue“ de Kotzebue, au avut serii nesfârșite de reprezentatii. Influență mai mare decât Germanii au avut Italienii cu trupele lor.

Nu e nimic rușinos în starea aceasta, numai să nu dăinuiească și mai departe. Fiecare neam împrumută, și la începutul literaturii sale și mai târziu, dela celelalte neamuri, căci așa este firesc. O literatură, care se închide cu ziduri chinezești, n'are puțința a se desvoltă.

Francezii au împrumutat dela Italienii și Spanioli (să ne gândim la „Cid“-ul lui Corneille), Germanii dela Francezi, dela Spanioli, dela Italienii și așa mai departe — până ce a ajuns să-și creeze fiecare neam o literatură specifică națională.

Specific națională! E greu de constatat și ceea ce este specific național. Germanii, un popor de atâtea zeci de milioane de oameni, și se plâng că n'au un teatru național în adevăratul înțeles al cuvântului. Un critic de seamă al lor a exclamat acum 10 ani: „Niemand sind wir von einer deutschen Nationalbühne weiter entfernt gewesen, als am heutigen Tag; dass müssen selbst die Freunde der Ausländer zugeben“. (Nici când n'am fost mai îndepărtați de o scenă națională germană decât în ziua de astăzi; aceasta trebuie să o conceedă chiar și prietini maimuțarelii a tot ce este străin).

Dar să nu credem că lit. germ. dram. e tocmai atât de săracă cum ne este prezentată de criticul german. Trebuie să știi ceti printre șire. Criticul se plânge de influența covâr-

șitoare a pieselor franțuzești și de aceea accentele acestea, cari au fost și mai rezolute în „Hamburgische Dramaturgie“, vestita scriere a lui Lessing.

Literatura germană și cea franceză sunt în primul loc chemate să aibă o influență asupra noastră. Celelalte popoare nu pot avea o influență atât de directă, fiindcă nu avem legături culturale atât de strânse, nici cu Englezii, nici cu Italianii, nici cu Spaniolii, nici cu Norvegienii. Ce cetim și auzim despre literaturile acestor neamuri primim tot prin intermediul Germanului și al Francezului, fiindcă traducerile lor ne sunt mai la îndemână. Teatrul englezesc stă astăzi pe o treaptă jignitor de inferioară față de epoca lui glorioasă de pe timpul reginei Elisabeta; teatrul spaniol nu e nici a suta parte ce eră odinioară sub Calderon dela Barca; numai teatrul italian stă — relativ — mai bine. Starea aceasta nu o poate schimba la Spanioli Echegaray (autorul „Marelui Galeotto“), nici la Englezi Bernard Shaw, nici Oscar Wilde.

În ce privește Norvegienii ei au o poziție aparte.

Din literatura franceză am putea învăța foarte mult pentru teatrul nostru. Ce păcat că se ocupă atât de puțini la noi cu limba franceză, că studiul limbei franceze este numai facultativ în liceele noastre și — astfel — pierdem cei mai mulți privilegii să venim în nemijlocită apropiere cu operele franceze.

Aici poate fi vorba numai de drama franceză din secolul al XIX-lea, cu toate că subiecte interesante am găsi și la Marivaux din belșug și la Sedaine, în minunata lui dramă „Le philosophe sans le savoir“, (Filozoful fără să știe), un exemplu clasic până unde poate merge tendința în artă fără ca să jighească bunul simț artistic.

Despre Molière și Beaumarchais vom vorbi cu altă ocazie.

Drama fantastică romantică a la Victor Hugo nu cred că va prinde și nici n'ar fi consult să prindă teren la noi. Un gen, care și-a trăit traiul și care se susține astăzi numai din partea lui Edm. Rostand, care a știut

să-i dea un suflu nou în urma prodigioasei sale arte de a versifica și a fantaziei sale fenomenale. Pe lângă aceste dramele acestea fantastice romantice pretind o scenărie complicată și zeci și zeci de actori, ceea ce pentru noi e o condiție imposibilă.

Approape de aceleași greutateți ne-am izbi dacă am jucă piesele lui „Sardou“. Orișicât s'ar spune că Sardou are calități literare de prima ordine, nu cred ca posteritatea să-i rezerve alt loc în Panteonul scriitorilor, decât acela al unui miraculos presdicator, care a știut măslui cărțile — mai bine scenele pieselor sale — într'un chip magistral.

Este prea evidentă la Sardou tendința de a fascina atenția publicului cu orice preț și orice efortare în direcția aceasta strică.

Naturalismul francez e o altă parte a literaturii din timpul din urmă, un curent, care-și are favorurile și scăderile sale, în tocmăi ca oricare curent pornit cu elan de propagatori entusiaști.

După cum se știe, naturalismul acesta este o reacțiune împotriva curentului anterior, romantic, din literatura franceză. În literatură e ca la țarmurul mării — se poate observa foarte bine un flux și un reflux. Odată vine și prinde putere impresia personală — să-i zicem romantismul, — altădată, în urma unei legi firești, dispăre această accentuare a personalității cu orice preț, lăsând loc unei accentuări mai mari a detaliului istoric, a gustului realității, a dragostei pentru culoare și formă, mai mult decât pentru fond — și alte și alte nuanțe. Ar fi nonsenz să fie altfel.

De cari opere ne-am putea folosi la mișcarea noastră teatrală din naturalismul acesta, care s'a transplatat și în Germania?

Mulți se vor mira dacă vor auzi că recomand să se cetească din partea publicului nostru „Assomoir“, nu romanul, ci drama socială, a lui Zola. Mai cu seamă prefața scrisă de Zola, este foarte elocventă și mi-a dat mult de gândit. Realismul acesta utilitar, care derivă din teoriile sociale ale lui Proudhon, ar fi bine să fie studiat — dar numai studiat și nu aplicat în întregime, pentru piesele noastre teatrale. Zola zice: „vreau să îndrept cu scrisul meu“. Bețivul din „Assomoir“ să fie prototipul, care stă veșnic

înaintea ochilor celor ce au ajuns în ghiarele pierzaniei și soarta lui ticăloasă să-i oprească pe loc și să-i desmetească. De sigur tendința e prea subliniată, dar efectul scenic trebuie să fie îngrozitor, neuitat. Păcat că și piesa aceasta are prea multe persoane și recere o scenărie mai complicată!

Din realismul francez și cel german am putea învăța multe. E vorba să nu ne lăsăm covârșiți de acest curent, ci să-i știm opune idealismul nostru, să nu ne dăm în mrejele unei direcții false „l'art pour l'art” — arta lipsită de orice tendință, numai de dragul artei — căci, cel puțin deocamdată, nu ne permit referințele sociale să facem luxul acesta. Să nu fiu rău înțeles: am fi recunoscători unui artist român mare, dacă ne-ar dăruî câteva opere nepieritoare, în cari principiul „l'art pour l'art” și-ar găsi cea mai desăvârșită expresie și am aplaudă, căci și prin operele acestea s'ar ridica literatură noastră, dar susțin că în loc de bănușelile scriitorilor de calibru mai mic în direcția aceasta, e mai favorabilă, mai laudabilă o muncă conștientă spre o artă cu tendințe sănătoase naționale, cu tendințe, cari nu sunt subliniate prea mult, căci în cazul acesta ar jigni bunul simț.

Mai târziu o să aduc un exemplu, care cred că va fi destul de evident.

Am zis că din realismul acesta am putea învăța multe. Vreau să explic și mai bine ceea ce susțin.

Ați cetit de sigur piesele teatrale ale lui Ion L. Caragiale. Eu nu mi le pot închipui fără de o influință binefăcătoare, nu servilă, ci de o influință conștie, independentă, a pieselor realiste franceze asupra lui C. Autorul român înainte de a serie „Năpasta” și-a câștigat experiențe bogate, cetind cu sârguință, adaptând pentru teatru, localizând, traducând piese teatrale streine. Numai în urma procesului acestuia complicat a putut ajunge la realismul minunat din „Năpasta”. Ca orice meserie și arta dramatică și scrisul pieselor teatrale trebuie să se învețe, firește, având consenzul și talentul celui ce vrea să învețe.

Să nu se creadă că talentul e deajuns — da, e o recerință fundamentală, dar numai cu ta-

lentul înăscut, fără de o muncă conștie, fără de orizonturi largite cuminte, nu ai putința să prestezi, pentru bucuria sufletului tău și satisfacția altora, ceea ce ți-ai propus de scop al vieții tale.

Luptându-te cu diferitele curente literare existente, comparând, combătând, aplaudând — numai astfel îți poți cimentă păreri proprii și le vei putea reprezenta cu destulă energie.

Realismul francez și cel german îți dau de multeori prilej la o astfel de luptă sufletească. Dacă n'aș fi sigur că jignesc bunul simț al d-voastră aș înșiră cu prilejul acesta o serie de scene luate din piese realiste franceze și germane, cari sunt — ca să vorbesc mai domol — atentate la bunele moravuri.

Ar fi naivitate din partea orîșicui să pretindă dela un scriitor să scrie numai „ad usum Delphini” — numai pentru tineret. Slavă D-lui, sunt și oameni mari, cu experiență, cari pretind o altfel de lectură. Totuș, d-nelor și ă-nilor, sunt unele situații, sunt unele accente, cari n'au dreptul să fie reprezentate sau atinse, fără de a nu jigni adânc sentimentul bunei cuviinți.

Aici zac marele pericol al curentului realist-extrem, de care va trebui să ne ferim din toate puterile noastre, căci transplantarea acestor produse hibride în sufletele noastre să sperăm, sănătoase până acuma, ar pricinui o decadență a moravurilor și a mentalității noastre.

Piese de acestea se joacă cu sutele și cu miile în Paris, în Berlin, în Viena, în București. Piese decoltate, cu subînțelesuri, cu cuplete picante, cu situații scabroase. Nu vreau să le numesc cu numele, e de ajuns să numesc vreo câțiva autori și componiști cari se ocupă sau s'au ocupat cu fabricarea lor en masse: Gavault și Hennequin, Claude Terrasse, Halévy, Offenbach (în parte), Wedekind și alții.

Nu găsesc cuvinte ca să înfierz mai greu direcția unor teatre bucureștene, cari aduc astfel de piese teatrale pe scena românească de acolo — căci sunt pătruns de adevărul, că prin astfel de produse se inficiază spiritul public și se aduce la decadență.

Dacă a trebuit să accentuez lucrul acesta, să nu credeți, d-nelor și d-nilor, că litera-

tura franceză e reprezentată numai cu astfel de produse. E un curent puternic, sănătos și în ziua de astăzi la Francezi, un curent căruia e o plăcere să-i urmezi. Scriitorii ca Eugène Brieux, a cărui piesă „Brândușa” s'a reprezentat de curând de diletanții noștri în Sibiu, ca Augier, de care aș vedeă bucurosi jucându-se și la noi câte ceva, ca Octave Feuillet, care are câteva piese într'un act de toată frumusețea, ca Theuriet și ca soții Erckmann-Chatrion merită laudă și pot fi jucați și la noi cu succes.

Mai cu seamă piesele soților Erckmann-Chatrion îmi promet mult. Aceștia au fost doi Alsacieni francezi, cari stabilindu-se în Paris, au scris în colaborare o serie de piese teatrale și romane din viața Alsacienilor francezi. Amintesc „Asin Fritz”, „Les Rantzau”, și „Le Juif polonais” (jidovul polon) ca să nu numesc decât cele mai cunoscute.

Sunt sigur, stimat auditoriu, că piesele teatrale, ca cele amintite mai sus, ar avea un efect mare asupra publicului nostru. Una din dramele acestea am tradus-o și eu, e „Jidovul polon”, adaptându-o pentru trebuințele noastre.¹⁾ Atarnă dela felul cum va fi primită o viitoare reprezentație a piesei, ca să perseverez pe căarea apucată sau să abandonez ideea, de a face astfel de încercări.

Încercările, acestea cred că trebuie să întehite la noi. Să fim conștii că numai astfel vom putea aduce un curent sănătos în mișcarea noastră teatrală.

Nici o mișcare teatrală nu se poate închipui fără de aceste experimentări.

Am să vă povestesc un caz tipic, ca să vă convingeți până la evidență că numai încercând vom putea ajunge la un rezultat mulțamitor. Acum doi ani am localizat o minunată comedie a scriitorului Holberg, unul din cei mai mari umoriști ai nordului. Lui Holberg îi zic „Molièrul nordului” și cu drept cuvânt. Satira lui Holberg, o credeam în mare parte, adaptabilă la stările noastre și de aceea m'am hotărât să mă folosesc și de armele lui, firește, păstrându-mi independența.

Comedia tradusă am cetit-o unor prietini, între cari se află și conducătorul teatral al soc. pentru fond de teatru român, d-l Bănușiu.

¹⁾ A apărut în ziarul „Românul”, 1911.

Ca să vă faceți o idee despre Holberg, am ales un monolog dintr'o piesă a lui, („Casa lăuzei”). Vă rog să observați tonalitatea din monolog, căci va fi vorba de ea mai târziu:

Servitorul scoate o hârtie din buzunar, „lungă cât teatrul întreg” și povestește:

„Maria Hansen; Barbara Petru Nielsen; Abelone Hans Hansen; Christine Erich Erichsen; Engelke lens, pălăriereasa; Lucia Franz, cojocăreasa; Wibeche Peter Goldbrandten; Marie Christopher, croitoreasa; Elsa David, învățătoareasa;... (urmează încă vreo 20 de nume de femei); etcetera, etcetera, etcetera; și încă odată, încă odată, idem, idem, idem; summa summa summarum: am nouăzeci și trei de femeiuște pe lista asta și trebuie să alerg mâncând pământul în tot atâtea case, ca să vestesc orașului marele miracol, bazaconie ce s'a întâmplat cu madama mea, cu stăpâna, că a născut o fetiță. O mare bazaconie, pentru care va trebui să se pună orașu' cu fundu 'n sus, ca și când au tăbărit dușmanii la porțile cetății și vreau să ne ia cu asalt. Aș legă contract să fac cincizeci de copii de aștia pe an, așa mare bazaconie e asta. Da' oamenii noștri sunt în privința asta, ca 'n toate celelalte. De vrei să-ți iai nevestică, apoi trebuie să s'adune atâtea oameni laolaltă, de-ți rod și urechile, cu mâncarea și cu beutura lor, de abia poate să câștige un biet meseriaș în patru ani de zile la loc ce-a mâncat aștia la nuntă. De aia au adus de prin vremuri vechi obiceiul, ca să vină să se 'nchine părechii alei tinere jumătate orașu' la nuntă și să-i aducă cinsturi de nuntă; că altfel nu știu zău de n'ar fi trebuit să meargă jucând ai mai mulți dela nuntă taman în turnu' datornicilor... Așa-i pe la nunțile astea ale noastre; închini în dreapta și 'n stânga, pentru Stan și pentru Bran, până ce te-ai răgușit în toată forma, apoi mai trebuie să joci o noplicică întreagă, până ce te simți, de atâtea prăfărie și obo-seală, așa de prost, de mai dai tu bani muzicanților, să tacă odată, și-apoi te duci acasă și te curarisești trei zile încheiate. Dacă stai să te gândești la înmormântări, apoi găsești și la ele atâtea mirozenii, ca și la nunțile astea. La o biată femeie îi moare bărbatu, care i-a lăsat — să zicem — vreo câțiva

sfanți, ca să poată trăi, biata, cu chiu cu vai, cu mare economie. Minte sănătoasă-ți spune să-și țână părăluțele în traistă: da' așa e obicei, să-i facă bărbatu-său o înmormântare cinstită. Asta-i pe limba noastră să-l împodobească pe mort, să 'mbrace scaunele, da' nu numai scăunele, și pe sărvitoare, și pe bucătăreasă, și pe doică, și căruța, și caii numa' 'n negru (o ajunge-un timp când or îmbracă 'n negru și coada cățeilor) — ce să mai zic? I îngroapă biata femeie pe bărbat așa de bine, de nu mai are cu ce să trăiască ea mai târziu! Și nu-i de-ajuns că-și pierde stăricica cu bărbatu-ei: obicei' mai cere, ca să stea lungită șase săptămâni încheiate pe divanu' ei și să auză de șase ori câte șase cuvintele: Ah, madam, cum te compătinesc și eu de pierderea avută!, așa că, deși și-a luat propus' să-și poarte durerea, ca o creștină bună ce este, cu cucernicie obiceiurile noastre n'o lasă să facă una ca asta! Ca și când și-ar fi belit mâna cu ceva și obiceiul ar cere să le spună la toți prietini ce i s'a 'ntâmplat și să-i întrebe, dacă nu-i fac atâta cinste, și-i smulg flașteru' de pe mână, de prea multă tragere de inimă. Și încă mai trebuie să le mulțamești de dragostea lor și să le mai dai pe deasupra ceai și cafea! Ba pe dracu', de-aș fi eu vâdăv! Da' prostiile ale mai încornurate sunt alea dela lăuzie. Mai întâi și mai întâi trimiți vorbă la o sută de oameni, ca și când ar fi a șaptea minune, că Hans Hansen ori Iespersen e tată. Și ca să vază mirozenia asta, aleargă oamenii din toate părțile și mi-o omoară pe biata lăuză cu gratulațiile și cu taravura lor, de-o ăpresc pe loc pe bolnavă, să fie sănătoasă cât mai curând, cum s'ar întâmplă, de-ar lăsa-o în pace... Da' cine naiba vine? ... (urmează scena a 2a) Actul I, sc. I.

Se prea poate ca monologul acesta să nu fie pe placul unora. Am eliminat chiar și eu unele bătăranii. Găsești în el brutalitate, bătăranie, ba chiar și trivialități. Tendința e poate prea vădită. Culorile sunt aruncate prea din greu.

Chestie de gust. Dar atunci nu-ți place nici o pictură de a pictorilor Gabriel Metsu, ori Adriaen Brouwer și David Tenier,

tânărul. Aceștia au pictat în secolul al XVII-lea o mulțime de tablouri din vieța din restaurante și din crășmele dela țară, bătăi între țărani, beții, operații, dansuri bătărane, nunți și sfințiri de biserici, unde țărani, militarii și țărancele își petrec într'un chip grotesc. Mânile se prind stângace la joc, fețele sunt roșii și urâte chiar, spiritul, care domnește, e acela al unei mărginiri sufletești. E aproape aceeași tonalitate și în comediile lui Holberg. Dar la noi?

E altul spiritul țaranului român și altul acela al celui norvegian. Țaranul român s'ar simți atins când ar auzi de pe scenă bătărăniile, cari sunt scrise aproape pe fiecare pagină a comediilor lui Holberg. Bărbatul nu-și slăbește nevasta din „scroafă” și „tărătură” și alte grațiosități de astea și tot atât de des se întrebuințează expresii scatologice, cari nu se pot reproduce. Cu astfel de scene n'am ridică moralul țărănimii, oricât de evidentă ar fi tendința autorului de a moraliza. E de lipsă deci o primenire a textului, dacă vrem ca subiectele și scenele într'adevăr bune să prindă — de fapt — teren la noi.

Va trebui deci multă băgare de seamă și mult bun simț, dacă voim să aducem servicii reale pe cărarea aceasta.

Influența bună cred că am avea dacă s'ar traduce câteva drame și comedii populare din Anzeugruber. Cu autorul acesta vreau să trec la literatura germană.

Despre clasici nemți nu vorbesc aici. De reprezentat s'ar putea reprezenta prea puține piese de ale lor cu succes, căci partea cea mai mare din piesele lor pretind o artă superioară dramatică. Nici Goethe, nici Schiller, nici Hebbel, nici Grillparzer nu cred să poată fi jucați de diletanți cu efectul dorit. Analize literare și recitații se vor putea face — din operele lor — după cum am vorbit mai 'nainte.

Symbolismul german modern, influențat în deosebi de simbolismul francez — de Verlaine, de Beaudelaire și Mallarmé — reprezentat în teatrul german astăzi prin Hugo de Hofmannsthal, un poet talentat, dar manierat, rece, impecabil ca formă, dar plin de prețiositate, de multeori — îl lăsăm la o parte. El nu poate fi luat în considerare de mișcarea noastră teatrală. Aristocraticul din curentul

„neo-romantic“, influențat de Tieck și Novalis, iarăși e străin de noi, precum e străină și nota nietzscheană, care prinde teren la tinerii scriitori francezi și germani.

Ceeace ne poate interesa mai mult în mișcarea teatrală actuală este curentul sănătos pornit de Anzeugruber și urmat de talentații lui elevi. Anzeugruber se trage din țărani din Austria de sus, a trăit aproape întreg timpul vieții sale în Viena, luptându-se cu mizeria și scriind comedii și drame în dialect, cari au rămas în istoria literaturii germane. De unele din ele veți fi auzit și d-voastră, altele le veți fi cedit sau văzut: „Der Pfarrer von Kirchfeld“, „Kreuzelschreiber“, „Meineidbauer“, „G'wissenwurm“, „Der ledige Hof“, „Das 4. Gebot“, „Doppelsebstmord“ și altele.

Dacă n'ar fi timpul atât de măsurat v'aș ceti câteva scene dintr'o dramă a acestui mare observator. Pregătesc un studiu mai mare despre el și o să aveți ocazie, aceia din d-voastră, cari se interesează de mișcarea teatrală germană, să cunoască această figură luminoasă a timpului din urmă. (A. a murit în a. 1887).

Dela A. cred eu că am putea învăța mai bine ce este economia de spațiu, ce va să zică o scenă prelucrată cu efect, ce importanță are descrierea milieului.

Cu bucurie aș vedea și „Erbförsterul“ lui Otto Ludwig pe o scenă delă noi, căci are ceva din severitatea și nota etică, care doresc să prindă rădăcini în inimile noastre. Aceleași — aproape aceleași observații — le-aș face și față de „Maria Magdalena“ de Hebbel, cu toate că tabloul e prea posomorât pentru o reprezentație de a noastră.

Dacă trec în revistă piesele celor doi corifei de astăzi ai teatrului german — înțeleg pe Sudermann și pe G. Hauptmann — găsec unele piese, cari s'ar putea juca. „Stein unter Steine“ de Sudermann, jucată cu efect în București și „Căruțașul Hentschel“ de Hauptmann. Acestea două mai cu seamă ca experimente.

Mult mai bucuos decât cele două ultime aș dori să se joace pe scena noastră „Der zerbrochene Krug“ (Ulciorul spart) al lui Kleist, și „Camöens“ de Halm, amândouă

traduse de poetul nostru Iosif; Raimund cu „Risipitorul“ („Der Verschwender“); Gustav Freitag cu „Journalisten“ „L'ar-ronge“, — apoi la distanță, firește, dar buni pentru nepretentive reprezentații de diletanți: Benedix, Nestroy și Raupach.

Dacă am recomandat piese mai grele, de Sudermann, de Hauptmann și de Kleist să nu credeți, că nu sunt conștii de marile greutăți, cari ne-ar aștepta. Dar cu cât vor fi greutățile mai mari, cu atât — cred — că am putea face câte un pas înainte.

Am văzut anii trecuți în Viena o trupă teatrală minunată. Eră condusă de scriitorul rus Nemirovici Dancenco și jucă piese rusești. Trupa eră o trupă de diletanți. Cel puțin la început au fost toți diletanți. Dar ce diletanți! Aleși tot unul și unul. Trupa s'a înjghebat în Moscova și a cutreierat capitalele principale ale Europei, stârnind vifore de aplauze și tăind o dără adâncă în evoluția teatrului modern. Piesele cari le-am văzut le cetisem înainte. Între ele și „Azilul de noapte“ a lui Gorki. N'am să uit nici când ensemblul acesta. A fost o revelație sufletească. Dar cum au ajuns actorii-diletanți la atâta artă? Au fost sprijiniți de un multimilionar, au ținut probe minuțioase, (câte 80—100 de probe pentru o piesă teatrală) și au avut — înainte de toate — dragoste față de teatru.

Dela ai noștri nu vom putea pretinde sacrificii atât de mari bănești și pierdere atât de mare de timp — entuziasm însă pentru câteva reprezentații mai rotunzite tot putem pretinde, căci simțim cu toții trebuința unei trepte mai ridicate a nivelului reprezentațiilor teatrale.

Mai avem să amintim ceva despre literatura rusească și cea norvegiană, ca să putem avea o ochire generală asupra celor mai bune piese teatrale, cari cred că ar putea fi jucate la noi.

Din toate piesele teatrale rusești, câte le-am cetit, n'aș recomanda, decât una singură: pe „Revisorul“ lui Gogol, dar cu toată căldura inimei mele. Umor sănătos, comedie de intrigă și de caractere îmbinată genial și un spirit de observație, care ridică comedia aceasta la rangul unei adevărate capod'opere.

Nici Tolstoi cu „Puterea întunecului“, care e prea grozavă pentru noi, nici Gorkij, nici Cehof, nici Andreiev, cu operele lor caracteristice rusești nu cred să ne poată ajuta ceva, dimpotrivă cu scenele destrămate ne-ar strică. Poate „Furtuna“ lui Griboiedow, dar nu o cunosc.

Dacă vrem să ne dăm seama de teatrul norvegian modern ni se impun în primul rând trei personalități: Ibsen, Björnsterne Björnson și Strindberg. Pe lângă toată mărimea gigantică a celor doi reprezentanți ai nordului, nu cred ca dâșii să poată prinde rădăcini în repertoriul nostru, nu numai acum, dar nici în viitorul apropiat. Pe cel de al treilea, pe Strindberg nu-l cunosc din deajuns, îi cunosc numai o foarte disgrățioasă piesă: „Domnișoara Iulia“, de care mă mir că a putut fi scrisă vreodată de un om de litere — dar dau cu socoteală că Strindberg va prinde cu atât mai puțin teren la noi, cu cât ceilalți compatrioți nu găsesc răsunset.

De sigur ați auzit de problemele mari, care le frământă Ibsen în dramele sale sociale. Într'o piesă ne arată cum bazele societății pot să se razime numai pe adevăr și dreptate (stâlpii societății), într'alta cum adevărata căznicie constă într'o înțelegere și colaborare reciprocă, căci altfel se desfac legăturile (Nora), alte drame tractează despre creșterea copiilor, despre labilitatea principiilor politice, etc. Felul, cum sunt tratate temele acestea nu cred să placă publicului nostru. E ceva străin, ceva posac, ceva morocănos în întreagă filozofia lui Ibsen. Oamenii lui filozofează prea mult, nu este firea noastră astfel, au ceva specific nordic — străin de noi.

Un drum din seriozitatea aceasta nu ne-ar strică — atâta seriozitate însă câtă e în piesele lui Ibsen — al cărui merit nepieritor în evoluția teatrală europeană este evident — este prea multă pentru noi. O încercare, de care aș fi curios, s'ar putea face numai cu reprezentarea „Stâlpilor societății“. Celelalte piese ar trebui să ajungă în repertoriul nostru, dacă vor ajunge vreodată, târziu de tot.

Din Björnson aș vrea să se joace odată „Falimentul“ într'un oraș de al nostru (e tradus de Boniface Hétrat pentru Teatrul

național din București). Povestea mânilor roșii, muncite, sunt sigur că ar impresiona adânc publicul nostru, deși spiritul străin, care planează în piesă, s'ar resimți.

*

Orice am face, orice am zice avem lipsă în zilele noastre mai mult de comedii. Publicul nostru nu este învățat să asculte piese serioase și trebuiește adus pe cărarea adevărată încet cu încetul. Mai mult efect au la noi comedii de situație, de intrigă decât, orice dramă socială, care ar trece, — în cazul cel mai bun — fără să lase vreo urmă adâncă în sufletul spectatorului.

Atenția cea mai mare avem să o dăm, cred eu, genului satiric deocamdată și numai în planul al doilea să îndrăznim cu piese serioase — și aceasta aproape numai la oraș — când avem siguranța că dispunem de forțe dramatice, cari nu pot strică efectul piesei printr'un joc barbar și ridicol.

Aici văd eu importanța cea mare a traducerilor și a seratelor, de cari vorbeam. Sunt aproape sigur, că dacă s'ar țineă 10—12 serate de acestea și dacă s'ar încercă ulterior reprezentarea unei piese serioase, după ce întreg publicul poate aprecia importanța uneia sau a celeilalte scene — (și vă rog să credeți că nu vreau să dejosesc pe nimeni atribuindu-i gusturi false, ci constat că trebuie răsbătut astfel pe cărarea spre cultivarea noastră estetică) sunt aproape sigur, că altfel, cu alți ochi și cu alte sentimente ar privi publicul și ar primi prestațiunile actorilor.

Numai așa e natural să se desvoalte o mișcare sănătoasă teatrală. Am urmărit mișcarea la alte neamuri, după cum ați văzut și d-voastră din unele amănunte, cari vi le-am comunicat și m'am convins și vreau să conving și pe alții despre adevărul acesta cardinal.

În munca aceasta ideală pentru ridicarea neamului din care facem parte, avem lipsă de idealism. Oameni, cari își pun viața în joc, oameni, cari sunt conștii de importanța misiunii lor, oameni, cari își smulg inima din piept — de e de lipsă — și o ridică 'n văzul tuturor, ca să lumineze cu puterea luminei ei pe cărările potopite de întunec, (mă gândesc la „Inima lui Danku“, de Gorki). Dacă cad — au să vină alții în

locul lor — dar neamul — el merge înainte. Ce e un om, față de neamul întreg?

Și există astfel de oameni, la alte neamuri și și în neamul nostru — căci ar fi de desperat să nu găsim diamante de astea în marea de nisip.

*

Știu că mai mulți din d-voastră au trecut câțva timp pe țărmul Elbei, în Saxonia. Nu departe de Drezda, într'un sătuleț, în Leuben, se află un mormânt. Simplu. O lespede de piatră și pe ea scris cu litere de aur: Caroline Neuber. A fost o artistă dramatică, doamnelor și domnilor, o „actriță“. Rostiți cuvântul acesta: „actriță“ cu o ușoară nuanță de superioritate și de batjocură. Această Caroline Neuber a fost una din cele dintâi propagatoare ale teatrului german regulat. În 30 Noemvrie, anul trecut, s'au împlinit 150 de ani dela ziua nașterii ei.

Teatrul german eră pe timpul ei vrednic de deplâns. „Hanswurstia“-dele și „Harlekinia“-dele erau la modă. Nu domniă nici un criteriu de bun simț în piesele improvizate ale saltimbancilor, cari se dădeau de actori și se bucurau de favorul publicului. A venit Caroline Neuber, o femeie cu o existență cam sbuciumată, și-a înghițit o trupă ambulată, a primit cu entuziasm îndemnuri din partea autorităților literare de atunci — dela Gottsched, spre pildă — a sprijinit primii pași ai lui Lessing — a început pelerinagiul din oraș în oraș cu un repertoriu mai cinstit, cu piese teatrale scrise, (nu spuse de actori pe scenă, după inspirația proprie), a avut să înfrunte mizeria, disprețul, ura unei caste întregi de actori, cari nu pricepeau spiritul vremii, a ars pe Harlechin — prototipul co-

mediei extemporate — în semn de declarație de războiu. Și a murit această Caroline Neuber, pe drumuri, nepetrecută la groapă nici — chiar de foștii actori a trupelor ei — iar preotul din Leuben n'a permis cioclilor nici chiar să o ducă creștinește, pe poarta cimitirului, în mormânt, ci cioclii au fost siliți să sară zidul cimitirului în puterea nopții, ca să poată îngropă o „actriță“ — o paria a societății.

Azi judecă lumea altfel. Azi s'a dat cinstea meritată memoriei ei — astăzi nu e istorie culturală germană care să nu amintească numele ei cu cinstea cuvenită unei propagatoare desinteresate a culturii germane. În 30 Noemvrie anul trecut, au peleginat sute și sute de personalități marcante la mormântul ei, deputațiile din diferite colțuri de țară au depus cununi pe mormântul ei și ea — ea se va fi bucurat acolo, unde se află acum.

Se poate că sunt prea idealist — dar doresc din tot sufletul zeci și zeci de Caroline Neuber — și Millo al nostru a fost înrudit sufletește cu artista aceasta! — pentru neamul nostru, oameni, cari taie dără adâncă, oameni, cari își dau viața pentru un ideal.

*

Într'un sonet clasic cântă poetul José Maria de Hérédia moartea unui vultur, care vrea să „caute mai mult aier“. Vulturul zboară spre soare — un al doilea Prometeu, dar e lovit de un fulger și cade în abiz, cu aripele aprinse. Hérédia exclamă:

„Fericit cine moare astfel, pentru glorie sau pentru libertate, în fala puterii sale și în beția visului său, fericit celce moare o moarte strălucită și scurtă!“

Noi? Putem noi dori altceva eroilor noștri? putem noi lăuda mai mult și mai bine?



În vis.

Muriseși par'că și un inger,
Spre ceruri, albă, te duceă
În giulgiuri de argint și aur...
Și nimenea nu te plângeă.

Doar eu ingenunchiat în urmă-ți
Priviam înfiorat cum pieri: —
O taină pururea senină —
Ca să răsari în alte sferi.

Și tot cercam să sbor la tine
Dar lutul sufletu-mi strângeă...
Alături de alte stele
Mai răsărise-acum o stea!...

Lisandru Teofil.



Originea vieții pământene.¹⁾

Este ea opera unui Creator? Născutu-s'a cu dela sine putere? Venit-a de pe alte tărâmurî? Concluziune.

... L'a 'nceput, pe când ființă nu eră, nici neființă,
Pe când totul eră lipsă de viață și voință,
Când nu s'ascundea nimica, deși tot eră ascuns...
Când pătruns de sine însuș odihnea cel nepătruns.
Fă prăpastie? genună? Fă noian întins de apă?
N'a fost lume pricepută și nici minte s'o priceapă,
Căci eră un întineric ca o mare fără o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochiu care s'o vază,
Umbra celor nefăcute nu 'ncepuse-a se desface,
Și în sine împăcată stăpânea eterna pace!
Dar de-odată un punct se mișcă... cel dintâiu și singur. Iată-1
Cum din haos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-aceia de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fâșii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stibii...

Eminescu, Scrisoarea I.

Teoria cosmogonică a lui Kant (Laplace) este în-deobște acceptată de lumea științifică. Ea ne arată că planeta, pe care viețuim noi, pe timpul când s'a diferențiat de soare, și încă multe milioane de ani după aceea, a fost într-o stare așa de infierbântată, încât n'a putut hrăni nici un fel de ființe organice. Deci viața pe pământul nostru a trebuit să aibă un început.

Cine a cauzat, respective cum s'a întîmplat acest început de viață? Iată una dintre cele mai însemnate, dar totodată și mai controversate întrebări din domeniul științelor naturale. Un fel de punct arhimedic, a cărui aflare ar avea dăru să armonizeze diferitele concepții de viață.

Vom expune în acest capitol cât se poate mai pe scurt principalele trei teorii, cari au încercat să deie deslegarea acestei probleme.

1. Teoria care admite un Creator („Crea-tismul teist“) sau o Inteligență cosmică (Reinke).

Raționamentul ei este următorul: Viața trebuie să fi avut un început pe pământul nostru. Însă ea nu s'a putut naște dela sine. Deci trebuie să admitem o cauză mai înaltă, o putere transcendentă, inteligență, care a produs-o. Această cauză este Creatorul sau Inteligența cosmică.

Argumentele pentru această doctrină dimpreună cu combaterea obiecțiilor, le aflăm în capitolul 26, din temeinica lucrare biologică a profesorului de botanică dela universitatea din Kiel, Reinke²⁾.

Înainte de toate Reinke arată cu argumente din fizică și chimie, că o autogeneză, adică o naștere dela sine a întâielor organisme, este imposibilă³⁾.

¹⁾ Un capitol dintr'o lucrare de biologie și antropologie, ce va apărea în curând.

²⁾ Johann Reinke: Die Welt als Tat. Umriss einer Weltanschauung auf naturwissenschaftlicher Grundlage. Ed. V. 1908, preț 12 marce.

³⁾ Redau pe scurt argumentația lui Reinke. Recoman-d însă citirea în extenso a acestui model de argumentație științifică în contra autogenezelor.

— După ce pământul s'a răcit îndeajuns punându-se

Apoi face concluzia în forma unei asemănări plausibile: după cum în orice mașină este intrupat un anumit cvant de inteligență imanentă, dar introdusă prin inteligența inventatorului și a constructorului, — astfel și puterea vitală din cel dintâi element de viață trebuie să fie introdus printr'o inteligență superioară, pe care Reinke o numește: „Inteligență Cosmică“.

De încheiere Reinke mai desleagă cele două obiecțiuni principale, ce s'au făcut teoriei creatiste: a) Helmholtz și E. Dubois-Reymond au zis: În știință nu e voie să presupunem că există lucruri, pe cari noi nu le putem pricepe.

— Reinke răspunde: Eu ivirea celei dintâi ființe vii numai așa o pot înțelege, dacă admit că e creată de o ființă superioară. Cine e acea ființă, asta nu se ține de științele naturale. Tot așa de puțin putem „pricepe“

scoarța necesară pentru viața organică, au lipsit înainte de toate materiile trebuincioase pentru formarea unei celule: albumina și hidratele carbonatate, ca să amintim numai cele mai de frunte. Pentru sinteza acestora au lipsit elementele. Carbonul se află numai sub forma de acid carbonic; hidrogenul în apă și aer, nitro-genul ca acid nitric etc.

Energia necesară aceste ar fi trebuit s'o capete prin reducere, dar plante, cari să îndeplinească acest proces chimic, încă nu puteau exista. Dar chiar să admitem că printr'o anume catastrofă s'ar fi redus; urmează o și mai mare greutate: dintr'un haos de grupuri disocjate, să se producă dela sine acele complicate combinațiuni chimice! Acesta e un proces cu mult mai complicat și mai greu de rezolvit decât o bine jucată partie de șah. (Iată de pildă formula unei mici părțicele dintr'o celulă: $C^{26} H^{40} A_z^v P_z^d O^{22}$ = acid nucleinic).

Dar să admitem că întâmplarea a făcut, ca din mulțimea de atomi, cari furnicau neorânduți prin spațiu, deodată s'au întâlnit toți cei necesari pentru combinația albuminei și a hidratelor carbonatate. S'o admitem asta, cu toate că Krönig a socotit prin calculul probabilității că: dacă 1.000.000 de ani de-a rândul în fiecare an s'ar naște 1.000.000 de oameni, cari ar viețui câte 10.000, și în fiecare minut a vieții lor ar face câte 20 de combinațiuni, e verosimil, că nici unul să nu potrivească acea combinațiune.

Dar să presupunem, că printr'o nouă întâmplare oarbă s'au format toate materiile trebuincioase unei celule. Se ivește atunci o greutate și mai de neînvins: din acest material cine a format acea ființă atât de perfect armonică, încât să poată îndeplini funcțiunile energetice necesare și celei mai simple vietăți?

A presupune că și asta s'a produs prin întâmplare, e ca și când am admite că dacă răsturnăm pe masă literile, cu cari s'a tipărit cândva o poezie, printr'o continuă mestecare între sine a literilor s'ar putea întâmplă odată ca, literile să se împreune dela sine în așa fel, încât să ne de-e iarăș clișeu poeziei. (Reinke, op. cit. pg. 321—330).

nașterea vieții pământene din sine înșiși sau prin întâmplare. Nu putem nega un lucru din simplul motiv că nu-l înțelegem.

b) Pentru o astfel de creațiune ar trebui să admitem suspendarea ad hoc a legilor naturii.

— Răspuns: Prin crearea unei celule inteligență cosmică tot așa de puțin lucrează în afară de legile naturii, precum geniul omenesc prin crearea unei simfonii, a unui tablou, poezie, mașină etc. Căci la acest act al creării acea inteligență s'a folosit de puterile existente în natură. (Reinke op. cit. pg. 342).

2. A doua teorie e aceea, care susține că, după ce înainte de răcirea planetei noastre n'a putut să existe nici o vietate, întâia ființă vie trebuie să se fi iscat cu dela sine putere. Această „generatio aequivoca” sau „generatio spontanea” e un ce neexplicabil, ce e drept, dar — fiindcă în știință nu se admite explicarea unui lucru necunoscut prin alt necunoscut, — nașterea vieții pământene dela sine este „un postulat logic al științelor naturale.”¹⁾

Pentru a găsi argumente decizătoare în favorul acestei teorii, savanții și-au dat silința sau să afle în natură ființe pe un grad mai inferior de organizație, cari ființe să formeze oarecum treapta de trecere între vieța anorganică și cea organică; sau să compună în laborator din materii anorganice ființe vii.

Dăm în rezumat rezultatele acelor nizuinți:

La așezarea cablului nordatlantic (1857) ilustrul profesor univ. Huxley a găsit la mari adâncimi un fel de „Protonămol”, care se părea că e un conglomerat de ființe vii foarte primitiv organizate. Marele darvinist s'a și grăbit să-l boteze „Bathybius Haeckeli”; dar în curând a recunoscut că a fost o eroare la mijloc.

Tot astfel s'a întâmplat cu un alt „protonămol”, aflat de Bessel, numit „Protobathybius”, despre care asemenea s'a dovedit că e un precipitat de substanțe organice ale unor vechi vietăți cufundate în adâncurile mării.

Cât de mult a frământat mintea savanților, aflarea unei astfel de ființe primitive, care să facă trecerea dela regnul anorganic la cel organic, se vede din multe numiri, ce s'au dat pe 'nainte acestei ființe mult dorite. Herb. Spencer a numit-o „Unitate fiziologică”, Darwin „Gemmuli”, Haeckel „plastiduli”, Naegeli „Micellae”, Detmer „unități de vieță.”²⁾

Dar oricât s'au nuzit în această direcție, microscopul arătat că nu există ființe mai simplu organizate decât celula, și că și în cazurile, unde nu se vede sămburele unitar, acesta este împrăștiat în întreg corpul protoplasmar respectiv. Deci știința tot mai mult s'a convins, că tot ce este viu, din vietate s'a

născut, sau cum sună formulele științifice: Omne vivum ex ovo (Harvey la 1651); omne vivum ex vivo (modificare de mai târziu); omnis cellula ex cellula (Virchow 1858); omnis nucleus ex nucleo (Flemming 1882); omnis chromosoma ex chromosomate (Boveri 1903).

Văzând asta, savanții au apucat altă cale: să producă în laborator din materia neînsuflețită ființe vii.

În Iunie 1905 John Butter Burke, directorul laboratorului Cavendish din Cambridge a publicat senzaționala știre, că i-a succes să producă cu ajutorul radiului din buion sterilizat o materie, care da semne de vieță. Dar această bucurie n'a durat mult, căci s'a adevărit în curând că acele „vietăți” au fost numai nește bășici de albumină coagulată, produse prin emanațiunea radiului.

În timpul mai nou i-a succes genialului profesor de chemie din Berlin Emil Fischer să afle și realizeze aproape pe deplin sinteza albuminei. Dar însuș maestrul e foarte departe de-a crede, că va putea „în-sufflă” vreunei atare molecule acea miraculoasă putere de-a crește și a se înmulți, care se numește vieță.

3. A treia teorie mai bine zis ipotază, mai de frunte asupra originii vieții este cea emisă la 1871 de Helmholtz și William Thomson. Ea susține că întâiul germene de vieță l-ar fi adus pe pământul nostru meteorii, aceste „fragmente ale unei lumi năruite.”

Împotriva acestei ipoteze s'a obiecționat, că acel germene s'ar fi mistuit prin înfierbântarea ce-o sufer meteorii întrând în atmosfera pământului. Dar Helmholtz a izbutit să arate, că în crepăturile meteorului ușor poate să se adăpostească o astfel de sămânță de vieță.

Concluzia din aceste teorii și ipoteze este, că în privința originii vieții pământene știm încă foarte puțin, și că chiar de s'ar adevări vreuna din aceste teorii, ea ar avea numai o valoare „locală”, ar îndestuli numai patriotismul nostru — planetar.

Căci nici iscarea vieții prin mâna unui Creator, nici cea ivită cu dela sine putere, nici cea asvârlită de pe alte tărâmurii nu ne-ar putea desluși problema: De unde este vieța peste tot, vieța întregului univers?

Deci la aceste întrebări trebuie să răspundem deocamdată cu acel celebru „Ignorabimus” al lui E. Dubois-Reymond³⁾.

Dr. Aurel Dobrescu.

¹⁾ E. D.-Reymond, una dintre cele mai strălucite figuri ale Academiei de științe din Berlin, vorbind în șed. din 14 August 1872 „Despre marginile cunoștinții naturii”, și stabilind 2 margini, peste cari cunoștința omenească nu poate trece, anume: „Legătura dintre materie și putere” și „Problema conștiinței”, — a încheiat cu cuvântul devenit celebru: „Ignorabimus”. Ceeace va să zică: întotdeauna vor fi lucruri, pe cari nu le vom putea pătrunde cu mintea noastră mărginită.



Dări de seamă.

Vasile Pârvan: „Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman”. București 1911. XVI+222 pagini.

În partea primă a acestui studiu ne înfățișează d-l Pârvan, meritosul profesor de istoria veche la universitatea din București, dezvoltarea creștinismului în Illyricum în legătură cu evoluția Romanismului oriental, iar în partea a doua fixează timpul, când și modul, cum a fost introdus creștinismul la Daco-Romanii din stânga Dunării, din Dacia Traiană.

În provinciile dunărene creștinismul începe a prinde rădăcini cătră sfârșitul secolului al III-lea și anume prin mijlocirea limbii latine, căci în timpul acela precumpănirea limbii grecești, folosită în biserica creștină primară ca un fel de limbă sacră, încetează. Pentru Illyric în special se constată, că în tot timpul la care se referă contribuțiile d-lui Pârvan, până la jumătatea secolului VI, are legături strânse cu Vestul roman, cu Italia, iar nu cu Răsăritul grec, se află deci sub influența directă a culturii latine, iar nu a celei grecești.

D-l Pârvan stabilește serii întregi de episcopi creștini în numeroase centre culturale din Sudul Dunării. Astfel la Dunărea de jos, în Moesia superioară, arată, pe baza rezultatelor lui Harnack, că chiar și înainte de 325 erau 4 episcopate creștine, iar peste 20 de ani, pe timpul conciliului din Serdica 344, se găsesc menționați vreo 12 episcopi din ținutul respectiv. Deși secolul următor, cu înfricoșatele pustiri ale Hunilor, a făcut multă stricăciune Romanismului și Creștinismului din aceste părți, se constată și în timpul acesta existența a 4 centre episcopale în Naissus, în Remesiana (unde a păstorit între anii 380—420 episcopul Nicetas, iar pe la 449 episcopul Diogenianus) Serdica orașul metropolitan în Dacia mediteraneană, (unde dela 325—600 avem o serie de 7 sau chiar 8 episcopi, dacă ținem samă și de episcopul Theupregius, al cărui timp de păstorire nu e menționat în inscripția referitoare la dânsul) și în Pautalia, unde sunt înșirați 2 episcopi: Evangelus la a. 516 și Phocas la 553. În Moesia inferioară, în Develtum eră episcopie veche de pe la sfârșitul secolului al II-lea, în Odessus se face amintire de episcopii Dittas și Danil, pentru Marcianopolis, oraș întemeiat de Traian, avem iarăși o serie de 7 episcopi de pe timpul împăratului Valens și până la anul 458; în Nicopolis 2 episcopi: Marcelus la anul 458 și Amantius la anul 518. Tot pentru Moesia inf. mai sunt înșirate 5 centre episcopale (Abrittus, Durostorum, Apiaria, Novae, Comea), iar pentru Scythiaminor e centrul metropolitan Tomi, unde din vremea lui Diocletian și până la 550 avem o serie de 11 arhieri. Harnack formulase ipoteza, că și episcopul „Gothiei”, Teofil amintit la 325 printre membrii sinodului din Nicaea ar fi fost „episcop de Tomi”. D-l Pârvan însă arată, că așa ceva e exclus, deoarece „numele provinciilor și orașelor episcopale sunt îndoobște exact redade de subscriitorii diferitelor con-

cilii, iar în cazul de față provincia respectivă — Scythia minor — tocmai pe vremea lui Constantin și a fiilor săi, când e așa de înfloritoare, nu se putea confundă nici de cel mai ignorant copist cu vreo „Gothie” oarecare (nota 27). Deaceea Teofil trebuie considerat ca episcop al „Gothiei”, care după 270 poate fi căutată și în Nordul Dunării. Dar la ceva sigur, în privința aceasta, nu se poate ajunge „câtă vreme n'avam alte știri de ajutor”.

Din răspândirea creștinismului în măsură atât de însemnată, la Sudul Dunării, urmează ca o necesitate logică și istorică admiterea existenței lui și la Nord, în Dacia Traiană, căci Dunărea nu a format niciodată „o graniță până la cer între Nord și Sud”. În sprinul acestui adevăr d-l Pârvan aduce în partea a doua a studiului său argumente epigrafice, filologice și istorice. Mai întâiu analizează o inscripție de pe la anul 235 săpată pe un sarcofag de piatră în Napoca. Deși această inscripție începe cu formula veche păgână D(is) M(anibus), ea termină cu monogramul sacru creștin în care se cuprinde și cunoscuta formulă creștinească: S(it) T(ibi) T(erra) L(evis). Acest sarcofag l-a pus veteranul Aurelius Babus în amintirea fiicei sale Aurelia Marina și a nepotului său Aurelius Marinianus, despre cari d-l Pârvan dovedește, că erau „asiani” de origine sau, mai precis, syrieni. Această inscripție „documentează în chip categoric existența Creștinismului în Dacia Traiană în prima jumătate a secolului al III-lea”. Deoarece se știe, că între coloniștii aduși de Traian în Dacia mulți își trăgeau obârșia din Orientul creștin, urmează, că începutul creștinismului în Dacia trebuie, pus încă în timpul stăpânirii române, ca fiind adus direct din Răsărit. Ori, cum se exprimă d-l Pârvan: „Un sămbure vechiu creștin a existat (în Dacia) el a fost însă numai credința unei minorități a Daco-Romanilor și n'a avut în el însuș puterea de a cuceri întregul popor, fără alt ajutor străin” (pg. 85).

Pentru a arăta, cam în ce timp s'a îndeplinit această cucerire, d-l Pârvan ne dă o pătrunzătoare analiză genetică-culturală și istorică a terminologiei noastre creștine de origine latină. Din această analiză rezultă, că terminii, prin cari exprimăm noi noțiunile fundamentale ale creștinismului, sunt toți de origine latină și în mare parte, specific norddanubiană. Anume se arată aci, că cuvântul biserică din latinul basilica nu s'a putut încetățeni în limba noastră decât după anul 350 și în Nordul Dunării, iar nu la Sud, unde în Illyricum se întrebuițează pentru această noțiune termenul ecclesia, care e și azi în uz la toate popoarele neolatine. Tot așa se insistă apoi, cu o mulțime de amănunte instructive, și asupra explicării istorice a termenilor: Român, pământ, țară, Dumnezeu, Duminecă, Crăciun, Rusalii, sârbătoare, păgân, martur, lună, lege, hotez, cruce, creștin, cuminecă, ajun, altar, răposă, zănatic, Sânziene ș. a. arătându-se, că toate acestea „cer o fixare a datei creștinării noastre — în

cifre rotunde — prin anii 375—450", și „că religia păgână a strămoșilor noștri nu numai n'a putut fi complet biruită de Creștinism, dar o sumă de credințe și superstiții populare antice au dăinuit și mai departe, trădând chiar azi, în chip evident originea lor sincronistic-păgână".

Trecând apoi la argumentele istorice, d-l Pârvan constată, că legăturile dintre Nordul și Sudul Dunării au rămas destul de frecvente și după anul 270 până la sfârșitul secolului al V-lea, ceea ce se vede și din numeroasele descoperiri de monete romane în Dacia Traiană, monete cu ajutorul cărora Jung a putut stabili circulația spre platoul transilvan prin toate pasurile mai însemnate ale Carpaților.

Episcopul Auxentius din Durostorum (c. 380) pagenigristul lui Ulfila, ne spune despre acest apostol al Goților, că a predicat 7 ani în Nordul Dunării (348—355) în limba greacă, latină și gotică („apostolica gratia Graecam et Latinam et Gothicam linguam sine intermissione in una et sola ecclesia Christi predicavit"). Evident, că latinește nu ar fi avut pentru cine predică, dacă nu ar fi existat în aceste părți o populație, care să-l înțeleagă, și care nu putea fi alta decât urmașii coloniștilor lui Traian: Daco-Românii. Că această populație daco-romană există, se poate deduce și din titlatura regelui got Athanarich, care alături de „rex Gothorum" purtă și titlul de „iudex". Deoarece acest termen semnifică o instituție de origine pur daco-romană și nu poate fi explicat altfel decât ca un titlu latin norddanubian, urmează că Athanarich trebuie să fi avut în Nordul Dunării sub stăpânirea sa și pe Daco-Românii, dela cari i se derivă titlul acesta.

Rezultatele acțiunii lui Ulfila printre Daco-Românii n'au putut fi prea trainice, precum nu vor fi fost nici acelea ale lui Sava „Goticul" (grec din Asia), despre care știm din scrisorile Sf. Vasile cel Mare către Junius Soranus, ducele provinciei Scythia, că a propovăduit și a murit în nordul Dunării, fiind înecat la 12 Aprilie 372 în râul Museos (= Buzău). Cu mult mai însemnată și mai bogată în rezultate a fost însă propaganda creștinească a episcopului Nicetas din Remesiana (380—420), om foarte învățat, care cultivă legăturile culturale cu Apusul, fiind în relații de prietenie intimă cu sf. Paulinus din Nola, pe care îl cercetează în mai multe rânduri (la 398 și 402). Despre sf. Nicetas a scris prietinel său Paulinus o mulțime de versuri foarte elogioase, din cuprinsul cărora putem stabili locul, unde s'a desfășurat activitatea de misionar a lui Nicetas și rezultatele acestei activități. Se constată, că el a predicat latinește atât la dreapta, cât și la stânga Dunării și a răspândit cu succes dreapta credință la Daci, Scythi și Goți. Martyrologiul Roman pune amintirea lui Nicetas la 7 Ianuar, spunând despre el următoarele: În Dacia sancti Nicetae episcopi, qui feras et barbaras gentes Evangelii praedicatione mites reddidit et mansuetas. Nicetas a desvoltat și activitate literară bisericească; mai târziu pe la 492 îl laudă Gennadius din Marsilia pentru catehismul pe care l-a scris într-o

limbă simplă și clară („simplici et nitido sermone"). Timpul, când a propovăduit sf. Nicetas dreapta credință la Traco-Romani, încreștinând masele mari ale poporului, e sfârșitul secolului al IV-lea și începutul sec. V., după cum rezultă atât din dovezile istorice cât și din argumentele filologice.

Prin aceste rezultate ale „contribuțiilor" d-lui Pârvan se înlătură, măcar în parte, ipoteza mai veche, că la poporul român creștinismul nu ar fi fost introdus pe aceeași cale ca la alte popoare, adică într'un anumit timp și de o anumită persoană. D-l Pârvan, deși admite existența creștinismului în Dacia chiar dela colonizare, accentuează îndeosebi caracterul misionar al creștinismului daco-roman: fixează timpul (375—450) când a ajuns la stăpânire deplină și arată persoana, care a stăruit pentru încreștinarea întregului popor daco-roman: sf. Nicetas, pe care îl caracterizează în modul următor:

„Acesta e dară apostolul Daco-Romanilor: din dreapta și din stânga Dunării. Un strălucit reprezentant nu numai al bisericii latine din Illyricum, ci al întregii biserici romane. Un bărbat venerabil și învățat, pe care sf. Paulinus îl numește învățătorul și părintele său: magister et pater, — un neînfricat misionar al credinței creștine printre „barbari", — un scriitor bisericesc deosebit de prețuit pentru claritatea gândirii, ca și pentru frumuseța neimpozabilă a limbii sale latine, — un sfânt primit îndată după moarte în calendarul bisericii apusene, — dar pentru noi mai mult și mai presus ca toate, un romanizator al nostru, și prin creștinism, un reînviator în forme eterne al tradiției curate, romane-italice, la Dunărea de jos. De naștere el însuș daco-roman, prin activitatea sa el devine, cum spune sf. Paulinus, în aceeași vreme și un cetățean al Italiei mame".

Daco-Românii din Nordul Dunării vor fi rămas așadar sub păstoria episcopului din Remesiana, până când aceasta a fost distrusă de Huni pe vremea lui Attila, apoi vor fi ajuns sub jurisdicțiunea arhiepiscopului din Tessalonic și mai târziu sub a celui din Justiniana Prima, precum se poate stabili din novella a XI-a a lui Justinian (an. 535) care amintește și cetățile din Nordul Dunării Lederada și Recidiva (Arcidava) ca aparținând stăpânirii lui. Gepizii, ca popor pacinic s'au învoit, în schimbul unor avantagii, ca Justinian să-și întindă stăpânirea sa și asupra părților din Nordul Dunării, pe unde, de altfel erau fortificații romane și din timpul lui Constantin cel Mare. Scriitorul veacului al VI-lea Procopiu atestă, că și alți împărați creștini au mai clădit castele în stânga Dunării, nu numai Justinian. Această afirmațiune a lui se și poate adevăra pentru Drobeta, prin resturile monumentale descoperite acolo — și e nădejde, că prin săpături sistematice se va putea adevăra în viitor și pentru alte puncte. Din toate acestea rezultă, că pentru sec. IV—VI se poate admite în Nordul Dunării existența unei adevărate provincii romane, „cuprinzând o parte însemnată din Bănat în Vest și din Oltenia în Est: această provincie ca și Pannonia, cea pierdută la 380, e când total deslipită de imperiu,

când sub autoritatea lui (prin intrarea Barbarilor stăpânitori acolo în legături de federație cu Roma nouă) când în sfârșit de dreptul romană, ca pe vremea lui Justinian". Și mai rezultă, că „întinderea jurisdicției arhiepiscopului Primei Justiniane și asupra Nordului Dunării consfințește numai juridic, niște împrejurări de fapt, cari existau de un veac în aceste părți". Și în sfârșit, că „Romanismul și Creștinismul nostru sunt născute și crescute în chip firesc: încet și trainic în Dacia lui Traian, și nu sunt de abia mai târziu „immigrate" din alte ținuturi. Dacă însă Romanismul și Creștinismul nostru s'au putut astfel desvoltă, cauza e că noi am putut trăi până în veacul al VII-lea în continuitate trupească și sufletească cu patria noastră mamă, italo-illyrică; când am fost deci lăsați în vâl-mășagul barbarilor slavo-turanici, noi nu eram niște copii, ci eram un popor viguros, firește încă tânăr, dar deplin format. De aceea dar n'au pierit coloniștii lui Traian, ci au dăinuit și s'au înmulțit, colonizând toate țărele până la Tisa și Mare și izvoarele Nistrului: pentru că Dunărea n'a fost niciodată un dușman hain, care să despartă pe frați, ci a fost un prieten bun, care i-a unit".

Acestea sunt rezultatele „contribuțiilor" d-lui Pârvan, care în multe locuri răsrând pe succes afirmațiunile istoricilor și filologilor roeslerieni, dovadă și în această lucrare a sa, ca și în cele publicate mai înainte, orientare sigură și multilaterală, pătrundere ageră în interpretarea faptelor și precizie în expunerea lor.

Ar fi de dorit, ca la lucrarea, ce ne promite d-nul Pârvan sub titlul: istoria religiei creștine în provinciile romane dela Dunăre până la Justinian, să alătore și o hartă istorică-geografică.

I. L.

N. N. Beldiceanu, *La un han, odată...* București 1911. 1 vol. în 8°. 150 pag. Prețul 1.50 Lei.

Noul volum de schițe a d-lui Beldiceanu nu se ridică mai pe sus de cele anterioare, nici ca vioiciune mai multă în tonul povestirii, nici ca selecțiune mai deosebită a subiectelor. Domeniul inspirației modeste îi rămâne același: un amestec de preocupări romantice din lumea legendară și haiducească, cu tendințe sociale de actualitate, precum și cu amintiri directe sau indirecte. Modul d-sale de tratare a unui episod de viață, în cele mai multe, rămâne naiv și juvenil, cu multă sentimentalitate banală și ieftină, după pilda lui Vasile Pop. În expunerea stărilor sufletești vorbăria e multă și atmosfera întunecată. Tezele, pe cari uneori le susține, sunt exagerate și cu vădită înclinare spre tendenționism de modă.

Nu e rău prins tipul de hangijă din întâia bucată. După pilda, obișnuită acum în proza noastră mai tânără, ni se evocă vremile idilice ale stăpânirii turcești, cu aventuri de dragoste, petrecute prin hanurile haiducești, în cari de obicei frumoasele cărcumărițe sunt eroinele. Atât Irina aceasta, ibovnica unui erou al nopții, incins cu pistoale, cu cari se luptă oamenii stăpânirii, sunt tot momente din mediul baladei noastre. Din același ciclu de balade d-l Beldiceanu a împrumutat apoi și figura principală din

schiza cea lungă și puțin coerentă despre „Gruia". Povestea viteazului Gruia, care ar fi făcut minuni înaintea Sultanului din Țarigrad și s'ar fi întors, cu bogății și cu o frumoasă cadână, în țara sa, nu este nici ea expresia fantaziei originale a autorului, căci e o prelucrare după o baladă răspândită la noi și la popoarele slave. Abia cadrul, în care se desvoltă firul povestirii, cu viața orientală dela curtea Sultanului, de mai aparține puținului talent de invenție al autorului.

Mult mai greșite și apropiate de brutalitate sunt însă câteva momente din viața socială de actualitate. Ca să fie în rând cu alți poporanisti, d-l Beldiceanu tratează și d-sa, după pilda lui „Moș Gheorghe la expoziție", câteva năcuziri țărănești și încearcă să fixeze câteva stări agrare. E în preajma revoluției dela 1907 (despre care ar fi fost păcat, ca d-l autor să nu-și spună părerea!); glurile nu mai ies la brazdă; conacurile ard; armata se ivește și situația e desperată și zugrăvită în colorii, ca ale lui Marco Brociner, din cunoscutul roman „Poporul se deșteaptă". În povestirea aceasta Moș-Gheorghies reprezintă partea țărănească. Așa cum îl prezintă autorul, cum ajunge acest țăran pe jos, rupt de foame în capitală, ca să reclame la d-l deputat și cum nu găsește un ban să-și cumpere o bucată de pâine și cum e dat afară de ciocoi și e împins în situația de a-și fură o bucăică de pâine, vrea să reprezinte pe semne starea de opresiune socială, în care s'ar găsi țăranul român! Același motiv, cu persecuțiunea țăranului, d-l Beldiceanu îl reia în „Nicoară", povestind legenda cu întâmplarea din aceeași revoluție, când un soldat, trăgând la porunca ofițerului în țărani, nimeri pe fată-său drept în piept și-și ceru apoi voia să-l poată înormântă. Tendenza asta străvezie, melancolia plângăroasă, exagerarea unor episoade senzaționale, cari impresionează mai mult prin lipsa de perdea și de formă artistică, nu constituie o pagină literară, ci seamănă a raportaj politic de opoziție.

Dar, câtă vreme d-l Beldiceanu are vre-un subiect pozitiv, tot mai poji să-l urmărești. Îndată ce însă va căuta să fie ceva mai reflexiv și să intre în analize de suflet, în redarea de amintiri, după genul lui Anghel, care își are imitatorii săi, cu tablouri sombre, cu situații romanțioase, cum este „Cucoana Sultana" și cum sunt dulcagăriile impresioniste din „Romanța", în care „toate gândurile, toate tresăririle ființei mele începură a căpăta o ciudățenie fantastică", — d-l Beldiceanu încetează a mai fi la nivelul ce-i convine. Pentru lucruri mai subțiri, mai diferențiate, îi lipsește gustul și inspirația. Genul d-sale de până acum a fost mahalaua și observăm, că și în volumul de față, cu stilul său cel vechiu, cu „trebuie-musai", reușește mai bine în subiecte de-aceste, ușoare și anecdotice. Gluma cu un țăgan în armată de pildă, sau chiar jalnica tragedie cu vișinele muiate în spirt, de cari se îmbată deopotrivă servitorul Andrei, găinile moțate din curte și porcii — să ierțați! — cari dădeau cu rățul și guițau desnădăduiți în beție, nu sunt glume rele pentru anumiți cetitori.

Și iată de ce voiu termina cu un sfat ca lumea. D-l Beldiceanu, ca de altfel orișicare alt scriitor, trebuie să pună mai mult preț pe marginile firei și înclinător sale. A scrie proză impresionistă și a intra în domeniul reflexiunilor abstractive, este o zadarnică încercare, când firea nu te îndeamnă și nu-ți dă mijloacele. Dar nici a fi un scriitor pentru tinerime și pentru domnișoare bătrâne, cu fabule și anecdote, cu hazuri irezistibile de mahala, cu mici cochetării de cuvinte, nu poate fi un lucru de disprețuit pentru d-l Beldiceanu. Acesta este rolul, în care d-sa se poate și mai departe afirmă, fără primejdia de a fi combătut.

8

Constanța Marino-Moscu, *Ada Lazu*. Nuvele. București 1911. I vol. 8°, 181 p. (Tipografia „Minerva”).

Un nume nou de scriitoare română te face totdeauna să-i cetești volumul. Mai ales când se anunță cu proză. Cu poezia merge mai greu, căci cetești două, trei strofe și credința ți-o faci repede. În proză însă scriitorul știe totdeauna să spună ceva și să descopere fapte și stări de suflet din lumea lor proprie, pe o gamă întreagă. Duiosia copilașilor, sburdălnicia și sentimentalismul fetelor tinere, zorile și înflorirea dragostei, precum și peripecile câzniciei, cu fericirea sau dramatismul lor întreg, nimeni nu le poate reproduce în scris, mai intim, ca femeia însăși.

Pe d-na Constanța Marino n'am văzut-o figurând până acum prin revistele noastre, dar nici începătoare numai nu este, deoarece limba d-sale curge limpede, fraza e rotunzită și sprintenă, felul de a povesti este destul de elastic și leagă atențiunea în multe momente. Cu o înclinațiune deosebită spre părțile mai mohorite și mai jalnice ale vieții, vedem pe noua autoare zăbovind cu deosebire asupra subiectelor melancolice și a celor de sbucium și de frământări, în jurul cărora își țese firul reflexiunilor. Mediul, din care își scoate inspirațiunile, este societatea de tranziție dela orașele din provincie și, în trecut, lașul și Bucureștii. Interioare casnice, scene de masă, convorbiri familiare, relațiuni sociale de convenție și mai cu seamă eternul conflict între vis și realitate o preocupă mai des.

Volumul acesta e susținut prin două bucăți nuvelistice, prin „Ada Lazu” și „Natalița”. Întăiele defecte ale amândurora ni se pare că sunt lipsa de concentrare a imbinării episodurilor diferite între ele și stăruința prea exagerată asupra părților îndușoșătoare. Cele două cazuri de boală din ambele nuvele sunt tratate pe larg și cu amănunte, încât ar putea să însemneze mai mult o dorință, de a produce durerea cititorilor, decât impresii artistice. De altfel, în aceeași greșală cade autoarea și în ultima bucată, în care prin nebunia din amor a eroinei, ne dă, fără îndoială, o pagină din realitatea vieții, dar de sigur lipsită de un gust estetic mai evident. Au însă bucățile aceste și calități atrăgătoare și anume faptul, că se relevă în ele un suflet curat de femeie ca al autoarei, care știe să creeze o oglindă sinceră a multor nedreptăți în viață.

În figura Adei Lazu, de pildă, și în soartea ei jalnică, ni se arată unul din cazurile, frecvente de altfel în viață, cum întâiul vis de iubire arareori se izbândește la o fată idealistă și cum forța împrejurărilor familiare împinge atâtea ființe, din împărăția nădeșilor mari, într-o realitate brutală și nenorocitoare. Pe când eră adolescentă, Ada autoarei acestui volum, avea înclinații artistice, cetia, pictă și făcea muzică și idealul ei eră să iubească tot un artist, care se și ivi mai târziu în persoana pictorului Eugen Dragu. „Dragu eră pentru dânsa idealul, arta pentru carea iubea artistul, îl adora, îl diviniza, ca pe maestrul picturii în operele lor.” Dar, ferește, părinții și mătușicele eterne ale fetei, erau de altă părere. În locul pictorului îi aduc în casă pe Iancu Lazu, moșier, om bogat și licențiat în drept, „cu mâinile mari și noduroase”. Și aici se desvoltă cu multă abilitate o problemă: pot părinții să-și silească fetele să se mărite cu cine li se impune și sunt vinovate ele, dacă părinții nu le-au dat o educație ca să-și creeze o situație, încât să fie independente și să fie libere în alegerea bărbatului? Iar problema se rezolvă în favorul părinților ruinați: o brutală logodire cu Iancu Lazu urmează și în curând o găsim pe Ada alături de el, sătulă de viață, cu copil, istovită de banul zilnic, cu inima bolnavă, două contraste, ea o harfă sdrobotită, el un urs mândăcos și fără simțire. Și acum începe interminabila boală a Adei: chinată de nervi și de inimă și de jalea amintirilor, reflexiuni retrospective, simțiri wetherianice, iubirea de mamă. Și, într'un târziu, mama adoarine pentru totdeauna într'un sanator dela șoseă, în București, în clipa în care vechiul ei amic, pictorul Dragu, venea tocmai s'o vadă...

Subiect dușos, subiect fatal, dar convențional, cum sunt o mie de romane! Caracter frumos și suflet romantic. Pe ici și colo câte-o neverosimilitate. Dar pe de-a întregul bune însușiri de scriitoare în urmărirea naturii acestei tințe, căreia îi zice, într'un loc, așa de nimerit: „o pasăre rănită”.

Ceva mai senin se petrec lucrurile în „Natalița”. Este o paralelă între două suflete de copile de școală. Mai mici, căci n'au atins nici vârsta adolescenței încă și autoarea știe să cetească în sufletul amândurora. Precoce, fiecare, nu ne vine să credem, că se dă fetelor acestora din școalele primare să cetească pe Creangă și pe Alexandri. Cu toate astea procesul acesta de rivalitate între Natalița și Hortensia, așa o chiamă pe a doua, este o interesantă cercetare psihologică și descopere toată poezia din sufletul copilelor. Treptat se vede cum cresc în ambițiile lor, în predilecțiile lor și cum ajung în sfârșit să-și caute ele singure o direcție de desvoltare. Dar deodată drumurile li se despart. Câtă vreme Ortansa, cu un simț al realității mai pronunțat, cu situații familiare mai ordonate, ajunge să străbată în învățământul din capitală, biata Natalița cea visătoare cade victimă firei sensitive și se îmbolnăvește de durerea chinuitoare, de a nu-și putea vedea aspirațiile, avute în copilărie. O boală crudă, oftica, se forțează iarăș de ți-i mai mare jalea, pagini întregi și scene de

lacrimi se repetă în intimitatea ce se menține, cu toată boala uneia și cu tot succesul celeilalte, între cele două prietene rivale până la sfârșit. Iar încheierea dă din nou morala cazului: în viață birue mai ușor realitatea, decât bieteale visuri omenestii...

Închizând volumul acesta, neapărat, nu ne pare rău că l-am cetit. Sunt ființe simpatice și interioare de case și de viață interesante, ce am văzut în el. O

intelligență frumoasă ne vorbește printre rânduri. Și o forță bunivoară ne zugrăvește aici, cu destulă dibăcie, situații exterioare, cu imagini în treacăt, cu amintiri duioase. Asemenea scriitoare, dacă nu ne prezintă totdeauna opere mai strânse și de o mai mare conciziune, poate cel puțin să ne dea asigurarea, că, cu cât au produs, merită luarea noastră aminte.

II. Chendi.

Cronică.

Serbările din Blaj. Jubileul de 50 de ani al Asociațiunii, care se va serba la sfârșitul acestei luni în Blaj, va fi un eveniment în istoria noastră culturală. Sufletul românesc din această țară va dovedi că, pe lângă toate piedecile ce i se pun în cale, își îndreaptă mereu sborul spre înălțimile senine ale culturai. Pregătirile pentru aceste serbări jubilar se fac cu zor. Numărul jubilar al revistei „Transilvanja”, care va cuprinde istoricul Asociațiunii și rapoartele oficiale ale comitetului central către adunarea generală, este gata și se va împărți gratuit membrilor Asociațiunii înainte de adunarea generală. În Blaj s'a ridicat în curtea gimnaziului un urlaș pavilion de scânduri, în cari se vor ține toate reprezentările, iar în salele de învățământ ale gimnaziului se va aranja o expoziție, care va cuprinde următoarele secțiuni: 1. Bibliotecile, 2. secția istorică-culturală, 3. secția industriei de casă, 4. secția meseriilor și a agriculturii și 5. expoziția atelierului de industrie casnică din Orăștie. Se vor aranja concerte sub conducerea maestrului Iacob Mureșianu și o reprezentație teatrală cu concursul artiștilor dela Teatrul național din București. În ziua primă se vor ține serbări populare cu țărâniea din împrejurimile Blajului, în special promit a fi foarte interesante serbările etnografice, cu jocuri, cu nunți și cu alte obiceiuri țărănești. Pe lângă toate acestea aviatorul Vlaicu, în ziua a 2-a sau a 3-a a serbărilor va sbură pe Câmpul libertății, deasupra aceluia loc sfânt, pe care la 1848 poporul românesc a hotărât desființarea iobăgiei.

În orașelul modest, de unde a plecat sborul culturii românești se va ridică în sbor și primul triumf al aviațiunii românești, ca o dovadă că poporul nostru e capabil să țină pas cu ultimele progrese ale civilizațiunii omenestii. Trebuie să se știe că Vlaicu e primul aviator din Ungaria, care se înalță în văzduh pe un aeroplan inventat și construit de el însuși. Prin acest sbor noi Românii am întrecut deci pe toți ceilalți concloăcitori din această țară.

Se prevede că serbările din Blaj vor întrec toate serbările culturale de până acum ale neamului românesc de pe aceste plăuri. Acolo, în Blajul istoric, în orașelul sfios dela îmbinarea Târnavelor, din prilejul serbărilor jubilar ale Asociațiunii se vor întâlni pentru prima oară toți Arhierii bisericii noastre, toți

păstorii credinței noastre strămoșești, ca împreună să mulțamească lui Dumnezeu pentru ocrotirea cu care a învrednicit neamul românesc și ca împreună să înalțe rugăciuni să-l călăuzească și în viitor pe cărările drepte ale credinței și culturii naționale, căci credința și cultura sunt nedespărțite. Ceata Arhierilor cu sfinții lor va fi una din cele mai impozante privesți ale serbărilor. La Blaj se vor mai întruni toți scriitorii și cărturarii de seamă ce-i are neamul nostru; acolo vor cânta toți cântăreții noștri, înălțând sufletele într'o simfonie de simfirie și de gândire. Nu vedem că va fi vreun cărturar român în cuprinsul pământului românesc, care să nu meargă la Blaj, la vatra redeșteptării noastre naționale, unde va fi serbătoarea de 50 de ani a instituțiunii care intrupează unitatea culturală a Românilor din această țară.

Români din toate unghiurile veniți să serbăm triumful culturii noastre naționale pe Câmpul libertății! (T).

✕

„Cultura creștină”. Stăruințele de progres cari s'au manifestat în cei dintâi zece ani ai veacului al XX-lea pe terenul pur literar și cultural, n'au rămas numai în aceste cadre înguste, ci ele au încercat să se afirme și pe alte tărâmurii rămase întelenite, dar cari cereau neapărat să fie puse la contribuție în drumul spre civilizare al neamului nostru. Unul din acestea e și acela al literaturii teologice.

Cu privire la știința teologică mai mult decât la altele, să pot spune prea puține cuvinte de laudă. Începând cu Klein, Șincai și Maior ai veacului al XVIII-lea, cari au dat cei dintâi lucrări pe acest teren, e destul de scăzută ca valoare și cantitate munca desfășurată în câmpul întins al teologiei, cu deosebire aici în Ardeal. Justificarea acestei constatări o dau împrejurările, cari au determinat desvoltarea neamului nostru și cari de sigur n'au fost din cele mai norocoase. Firește nu se puteau aștepta opere tipărite din simplul motiv, că tiparul eră scump, și lipsa de înțelegere a publicului nu prea ispitia pe autori și editori să încerce astfel de întreprinderi mercantile riscate. Eră mult dacă izbutiau să scoată reviste și ziare menite să cuprindă între altele și scurte tratate din domeniul literaturii teologice. Vieța acestor ziare și reviste bisericestii a fost și ea tot atât de sbrucimată ca și întregul nostru trecut de luptă și suferinți

indelungate. Începând cu Vestitoriul bisericesc dela 1839 al lui Dionisie Romano dela Buzău și până la cele mai recente, ele sunt tot atâtea dovezi elocvente de luptă ideală și îndărătnică pentru întărirea bisericii prin cultura religioasă ce-aur stărui s'o răspândească în cler și muzeele cuprinzătoare ale neamului nostru.

În cele peste 20 de ziare și reviste pe cari le-a dat Ardealul românesc, cele mai multe cari au făcut și știință teologică, sunt scoase de bărbaiții bisericeii greco-catolice. Astfel a ieșit la 1865 Sionul românesc al lui Grigorie Silași, mai târziu profesor la universitatea din Cluj, om cu largă cultură teologică și literară, câștigată în Apus. Acesteia i-a urmat la 1874 în Gherla Preotul roman al omului de inimă N. Fekete-Negrui și tot de el în 1875 Predicatorul sateanului roman. Apoi vine la 1883 sub conducerea lui I. Rațiu și A. Uilăcanu Foaița bisericească și școlară, redactată de Dr. Al. Grama, implacabilul detractor al poetului Eminescu. În 1885 iese la Baia-mare Revista catolică a păr. V. Lucaci, în 1891 Unirea, în 1902 Răvașul păr. Dăianu dela Cluj, la 1905 Păstorul sufletesc din Șimleu, la cari se adauge acum Cultura creștină, eșită sub conducerea profesorilor de teologie din Blaj. Literatura teologică ardeleană e relativ subțirică în opere de valoare științifică, și chiar ceea ce se face astăzi nu poate mulțumi pe cei cari așteaptă o activitate evident pozitivă și insulșită dela exponenții științei teologice, pentru a servi cu dovezi concrete că ea există în adevăr și poate aduce contribuții prețioase, alătura de opera scriitorilor literari ardeleni, la încheierea culturii noastre românești. Acești oameni ai teologiei active și luminate se pot număra în adevăr pe degete și încă pe foarte puține. Avem pe un Suciu la Blaj, un erudit ca Olariu din Caransebeș cari au dat serioase lucrări științifice, și putem înșira pe Bălan dela Sibiu, care deși n'a scos încă la lumină o lucrare menită să dea măsura valorii sale, a dovedit totuși prin conducerea de cinci ani a Revistei teologice, că e bine orientat în științele teologice, are claritatea expunerii și scrie o românească cinstită, condiție care lipsește în aceeași măsură atât teologilor scriitori cât și revistelor începând cu Sionul dela 1865 și mântuind cu Candela anului 1911. Încolo ne întrebăm adeseori, dar ceilalți dela Caransebeș, Arad, Sibiu, Blaj etc. până la Gherla obscurantismului unde sunteți? Suntem bucurosi să ieșiți la suprafață. Și iată că în fine cei dela Blaj scot la 1 Ianuarie a. c. revista Cultura creștină. Ea s'a tipărit până acum, în 12 numeri. Suficient pentru a se putea spune o seamă de cuvinte asupra ei.

O revistă presupune totdeauna o necesitate reală. Ea poate naște din trebuințele mari ale neamului, ori din acelea ale unor oameni, cari simt că au ceva de spus în folosul oamenilor mai puțin inzestrați cu daruri sufletești. Profesorii din Blaj spun: „Revoluția din Portugalia, anarhismul religios, politic și practic; Combes, Ferrer, Canalejas, Nathan” ș. a. Deci

„năvala necredinții religioase și morale, ce sguodie stălpii și amenință cu dărâmare și zidurile cetății poporului românesc”. „Vrem să servim cultura creștină adevărată, deci nu vom face politică, nu vom face nici confesionalism, avem doar așa de larg teren pentru muncă pozitivă lipsită de hărțuiele confesionale (Nr. 4), dar vom apăra biserica unită, credința, așezămintele, năzuințele și istoria ei”. Cu aceste gânduri să adresează preoțimii și în linia a doua inteligenții (!) române.

Programele sunt totdeauna frumoase. E o fatalitate însă, că ele niciodată nu se pot realiza în întregime. Dela formularea lor în cuvinte alese pe podobie și până la o activare reală, e o distanță anevoie de străbătut din cauza unor piedeci cari nu pot fi prevăzute, sau sunt imposibile de înlăturat. Majoritatea publicațiilor or, au ghinionul acesta. Se întâmplă să-l găsim și la revista despre care vorbim. Scrisă pe seama preoțimii, ea trebuie să aibă în vedere cu deosebire trebuințele imperative ale acesteia. Deci în prima linie probleme din domeniul dogmatic, exegetic, practic, catichetic, liturgic, omiletic și istoric. Fiindcă preoțimea-noastră nu stă încă la înălțimea unei culturi teologice înalte, o revistă se va feri de erudiția vertiginoasă, care rămâne infructuoasă, stăruiind mai mult pentru o tratare ușoară a materilor teologice, potrivit cu cultura și nevoile preoțimii. Deci mai mult o popularizare a științei teologice, pe urma căreia clerul și cărturarimea va culege, de sigur, mai mari foloase, decât din surorile de știință sumbră și greoaie, cum făcea din nenorocire Sionul lui Silași sau altele venite în urma lui. Din acest punct de vedere, nu înțelegem rostul unor studii ca „Colecția Pseudoisidoriană”, cari stau atât de departe de preocupările și exigențele preoțimii. Și tot așa e zadarnic să alergi până în veacurile prime ale erei creștine, pentru a scrie despre „limba cărților bisericești”, pe când eră mult mai înțelept și mai foloșitor a rămâne exclusiv la cărțile bisericii românești de pretutindeni supunându-le unei analize critice temeinice și arătând — cum au făcut alții — că limba acestora e „modernizată” până la monstruoșitate și deci se impune în mod imperios o grabnică întoarcere la ogașa veche. Mai multă valoare practică au articolele iscălite „Senior”, chestiuni ca acelea despre conducerea oficiului parohial, contra pocăiților cari se întind ca o pecingine, probleme din dreptul canonic, cari la toată întâmplarea sunt bine primite de preoțime și le cere zilnic.

Partea istorică a revistei e mai puțin resistentă. E un fapt intrat în conștiința tuturor, că Blajul e leagănul historiografiei românești serioase, și deci suntem obișnuiți să vedem perpetuându-se aceste frumoase tradiții. Astăzi fac istorie aici doi-trei tineri abia eșiți din băncile școlii, cari oricât de pregătiți ar fi, nu se pot aștepta lucruri mari dela ei. Și tocmai pentru aceste motive, e o elementară datorie de bun simț, a nu introduce pretenționismul ridicul, savantlăcul caraghios și mai ales snobismul literar, adeseori cu o pronunțată nuanță confesională, care scade în măsură însemnată valoarea încercărilor istorice,

Revista ar trebui să dea atenție problemelor de cultură ale bisericii românești, vieții și educației religioase a poporului și cu deosebire a cărturarimii, despre care s'a vorbit în ziaristica noastră ca de o chestiune capitală și extrem de îngrijorătoare. Cronica ar trebui să fie mult mai bogată, căci așa cum e, prezintă o situație de inaniție nu tocmai mulțumitoare. Cetind cronicile celor 12 numeri ai impresia formată, că revista apare undeva în Apus, atât de mult se ocupă de chestiunile bisericesti ale țarilor apusene, și atât de puțin cu evenimentele bisericilor românești. Și chiar când o face, prea este evidentă nota tendenționistă, ceace de sigur e detestabil.

Lipsește o îngrijită și serioasă informație, asupra producției literare teologice. Uneori se recomandă „cu toată căldura” cărțile fără nici o valoare, compilații naive, cari știu spune astfel de rânduri hazlii: „Legea unită e legea strămoșească a românismului. Doar națiunea română în legea unită catolică s'a botezat”. Ar trebui să înțelegem, că astfel de afirmații nu sunt demne de noi și sunt în măsură să ne facă numai de râs exhibiții loquace, ca și acelea ale lui I. Roșu din Nr. 2 al revistei. Ele sunt de condamnat oriunde s'ar găsi, tocmai așa cum osândim orice revistă, care are o limbă imposibilă. A scrie bine românește, nu mai este azi o calitate, ci o condiție. Când ai prilej să guști în ziarele, revistele și cărțile literare de azi, una din cele mai frumoase limbi din câte s'au scris vr'odată, e un adevărat supliciu să alergi peste rândurile colțuroase și chinute ale unei reviste, care și acum mai zice „străpune”, „compune” (pentru aplanare), „nedefectibilitate”, „anunțări previi”, „co-perite”, „chiar” (pentru clar), „ejectare” (de contribuții), „cuvenință”, „prefipt”, „sujet” și alte frumuseți literare românești, câștigate de sigur în teologiile latine. Așa că începem a regreta dispariția „Răvașului” din Cluj, care deși afirmative avea în urmă numai 23 de abonați, eră totuși simpatic și bine redactat. Dar să sperăm, că cei cinci profesori, cari astăzi luptă încă cu greutatea începutului, vor izbuti totuși în viitor, să facă din „Cultura creștină” ceacee în adevăr trebuie să fie: un organ modern și obiectiv pentru întărirea culturii noastre religioase și naționale. Și în acest înțeles îi dorim izbândă și vieață mai lungă decât aceea a revistelor bisericesti cari s'au succedat până la ea. (M).

§§

Un viitor aviator-literat. Cetim în presa din București o veste interesantă despre un domn tânăr I. C. Vissarion, despre care se afirmă, că lucrează în taină la un „aeroplan de minune”, cum n'a mai fost. Dar partea cea mai caracteristică a acestei opere are să fie cu totul alta. Tânărul domn Vissarion este de felul lui și publicist și el ține să aducă aviația în nex causal cu literatura. Credința d-sale este, că, cu cât se va urca mai sus, cu atât va avea inspirațiuni mai sublime și va scrie poezii și filozofie mai încântătoare. Unui corespondent de ziar, într'un interviu de gazetă, d-l Vissarion face următoarea solemnă declarație:

— „Literatură? Da, literatură aș face de cea siderală. Sunt sus, deasupra morilor de vânt și a norilor celor furtunoși, luând energia motorului din energia răspândită în împrejurimi, aș pluti măreț, mult mai măreț ca vulturul, ca fești frumoși din poveste. Și cum mi-a fost pururea sete de iubire ideală, de o ființă romantică, visătoare, poetă exaltată, voi căuta și o voi face tovarășa liniștii reci și albastre a înălțimilor cerești. Cetind poezia în ochii ei frumoși, în albeța sânilor ei fragezi, poate că voi scrie ideile, poate că voi face acolo sus romane de iubire, ce vor avea farmecul înălțimilor. Eu voi fi un Făt-frumos și ea Ileana-Cosânzeana, ochii îmi vor fi mai vioi, inima mai plină de dragoste și cuvintele mai mărețe. Mi-e drag cerul când nemărginirea lumilor siderale mă farmecă cu strălucirea lor. Ce estindere mare ar lua imaginația mea, când aș opri aparatul în loc la o înălțime de 50.000 metri și de-acolo, eu cu Ileana, am privi cu ochianul la cerul deasupra noastră și la cele pământeste, numai eu cu ea, în libertate absolută...”

Un vis de poet și într'adevăr foarte original. A face literatură și poezie siderală într'un aeroplan se recomandă unor suflete poetice. „Pui aripile când vrei, deschizi fereastra și ... zbârrr! Totul e cu puțință, nimic nu e imposibil, trebuie numai calculat, cercetat și căutat...”

Intr'adevăr, un caz special de idealist! Avem însă bucuria reală, cetind aceste calcule fantastice, că amicul nostru Vlaicu nu i-a hărăzit natura nici o preocupare literară. Nici aventuri cu Ileana-Cosânzeana, nici romane și poezii nu are de gând să scrie vreodată. Numai într'o cărmă intelectuală sigură și într'un simț al realității, zace izbânda cuceririi aerului și a cerului albastru.

§§

Operele postume ale lui I. T. Mera. Trebuie să fim recunoscători aradanilor, cari, cu o prefață de d-l Roman Ciorgariu, au scos într'un frumos volum operele regretatului Dr. I. T. Mera, mort în vara anului 1909, la Șiria. Răposatul Mera, un om de inimă și de gust, a fost, precum se știe, un excelent stilist și un bun cunoscător și admirator al artei și literaturii. Pozețiile lui, culese din popor, apărute în „Convorbiri literare” și strânse într'un volum din editura „Minervei”, i-au creat un nume simpatic în proza contemporană. Ceace nu se cunoșteă până astăzi este un gen, pe care se vede, că Mera l-a cultivat mai mult în taină, anume genul de reflexiuni estetice și artistice. Moștenitorii au găsit printre manuscrisele lui o serie de articole și foiletoane, tipărite în parte, cari sunt acum reunite în acest volum, din care se desprind reale orientări în domeniul artei. Se vede din ele, că regretatul scriitor a fost un entuziast călător prin Italia și Germania, unde a avut ocazia liniștită să guste frumosul în muzele de pictură și să facă cercetări asupra trecutului marilor genii ai omenirii. Raffael, Tizian, Rembrandt, Michelangelo și alții sunt figuri fixate de el, cu ochi de specialist și nu cu admirația diletantului. La aceste se înșiră apoi câteva schițe, înfășurate într'o atmosferă romantică, despre sora lui

Leopardi, despre apostolul convingerilor sale, Savanarola și alte informațiuni limpezi și însuflețitoare din trecutul artelor și al cugetării. Volumul postum al lui Mera este intitulat „Din țări străine” și are un cuprins intens și desigur nou pentru mulți din cetitorii dela noi și din Regat. Stăruim pentru răspândirea acestui volum.

»

„Motive vechi de decorațiune românească”, este titlul unui extraordinar de elegant volum, scris în franțuzește, de d-na Margerita Miller-Verghi, din București, cunoscută din diverse publicațiuni și mai ales prin bunele traduceri făcute din poeziile lui Eminescu. Titlul francez sună: *Motifs anciens de décoration roumaine, collection de Marguerite Miller-Verghi*. Formatul volumului este în quarto, într-o copertă foarte elegantă și cuprinde bibliografie, texte studiate și 50 de planșe minunate ilustrate, după lucrări vechi decorative, găsite în felurite biserici și mănăstiri ale României și reproduce în culori. Cartea aceasta este de mare preț. Doamna Miller-Verghi a făcut în prefață o completă monografie originală despre arta noastră decorativă. Capitoarele d-sale fac cercetări despre existența acestei arte la Români, despre trecutul ei istoric, despre originea și motivele decorative, despre deosebirile și alterațiunile motivelor, în care vorbește și de frumoasa colecțiune a d-lui Comșa din Sibiu și stabilește diferite tipuri de categorii de broderii din celelalte colecții existente. E o monografie întreagă această frumoasă lucrare a d-nei Miller-Verghi și nu ne îndoiim, că și în cercurile noastre amatoare de artă se va bucura de o prețioasă primire. Cartea s'a tipărit în institutul tipografic al lui Göbl și Rasidescu, str. Doamnei 16 București.

»

„Bai Ganciu”, sau minunatele povestiri despre un bulgar din zilele noastre, una din cele mai răspândite opere literare din Bulgaria, a apărut în traducere românească în colecția bibliotecii „Lumina” din București. Despre lucrarea aceasta, plină de haz și de ironie la adresa semi-culturei bulgărești, în care spiritualul prozator, Al. Constantinov, descrie călătoriile prin țeri străine, făcute de vestitul Bai Ganciu, am mai luat notiță, când d-l Weigand, profesor la Lipsca, ne-a dat o traducere germană. Distractivă cum este, povestirea asta de moravuri dintr-o țară pe care noi puțin o cunoaștem va aduce multă veselie, mai ales în tinerime, și noi recomandăm cărticica cu toată bunăvoința. Traducerea e datorită unui domn, ce e drept, necunoscut în literatură, care a scris și o prefață despre soartea tristă a autorului, dar, așa cum este traducerea d-lui St. G. Sergent, poate fi cetită cu ușurință.

»

„Tribuna” și „Românul”. Nu vrem să intrăm în meritul discuției, răscolind subsolurile cari au determinat furtuna de polemici dintre aceste două ziare. Treceam și peste analiza moravurilor, cari au alimentat deslănțuirea de patimi fără frâu în sufletul unor frunțași de ai noștri. Credem că oamenii cari au socotit

că li-e permis să iee în deșert oficialitatea lor întemeiată pe încrederea obștească și cari au căutat să-și valideze ambițiile personale sub steagul lozincelor naționale, — au început să-și deie seama de păcatele săvârșite și de pedeapsa ce-i așteaptă. Presupunem deci că sunt predispuși să se pocăiască, fără să aștepte prăbușirea rușinoasă, care știrbește pe lângă prestigiul lor personal și prestigiul intereselor obștești pe cari le reprezintă.

De aceea interpretăm o dorință generală când cere m desinfierea vieții noastre publice de microbii certurilor veninoase, cari în vremea din urmă se răspândesc din Arad ca o adevărată epidemie națională. Întreg publicul românesc s'a săturat de aceste certuri fără rost și pretinde să se pună capăt neînțelegerilor personale, făcându-se o pace între cele două ziare.

Din polemicele de până acum, după părerea oamenilor imparțiali, rezultă numai următoarele:

1. Pretinsele acuze că „Tribuna” urmărește nimicirea partidului național prin complicitate tănuită cu trădătorii și cu dușmanii — s'au dovedit a fi neîntemeiate. Toate acuzele se reduc la un simplu proces de intenții intentat părintelui Ciorogariu.

2. Comitetul central a dat o nouă probă că prin membrii săi actuali nu poate redacta un ziar, care să deie direcțiua politică a partidului național român și care să fie un organ de publicitate la înălțimea culturii românești de astăzi.

3. Cei grupați în jurul „Tribunei”, cari au stăruit pentru îndrumarea spiritului public dela noi spre o cultură națională și spre o întărire a unității sufletești cu Românii de pretutindenii, căutând a ne ridică „prin noi înșine”, prin o muncă sistematică și conștientă în toate direcțiunile, n'au reușit să concretizeze principiile de cari sunt călăuziți, neavând la îndemână nici mijloacele necesare de realizare și nici terenul prielnic pentru o activitate mai largă.

Iar aceste rezultate pretind o singură soluție: pacea dintre comitet și cei grupați în jurul „Tribunei”, care credem că s'ar putea face în următoarele condițiuni:

1. Trecerea „Tribunei” în proprietatea de drept a partidului național român. Administrația ei ca și a întregii averi a partidului să se facă de un comitet restrâns compus din d-nii Parteniu Cosma, Dr. Ioan Mihu, Andrei Bărsescu, Dr. Iuliu Maniu și Nicolae Oncu. Director al „Tribunei” să fie angajat un om designat de actualii conducători și susținători ai „Tribunei” în înțelegere cu comitetul de administrație al partidului național român.

2. Ziarul „Românul” să dispară, nefiind nici o necesitate de un al doilea organ de publicitate al partidului național.

3. Comitetul național să fie întregit și priment cu toate elementele, cari prin activitatea lor publică au dat dovezi că pot fi de folos la îndrumarea politică și culturală a poporului nostru. Ceice au ajuns în sânul comitetului național prin legături personale sau ca expresii ale intereselor locale și nu sunt în stare a contribui prin o muncă pozitivă sau prin însușirile lor personale excepționale la îndrumarea vieții noastre

publice, să se retragă de bună voie... Trebuie să înțelegem odată că la noi politică românească fără cultură românească nu se poate face și trebuie să ne împăcăm cu ideea că numai valorile reale din toate punctele de vedere au îndreptățirea de a participa la conducerea politică a poporului nostru.

Aceste sunt nu numai dorințele ci și așteptările publicului românesc. „Fruntașii” noștri au deci din nou prilej să dovedească la ce țin mai mult: la interesele și ambițiile lor personale sau la prestigiul și interesele superioare ale poporului românesc?

⊗

Elevul lui Duiliu. Un cetitor al nostru ne trimite din București un număr din „Viitorul”, în care unul din numărșii diletanți cu tupeu și cu spirit irezistibil din regiunea mahalalelor, se desvălește ca un veritabil ucenic al mentalității d-lui Duiliu Zamfirescu. Ca să se vadă, cari sunt progeniturile gustului acestui literat aristocrat și să vedem cum se oglindesc credințele d-lui Duiliu în diferite minți desordonate, vom citi, din foiletonul „Viitorului”, aceste rânduri cari sună pare-că le-ar fi rostit însuși eroul din „Iara etruscă”:

Scriitorii noștri de azi, afară de rare excepții, nu știu să vadă viața... Din pricina așa literatură pare anemică, istovită, fără hrană substanțială, întoemai că și nefericita fărănime, care o inspiră și din a cărei sărăcie această literatură se hrănește. Pe la gra, ofițica și sifilisul par'că au secătuit și puterile prozei românești. Iar muzele, gutrite numai cu mălai mucegăit, se istovesc, îngânând aceleași triste și monotone melodii... Dacă țineti la viața lor, aduceși-le la oraș, plimbați-le la șosea, pe calea Victoriei, pe bulevard, dați-le să mănânce varză cu carne, fleici, pâstramă și atunci strigăte de viață vă vor inspira....

E tonul „maiestrului”, pe care îl imită astăzi toate creaturile improvizate și pripășite prin vreun colț de ziar. E spiritul ordinar și brutalitatea stilului de petricari în toată expectorațiunea asta și ne mirăm cum de tocmai „Viitorul”, la care poporanismul are atâția reprezentanți de seamă și unde ideile pentru podoabele sufletești ale poporului au fost mai mult accentuate în ultimul timp, să tolereze asemenea aiurări vulgare de neșprăviți în coloanele sale?!

⊗

Un insultător al scriitorilor. E d-l Dr. Valer Moldovan, avocat în Turda, care de 20 de ani lucrează pe terenul spinos al publicisticii române, fără să fi dat greșuri. Așa ni se recomandă d-sa, cu foarte multă modestie, în „Gazeta Transilvaniei” Nr. 157/1911, la care colaborează în vremea din urmă. D-l Moldovan desigur e de invidiat, căci nu cred să se găsească pe rotogolul pământului un al doilea publicist cu renumele d-sale, care să se poată lăuda că vreme de 20 de ani n'a călcat niciodată alături de adevăr. Se pare că d-l Moldovan e un fel de scânteie dumnezeiască atotștiutoare. Se pare numai, căci așa din când în când tot mai suferă de câte o eclipsă. Așa de pildă într-o bună zi, punând neamul românesc la cale într-o serie

de articole din Gazeta dela Brașov, cu un gest greșit și-a smuls un mănunchiu de lauri din cununa de publicist. Într'un moment de slăbiciune a spiritului și-a permis să scrie pe hârtie că scriitorii, cu ocazia șezătorii din Sibiu, au aranjat la „Împăratul Romanilor” o „serbătoare cam picantă, cunoscută sub numele de cultul amorului liber”. I-am cerut socoteala d-lui Moldovan, întrebându-l cum putează să insulte pe scriitorii veniți la noi ca oaspeți și pe o artistă dela Teatrul Național din București? La această întrebare d-sa răspunde: „deși mi-am bătut capul nu mi-am putut aduce aminte *că cine* mi-a povestit în Sibiu despre serbarea dela „Împăratul Roman” și nici *că ce mi-a* povestit”. Va să zică d-sa nu știe ce s'a petrecut la „Împăratul Romanilor”, și cu toate aceste spune că a fost o serbătoare picantă, numită cultul amorului liber! Caute și cetitorii logica și morala acestei declarații. Pe-un asemenea publicist care nu știe despre ce vorbește și nu cunoaște valoarea cuvintelor — îl iertăm și să-l ierte și Dumnezeu.

Domnul Moldovan deși nu știe ce s'a întâmplat la „Împăratul Romanilor”, spune că scrisul meu din „Luceafărul”, în care descriam o scenă poetică improvizată de scriitori, i-a făcut impresia că a fost picantă — acest cuvânt acum îl retractează — și că a fost un fel de cult al amorului liber. Am spus că scena a fost poetizată de mine și că în realitate nu s'a petrecut. Cu toate acestea, când văd că la noi sunt oameni, cari din sărutări de mână și din recitări de versuri făuresc un act de imoralitate, cultul amorului liber, încep să mă îndoiesc de moralitatea lor sufletească. Da, căci numai un om imoral își poate închipui că atunci când săruți mâna unei femei și li recitezi versuri de dragoste — trebuie să alunece cu gândul la păcat. Da, da, d-le Moldovan, sunt mulți oameni imorali, brutali și fără bun simț pe plaiurile noastre. (T.)

⊗

A II-a expoziție de pictură și sculptură a d-nei și d-lui Iordănescu. A fost deschisă în București, Palatul Ateneului, dela 6—28 Februarie 1911. Pe când în centrele mari, mișcarea artistică de mult a cuprins și pare a fi înțeles, în prezent, cele mai depărtate orizonturi ale artei viitorului; pe când în aceste centre e cu puțință tălmăcirea și realizarea frumosului în artă în felurile chipuri, la noi, unde nici nu poate fi vorba de o tradiție artistică, trebuie să fim bucuroși ori de câteori putem spune un cuvânt de binevenire celor cari pășesc pragul templului celei mai fermecătoare zine — arta. Acestor noi veniți, noi slujitori ai artei nu le putem cere dint'odată să se călăuzească de principiile nouă ale unei arte pe care nu am avut-o și nu o avem încă — nu le putem cere decât credință, sentiment, pregătire și talent mai ales. Când le au acestea, atunci trebuie să ne fie dragi artiștii iar opera lor să o cercetăm cu tot interesul și bunăvoința ce trebuie să dăm începuturilor noastre de viață artistică.

Între femeile române cari s'au manifestat în pictură d-na Eugenia Iordănescu ocupă un loc de frunte, iar în mișcarea noastră artistică este de sigur un talent,

din ce în ce mai pregătit a păși spre orizonturile nouă cătră cari se îndreaptă arta astăzi.

Expune: „Din basmele noastre“, o scenă de interior, din care se desprinde atâta sinceritate, atâta farmec, atâta vieță încât pe nesimțite te fură amintirile copilăriei; „studiu de expresie“ și „gânduri triste“ vădesc un temperament îndrăzneț, viguros, neobișnuit de viguros la o femeie; „Matei Potemkinistul“ capete și studii de copil, peisagii, portretul în desen al d-nei Constanța Hodoș, acvarele, etc.

Din toate pânzele expuse se vede, se simte credința artistei în arta sa și năzuința de a-și croi singură calea, ceea ce îndreptățește să sperăm că stăpână cum este pe desen și colorit și cu remarcabilul talent ce are de a interpreta și redă stările sufletești, d-na Iordănescu, în curând, ne va da opere de valoare, de o personalitate puțin obișnuită la artiștii noștri.

Iordănescu e cunoscut celorlor „Lucaefărului“ și apreciat în cercurile artistice din București ca unul din sculptorii noștri cei mai buni. Expune: „Povești din trecut“ emoționează, trezește și răscolește gâdul și simțirea: eterna dramă a sufletului, când înțelege neputința realizării visurilor din tinereță, dar speră încă și, în speranța aceasta, întărește brațul generației ce vine..., se ogîndește deplină în grupul atât de simplu „Povești din trecut“:

Un bătrân, care nu știi bine sprîjină sau el însuși are nevoie să se sprîjină de copil, povestește de un trecut glorios apus, și sufletul copilului tresare și ochii îi cetești hotărîrea de-a lupta pentru reînvierea trecutului.

Nu mai încapă îndoială, între sculptorii noștri Iordănescu e singurul care a reușit în compoziția „studiu de expresie“, expus acum la salonul Artiștilor francezi, la Paris, un cap din ale cărui trăsături, din semnele pe cari vremea și răstriștele i-au pus din belșug pe față, își răsare expresia de energie epică a luptătorului nepăsător de moarte.

Cu aceste două lucrări Iordănescu a făcut un pas mai departe în dezvoltarea talentului său artistic, a făcut începutul fericit al creațiilor cu care va îmbogăți arta românească, însemnând o dungă luminoasă în mișcarea noastră artistică. Mai expune „Rememnrare“, „Tigănuș“, „La strâns de fân“ etc. și câteva acvarele.

Din tot ce a expus până acum ghicești munca titanică ce a depus pentru a ajunge stăpân pe arta sa: a studiat mereu, a căutat să vadă, să înțeleagă, să ghicească, să străbată până în adâncul sufletului fiecărui din subiectele sale și printr-o factură largă, sigură, îndrăzneță le-a redat fidel nu numai ca asemănare, dar și ca sentiment, ca suflet, ca vieță — totul în opera lui Iordănescu, trăiește, se mișcă, se bucură sau suferă, visează sau gândește.

Și cu toată variația subiectelor și bogăția mijloacelor ce folosește pentru a redă cele mai subtile stări sufletești Iordănescu a știut să rămâie același: tot ce a produs până acum poartă pecetea personalității sale artistice. (Gr. Gh.)

✻

Alexandru Dobrescu. Basorelieful publicat în numărul de față al revistei este opera sculptorului român Alex. Dobrescu. A născut în București la anul 1876 unde la început a practicat meseria de gravor. Pe urmă se distinge prin lucrarea bustului M. S. Regelui Carol în lemn, face studii de specialitate în sculptură în centrul artelor, la Paris. Este autorul a mai multor sculpturi și lucrări de artă decorativă.

✻

Serbările Ligei. Aminteam într'un număr trecut că această instituție culturală începe să lucreze mai stăruitor și mai sistematic pentru intruparea unității noastre culturale. Conducătorii acestei instituții și-au dat seama că numai prin muncă vor putea cuceri sufletele celor ce nu sunt capabili de o statornică însuflețire pentru idealuri. Un mijloc potrivit pentru a deștepta masele din letargia nepăsării sunt serbările populare. Deaceia Liga Culturală a hotărît să aranjeze în zilele de 28, 29 și 30 August vechiu niște splendide serbări în parcul Carol I, dela Filaret (București). Dintre cele 20 de puncte ale programului amintim: Sborurile cu aeroplane, Expoziția de costume naționale din toate finiturile românești (costumele sunt a se trimite la adresa d-nei Russu-Șirianu, Str. Fântâni 1), Doine cântate de corul de ciobani din Vrancea, Dansuri și hore naționale, Asaltul dela Grivița etc. Un program special al serbărilor se va publica mai târziu. Ar fi fost bine dacă Liga Culturală s'adresă d-lui Dr. Tiberiu Brediceanu ca să aranjeze o serată etnografică, care ar fi ridicat mult nivelul artistic al serbărilor. Îndemnăm publicul dela noi să trimită cât mai multe obiecte pentru expoziție și să participe în număr cât mai mare (pe căile ferate române au o reducere de 75%, căci prilejurile de a vedea asemenea serbări sunt rare. Numai mergând unii la alții și cunoscându-ne de aproape ne vom putea apropia de intruparea unității culturale.

✻

Știri din Bucovina. Serbări culturale. „Armonia“. Dela reprezentarea operetelor „Moș Ciocârlan“ și „Noaptea Sfântului Gheorghe“, ale regretatului T. Flondor și „Craiu nou“ al lui Porumbescu, „Armonia“ s'a prezentat înaintea publicului cu piese de o valoare artistică cu mult inferioară celor de mai sus. Reputația celei mai de seamă societăți muzicale din țară pareă a se întonecă pe încetul. La concertele din urmă sala eră aproape goală, modestele reprezentări teatrale nu mulțămiau... Publicul cereă alte prestațiuni din partea „Armoniei“.

Și timpul unei întoarceri spre bine a sosit.

La finea lui Maiu „Armonia“ a reprezentat pe scena teatrului municipal din Cernăuț opera comică a d-lui Ed. Caudella, „Beizadea Epaminonda“ (în 3 acte și 4 tablouri, textul de Iacob Negruzzi) Cu reprezentarea din Maiu se deschide drum nou de glorie pentru „Armonia“. Acestei măiestre compoziții vor urmă pe rând celelalte opere ale d-lui Caudella: „Olteanca“, „Fata Răzeșului“, „Adevăr și Minciună“, „Petru Rareș“...

Reprezentarea operei „Beizadea Epaminonda“ a fost

strălucită atât în partea muzicală cât și în interpretarea rolurilor. Soliști, cor, orchestră treceau cu ușurință chiar peste cele mai grele locuri ale complicatei opere. Adesea îți făcea impresia că ai înaintea ta o trupă de artiști desăvârșiți. Efectul a fost mărit și prin montarea foarte îngrijită a piesei.

Compozitorului Caudella, care a asistat la reprezentare, i s'a făcut ovații entuziaste.

* *Concert de elevi.* Tot în luna Maiu elevii liceului III al statului, din Cernăuț au dat un concert, primul la acest institut. Cântecul, aproape toate naționale, au fost executate cu o uimitoare precizie. Au fost prestațiuni cu adevărat artistice, cari au întrecut puterile unui cor de liceu.

Între cântece elevul I. Vască a cetit o analiză temeinică a poeziilor lui G. Roticiă, apoi s'a declamat din Coșbuc, Roticiă, Cerna și s'a dat cetire mai multor fragmente din autori români moderni.

În contra tuturor așteptărilor acest concert împreună cu o mică șezătoare literară a fost o adevărată serbare culturală — dovadă îmbucurătoare, că s'a început și la noi, prin stăruința neobosită a unora dintre tinerii noștri profesori români, pregătirea națională a tineretului școlilor secundare.

Meritul pentru reușita părții literare e a se atribui profesorului E. Rabener, iar conducerea părții muzicale a avut-o studentul Em. Vasiloschi.

* *Trupa Nottara-Liclu.* „Societatea pentru cultură și literatură română”... ni-a dat iarăș prilejul să sorbim câteva clipe din înviorătorul izvor al artei noastre naționale: pentru a doua oară artiștii cei mai de seamă ai „Teatrului Național” din București, invitați de „Societate”, au jucat pe scena teatrului municipal din Cernăuț. De data asta însă trupa artiștilor — mult mai mare ca cea de an, când aveă și un repertoriu internațional — a reprezentat șase piese românești și numai una străină. Și mai eră de astădată ceva nou de tot: trilogia lui Delavrancea.

Dintre dramele trilogiei a plăcut mai mult „Apus de soare” și mai ales „Viforul”, s'gduitoarea poveste a lui Ștefăniță Vodă. Am văzut pe mulți plângând de mila nefericitului bătrân Luca Arbure și a Oanei, căreia durerea îi răpește mințile.

Strălucit a fost maestrul Nottara în rolurile lui Ștefan-cel-Mare (Apus de soare), Luca Arbure (Viforul) și Petru Rareș (Luceafărul), și cu nimic mai pe jos decât acesta a fost Liclu, mai cu seamă în rolul grozavului Ștefăniță Vodă, apoi a doctorului Șmil (Apus de soare și Luceafărul). Dintre ceilalți amintesc pe d-nii I. Petrescu, Belcot și M. Antonescu. Iar dintre dame au fost la înălțimea talentului lor d-na Aristizza Romanescu (Doamna Maria din „Apus de soare”) și d-na Olimpia Bârsan (în rolul Oanei din toate 3 piesele). Admirabil a fost și jocul d-nei V. Antonescu și d-rei Tina Barbu.

Tot aceștia au fost cei mai buni interpreți ai caraghioaselor tipuri din comediiile lui Caragiale, „O scrisoare pierdută” și „O noapte furtunoasă”. Adâncă impresie asupra publicului a făcut „Năpasta”.

Un efect strălucit a avut excelența comedie în 3 acte

alui Tristan Bernard „Nepoftitul”, în traducerea atât de reușită a lui Al. Brătescu-Voinești. Talentul d-lui Liclu (Henry Calvel-Nepoftitul) s'a desfășurat aici în toată mărimea sa. Neîntrecut a fost și în astă piesă jocul d-nelor O. Bârsan (Luisa) și Antonescu (Berta), apoi a d-nilor Antonescu (Balhazard) și Belcot (Herbert).

Montarea piesei a fost strălucită: s'au adus cu chel-tuieii mari chiar decorurile și costumele dela „Teatrul Național” din București.

Meritul principal pentru această apostolie culturală îl are fără îndoială Petru Liclu, „care — după caracterizarea atât de nimerită a d-lui N. Iorga — unește cu un frumos talent de artist, simplu, adevărat, mlădios și mișcător, o largă cultură de școlar al Universității românești, de harnic și pasionat cetitor, de străbătător al multor locuri și, în sfârșit, un suflet de o valoare morală aproape unică — tot numai prietenie, dorință de-a face bine, principiară desinteresare, absolută jertfire pentru arta sa și neamul său”.

Trupa a jucat și în provincie comediiile „O noapte furtunoasă” și „Nepoftitul”. (B.)

»

Suflete înstrăinate. Două cazuri de înstrăinare sufletească avem de înregistrat, cu multă durere de inimă. Unul din România și altul dela noi. Cetim că prințul Brâncoveanu, a dăruit 5000 de lei pentru liga franceză și că tinerimea din Sasca în Bănat a ținut petrecere de vară, al cărei venit l-a destinat celor nenorociți de cutremurul de pământ din Kecskemét.

Apreciem sentimentele de umanitate, ne încălzim și noi de ideile frumoase de înfrățire universală, dar când neamul tău din care faci parte, ca un Lazar al Scripturii, s'angeră din mii de rane, când frații tăi de un sânge gem sub povara grea a sărăciei și a mizeriei, să vie și cu gesturi de o seriozitate deplasată să faci danii altor neamuri mai bogate decât neamul tău, credem că nu mai e act de umanitarism, ci e o adevărată uitare de sine, este roada unei înstrăinări sufletești. Numai cineva, care a crescut departe de cultura românească, în Franța, ori în școli ungurești, poate să manifeste acest dispreț pentru biata cultură românească.

»

Serisori. (I) Ți-am scris dela malul Mării Adriatice. Acolo imi visam versurile în umbra pomilor străini ori aproape de stâncile între cari stă uitată de vreme statua Madonei. Ți-am fost scris, fiindcă tu ești săracă ca și mine. Mă gândeam că vei înțelege tremurul de groază ce mă cuprindea de câteori schimbam o hârtie din banii destinați. Când am dat-o pe cea din urmă, am strâns banii de drum în dreapta, am zis bun rămas nemărginirii și valurilor ce urcau spumegând spre mal mănate de furtună.

E mașteră soartea celor ce trăiesc din condei, mai ales a poezilor. Ei în îndemnul lor se duc spre țănta îndrăgită, părăsesc calea netedă a vieții practice, urcă cărări prăpăstioase, urcă, ca să culeagă de pe culme, ce nime n'a cules, floarea luminei pe care toți o caută...

În calea lor spre lumină spinii le sfășie hainele,

ajung flămânzi și goi. Frații lor, cari își trăesc traiul orându-și, le cetesc scrisul o clipă, simt fiorul sfânt al frumuseții lipsită de podoabe deșarte, o admiră, apoi trec la munca lor de toate zilele, muncă rodnică adeseori. Nu-și pot închipui că cel care a scris așa, e cerșitor... Dup-o astfel de vieată bătrânețe... ce să vorbim de ea? Ne mângâiem cu gândul că nu vom ajunge bătrânețe adânci.

Când ai ajuns să nu mai vezi lumea cu ochii dorințelor ci cu cei ai resemnării, ai putea multe să le spui celor ce urcă cărarea pe care coboară. Dar, bine zici tu, sfaturile n'ajută. Prin sfaturi cei setoși de inspirație și cei răpiși de farmecul frumosului pot apuca pe căi greșite, căci fiecare om are ascunse 'n inima lui tot atâtea patimi câte rime are 'n cântecele lui ca poet.

Cunosc un scriitor care din marginea prăpastiei a mântuit suflete prin farmecul cântării lui. Cunosc pe un altul care prin poezii s'a deșteptat, cum să deșteptă cel adormit în ferbințele razelor de soare.

Dar cunosc și poeți, scriu de dragul bunului nume, cu devotament, dar fără pasiune. Focul sacru în sufletele lor nu e aprins.

Îmi aduc aminte de vremuri când reteam în „Convorbiri” lămuriri sufletești între Veronica Micle și Eminescu. De alte vremuri apoi, când poezioarele mele stau alături cu Baladele lui Coșbuc în foia „Tribunei vechi”. Îmi aduc aminte de „Familia” lui Vulcan ce a fost pe vremea ei o binefacere pentru sufletele însetate de lumină și aruncate de soarte în umbră. Îmi aduc aminte de veseliea lui Șirianu, de Chendi care în drum către România „sărută pământul țării lui”, de lacrimile ce le-am plâns atunci în bună credință că a fost pământul Ardealului pe care l-a sărutat. Azi îmi vine să cred că l-a sărutat pe al României libere. Dar mai cu drag îmi aduc aminte de cel ce ne vorbea în versuri seri de-arândul, de poetul „Doinei”. Îmi pare rău că nu i-am putut fi apostolul mai credincios. Fiecare om, mai ales fiecare femeie se iubește întâi pe sine, își iubește inima cu toate slăbiciunile și patimile ei. Și până isprăvești cu ale inimii te trezești că ești bătrân și nu mai poți începe școală nouă.

Da, vremuri trecute vin să-ni spună că sunt a lor și că volu muri odată cu ele. (Maria Cunțan.)

Mona Lisa. E una dintre capodoperile lui Leonardo da Vinci, unul dintre cei mai distinși pictori ai Renașterii. Mona Lisa e cel mai de seamă portret al picturii din epoca renașterii, în care se reoglindește și starea sufletească, plină de vieță și mișcare. Pe fața Monei Lisa trece un zâmbet ușor, ca o boare de vânt deasupra valurilor unei ape. Zâmbetul e concentrat în colțurile gurii. Ochiul câprui privește dintre pleoapele puțin întredeschise. Lipsa genelor e surprinzătoare. Obrajii sunt senzibili, cu nervi fini sub pielea străvezie a feții. Părul castaniu, ca și ochii, cade în valuri ușoare dealungul feții împreună cu vâlul ce-i îmbrobodește capul. Mona Lisa șade pe un scaun cu brațe și te uimește frăgezimea care se desprinde din ținuta verticală și incremenită a capului, o notă aristocratică,

după cum se poate vedea aceasta și la dămele Torna-buoni din frescurile lui Ghirlandajo, cari când fac o vizită se poartă țapene ca lemnul.

Portretul escelează în mișcare. Leonardo pentru prima oară zugrăvește în Mona Lisa trei sferturi de figură. Modelul e așezat în profil, cu bustul de jumătate întors și cu capul en face. La aceste se adaugă mișcarea mânilor. Una e rezimată de brațele scaunului, a doua apare mai scurtă așezată deasupra celeilalte. În aceste mâni e o notă caracteristică. Se simte finețea pipăitului în degetele însuflețite.

În fund e un peisaj, care se găsește și la pictorii vechi și care face impresia unui vis. Peisajul are și perspectivă.

Leonardo a numit modelarea: sufletul picturii. Însemnătatea acestui cuvânt se poate afla din Mona Lisa. Delicatele undulări ale suprafeții apar ca și când ar fi alunecat peste ele mâna unui spirit.

Portretul îl reproducem în colorii și putem spune că e o execuție artistică bună, care permite cetitorilor noștri să-și facă o idee despre frumusețile originalului.

La Roma! Într-o broșură de o eleganță caracteristică pentru toate tipăriturile acestui autor, d-l Tzigăra-Sămurceaș, simpaticul nostru cunosător de artă și directorul Muzeului etnografic din București, a dat la iveală niște prețioase informațiuni asupra „Casei românești dela expoziția din Roma”. Din ilustrațiile, intercalate în textul explicativ, în care ni se vorbește de tot ce a expus România în expoziția jubilară, d-l Tzigăra ne oferă iarăși un prilej de a-i admira gustul select în stilul casei românești și mai ales în întocmirea articolelor expuse din trecutul și prezentul comorilor noastre naționale. Odoare bisericesti de tot felul, costume țărănești în variația lor, urme de artă românească, picturi de Grigorescu, dau un aer de infimitate acestei case, inaugurată de prin 6 Maiu. Presa italiană avea dreptate să scrie la inaugurare, plină de recunoștință: „questa fraterna manifestazione del popolo rumeno sarà certo nei due popoli fratelli una buona occasione per meglio conoscersi ed apprezzarsi”.

Înregistrând această veste bună, nu putem să nu luăm la cunoștință și o altă veste ce ni se anunță. Aceste legături dintre cele două popoare se vor cimentă, tot cu ocazia asta, și prin alte producțiuni de artă românească. E vorba ca glorioasa societate corală „Carmen” din București, care la 1906 a săvârșit minunea Unirii tuturor cântăreților din provinciile române sub acelaș steag, să pornească la Roma, cu forțele ei întregi și acolo, sub conducerea popoului nostru muzician, Gh. Kiriac, să desfășoare, în cea mai spațioasă sală a expoziției, întreg farmecul cântecelor române. Ențuziasmul pentru excursiunea asta artistică este mare și la București, unde se fac pregătirile și la Roma, unde sunt așteptați cu brațele deschise. Clipe rare și frumoase!

Notițe. Revista „Le Monde” din Bruxelles reproduce compoziția d-lui G. Dima, „Se bate miezul

noptii" pe care am publicat-o în Nr. 1 al revistei noastre. „Le Monde" însoțește compoziția cu câteva aprecieri elogioase extrase din articolul d-lor V. Șorban și T. Brediceanu din „Lucefărul". Revista belgiană a rugat pe redactorul nostru să-i indice din când în când articolele mai de seamă cari vor apărea despre mișcarea noastră culturală și artistică spre a le traduce.

.....

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

I. C. A. Ca o variantă reușită a „Legendei Funi-geilor" de St. O. Iosif și D. Anghel o publicăm la acest loc:

Funigei.

Și plânge bătrânul și plânge
Și lacrimi i-alunecă 'n barbă,
Și plânge, și-oftează și plânge,
Din barbă-i cad lacrimi în iarbă...

Și iarba durerea i-o prinde
Țesându-i-o 'n fire de-argint,
Și plânsul prin zări se întinde
Și crește 'mpletirea de-argint.

Se 'nalță 'mpletirea cea fină
Din fire curat de mătasă,
Scântee în zare senină,
Se 'nalță, se duce, se lasă.

Și 'n raze călduțe de soare
Durerea bătrânului zboară,
Plutește prin văi și pe mare,
Alunecă 'n cet pe ogoară.

Se pierde în zare pustie,
S'aniină de-a valurilor spume,
Bătrânul e mort pe vecie,
Doar plânsu-i colindă prin lume...

E. M. Galați. Versurile ce ne-ați trimis — sunt încercări... Regretăm că nu vă putem scrie în particular.

M. B. Din versurile ce ne-ați trimis am văzut că ați vrea să spuneți ceva. Ați vrea, dar reușiți numai în parte: ici-colo câte o strofă sinceră și frumoasă. Imaginile sunt prea puțin clare și cam sărace. Vă rugăm să ne mai trimiteți mai târziu din încercările D-Voastră, atunci când veți simți că sunt într'adevăr reușite.

M. G. I. O „Istorie a Românilor" de Dr. Ioan Lupaș până acum nu există. D-l Lupaș mai pe urmă a scris o monografie despre Mitropolitul Șaguna, pe care o puteți comanda dela Librăria arhidiecezană din Sibiu.

.....

Bibliografie.

Pompiliu Păltănea, *Gaudeamus*, piesă din viața studentească, într'un act și în versuri cu desene de Gruia. București 1911. Preț: 1 Leu.

C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții, adunate*

din Oltenia și Muscel. Edit. Academiei Române. „Din viața poporului român", vol. X. Preț: 1.50 Lei.

Sim. Fl. Marian, *Hore și chiuțuri din Bucovina*. Edit. Academiei Române. „Din viața poporului român", vol. IX. Preț: 2 Lei.

Dim. A. Sturdza, *Însemnătatea divanurilor ad-hoc din Iași și București*. I. Tratatul de Paris. Preț: 40 bani.

Dim. A. Sturdza, *Însemnătatea divanurilor ad-hoc*, Partea II. Anul 1856. Preț: 1.20 bani.

N. Iorga, *Ceva despre ocupațiunea austriacă în anii 1789—1791*. Extras din Analele Acad. Rom. Tom. XXXIII. Mem. secț. istorice. Preț: 1 Leu.

N. Iorga, *Răscola Seimenilor împotriva lui Mateiu Basarab*. Extras din Analele Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 30 bani.

N. Iorga, *Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea*, Luarea Basarabiei și Moruzeștii. Tom. XXXIII. Preț: 40 bani.

N. Iorga, *Câteva note despre cronicile și tradiția noastră istorică*. Extras din Analele Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 20 bani.

N. Iorga, *Carol al XII-lea, Petru cel Mare și țerile noastre*, (1709—1714). Extras din Analele Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 1 Leu.

Ioan Pușcariu, *Revolta boierilor din Țara Făgărașului în favoarea lui Mihnea Vodă cel rău*. Extras din Analele Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 20 bani.

N. Iorga, *Un călător italian în Turcia și Moldova în timpul războiului cu Polonia*. Edit. Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 30 bani.

N. Iorga, *Francisc Rákoczy II. și România*. Edit. Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 40 bani.

Sextil Pușcariu, *Contribuții la gramatica istorică a limbii române*. Mem. I. Tom. XXXIII. Preț: 30 bani.

Dr. G. Pascu, *Despre cimitiruri*, studiu filol. și folcloric. Tom. XXXIII. Preț: 2 Lei.

Theodor T. Burada, *Scrierile muzicale ale lui Dim. Cantemir*. Edit. Acad. Rom. Tom. XXXII. Preț: 5 Lei.

Dr. N. Leon, *Studii asupra cetoizilor din România*. Edit. Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 60 bani.

Dr. Gh. Marinăscu, *Despre chimioterapie și tratamentul lui Ehrlich*. Edit. Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 50 bani.

Dr. V. Babeș, *Studii asupra petagrei*. Edit. Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 1 Leu.

Dr. Th. Mironescu, *Contribuțiuni la dezvoltarea prostatei la om înainte de naștere*. Edit. Acad. Rom. Tom. XXXIII. Preț: 50 bani.

Redactorul nostru fiind prea ocupat cu serbările jubilar ale Asociațiunii dela Blaj, acest număr apare triplu. Numărul viitor va apărea în 16 Septembrie n.

ADAUS MUZICAL

LA

REVISTA „LUCEAFĂRUL“.

APARE SUB ÎNGRIJIREA D-LOR T. BREDICEANU ȘI V. ȘORBAN.

NR. 3.

IACOB MUREȘIANU.



Când prindem condeii spre a schița personalitatea artistică a lui I. Mureșianu, trebuie să ne dăm seama înainte de toate de împrejurările noastre românești extrem de mărești și neprietnice pentru desvoltarea talentelor artistice care le-am avut. Referințele în cari ne aflăm încă și azi, se aseamănă mult cu cele ale statului primitiv în care omul într-o singură persoană e vânător, pescar, buștar, medic, luptător și artist. La noi nimeni nu trăiește numai din artă și numai pentru artă, ci cultivarea artelor se consideră ca un lucru de a doua mână; artistul român are să îndeplinească mai întâu alte îndatoriri, — de obicei tocmai contrare predispozițiilor și preocupărilor sale, — ocupațiuni distrugătoare de avânt și de însuflețire, ca numai pe urmă, în așa zisele „ceasuri libere” să se poată dedica muzelor. În astfel de împrejurări nu-i mirare, dacă progresul pe terenul artelor e de tot neînsemnat. Și ar fi timpul să ne străduim și în privința aceasta la mai mult, căci nimic nu contribuie în mai mare măsură la înălțarea prestigiului unui neam, ca și artiștii săi, când operele lor ajung să fie apreciate și recunoscute de o lume întreagă!

Acestea ne vin în minte, gândindu-ne la maestrul I. Mureșianu. Dintre toți compozitorii noștri parcă nici unul n'a fost dela început așa de puțin favorizat de împrejurări ca dânsul. Înzestrat cu un talent de compozitor de primul rang, având pe lângă aceasta o excelentă pregătire muzicală, e condamnat să-și petreacă zilele într'un orăgel mic cum este Blajul, lipsit de orice contact sau mediu artistic. Aici îl găsim și azi, după 30 ani, și nu înhățat și supus, cum ar fi lesne de înțeles, ci zelos, neobosit, de un idealism pătrunzător și mai presus de toate: compozitor productiv, ca și în anii tinereții. — Ce ar fi putut presta acest om, dacă se năștea la un popor mai înaintat în cultură, d. p. la nemți, francezi sau italieni, unde altcum se știu menaja talentele createoare și unde de bunăseamă i se dădea posibilitatea să trăiască — după cum merita și înima-l trăgea — numai pentru compoziție! El, însă, în aceeași vreme a fost silit să facă pe pedagogul, pe dirigintul, ba chiar și pe muzicograful.

Activitatea lui cu toate acestea e bogată și multilaterală. Ca compozitor e veșnic purtat de tendințele cele mai curate de a servi cauza muzicii românești.

Creațiunile sale sunt pătrunse de spirit național și au totdeauna oarecare legătură cel puțin cu un motiv sau o ligatură românească. Forma originală a motivelor populare o conservă de multeori în întregime. Lirismul său e lirismul poporului românesc. Forța lui ar fi însă muzica dramatică, căci Mureșianu e un pronunțat talent dramatic, fără cea mai mică nădejde de a-și putea desfășura aripile spre aburul lui instinctiv, dorit: spre teatru. În lipsa teatrului și al libretistilor (aceștia în genere ne lipsesc!) se dedică compozițiilor de balade pentru cor,

soli și orchestră, folosindu-se de „Baladele populare” ale lui V. Alecsandri. Acestea sunt: „Mănăstirea de Argeș”, „Brumărelul”, „Năluca”, „Constantin Brancoveanu”, „Erculean”, „Măierușca din Brașov” și „Floarea fagului”. Toate nepublicate! — O însemnată lucrare a sa este Ouveritura „Ștefan cel mare” pentru orchestră; urmează apoi enunțate piese pentru piano (I. Mureșianu e însuși virtuos la pian): fantazii, capricii, improvizațiuni, variațiuni („Cimpoiul”, „Olteanca”, „Capriciul în f-moll și fis-moll”, „De-aș fi iubit” ș. a.) scrise în felul lui Weber și Mendelssohn, dar absolut românești; în fine coruri tăneste, bisericesti, cântece, doine populare prelucrate, o operetă („Scara măței”), piese de dans, potpourriuri, — cele mai multe publicate în foaia sa „Muza română”. Răsfoind prin acest vast material, vom găsi adesea alături de briliante piese de concert și bucăți cari corăspund referințelor celor mai modeste. Acestea însă — după cum spune însuși maestrul — le-a scris pentru publicul nostru mare, mai puțin înfiat în tainele muzicii superioare.

Organele cu cari își execută compozițiunile corale și orchestrale e silit să și le formeze însuși din elevii diferitelor instituții (gimnaziu, teologie) din Blaj; dar corurilor și orchestrelor, instruite de el, le lipsese stabilitatea; o operetă („Scara măței”), în genere și cu deosebire pentru farmecile muzicii noastre naționale. În privința aceasta I. Mureșianu a desfășurat o adevărată activitate de apostol. Ajunge dacă amintim, că aproape toți cultivătorii de muzică românească, din generațiunea noastră mai tânără, au fost elevii lui I. Mureșianu. Pe mulți băieți mici, între alții și pe amândoi redactorii ai acestui Adaus muzical, I. Mureșianu i-a introdus în tainele cele mai elementare ale muzicii. O muncă de Sisiph, împlinită cu o abnegațiune nobilă și o bună-tate de inimă mișcătoare!

Pentru propagarea muzicii românești, publică, la 1888, foaia muzicală-literară „Muza română”, cu un conținut interesant, variat și instructiv. Păcat, că întreprinderea aceasta începută cu însuflețirea unei inimi tineresti, după un an de zile cade victimă indiferențismului publicului românesc. Apare din nou în 1894, timp de un an; în 1895, jumătate de an; în 1906 un an întreg; în fine, în 1907, numai un număr. Anii din urmă însă nu mai sunt la nivelul „Muzei rom.” din 1888.

Date biografice: I. Mureșianu s'a născut la 29 Iunie n. 1857 în Brașov. (Tatăl său: Iacob Mureșianu, redactorul și proprietarul „Gazetei Trans.” după G. Barițiu; unchiul său: poetul Andreiu Mureșianu). Încă de tânăr compune lucrări mai mici editate de firmele Gebauer (București) și Kratochwill (Viena). După terminarea gimnaziului în Brașov, se înscrie la politehnica din Viena, dar în 1878 ocupă catedra de profesor de muzică în Năsăud. Dorul de a se cultiva în muzică îl duce în toamna anului 1879 la conservatorul din Lipsca, unde timp de 4 ani face studii serioase, ascultând pe prof. Reinecke și Ladasohn. Aici, la concursul pentru cel mai bun canon, obține premiul „Mendelssohn” de 120 mărci. Reîntors acasă, fu numit profesor de muzică la gimn. din Brașov, apoi, în 1885, trece la Blaj într'un post obositor, nepotrivit și neînsemnat pentru talentul său.

În numărul de față publicăm un fragment din balada „Erculean” și o piesă corală bisericască pe cari d-l Mureșianu a avut amabilitatea a ni le pune la dispoziție.

Duetul I

din balada „Erculean.“

J. Mureșianu.

Un poco allegretto.

Sopran. 

Tenor. 

PIANO. 

Bă - di - ță bă - di - ta bă -
Să năi nici o



di - ță O, mă scoa-te dra-gă mă scoa - te din
fri - că fa - ță săl - bă -



Cadenza accelerando

um-bră a-dân-că că Bă-di-ța bă-
ți-că că Să n'ai nici o

Lento. Moderato.

di-ța de-ți sunt dră-gu-li-tă so-ti-e de vrei de
fri-că fa-tă săl-bă-ți-că, că te-oi co-pe-ri și

Tempo primo. rit.

vrei să mă iei mă scoa-te din stan-că.
te-oi fe-ri de vânt și de soa-re.

stacc. p pp ppp

di-ța de-ți sunt dră-gu-li-tă so-ti-e de vrei de
fri-că fa-tă săl-bă-ți-că, că te-oi co-pe-ri și

Cheruvicul.

Pentru cor de bărbați cu solo de bariton.

J. Mureșianu.

Adagio.

Solo. *pp* Ca - rii pre Che - ru - vi - mii, Ca - rii pre Che - ru - vi - mii, *pp*

Tenor I.II. *pp* Ca - rii pre Che - ru - vi - mii, Ca - rii pre Che - ru - vi - mii, *f*

Bas I.II. *pp* Ca - rii pre Che - ru - vi - mii, Ca - rii pre Che - ru - vi - mii, *f*

Più mosso.

tai - nă in - chi - pu - im, cu tai - nă in - chi - pu - im. *mf* Și cei de vi - ea - ță fa - că -

p pp mf p pp f

toa - rei fă - că - toa - rei Tre - imi, in - tre - it sfân - tă cân - ta - re a - du -

Maestoso.

Solo. cem. In - tre - it sfân - tă cân - ta re a - du - cem. *pp*

Cor. *pp*

Allegro ma non troppo.

deciso de - la noi

Toa - tă gri - ja cea lu - meas - că

f ff

să o lă - pă dăm toa - tă gri - ja să o lă - pă - dăm

Adagio.

Solo. toa - tă gri - ja cea lu - meas - că să o lă - pă - dăm, să o lă - pă - dăm. *ben marcato molto ritard.*

p toa - tă gri - ja s'o lă - pă - dăm, lă - pă - dăm. *pp*

p *pp* *molto ritard.*

Piane și armoniuri

din cele mai bune fabrici, li-
ferează subsemnatul pe lângă
**prețuri convenabile și cu
garanță.** Totodată dau infor-
mațiuni **gratuite** cu privire la
procurarea de orice instru-
mente muzicale de arcuș sau
de suflat, pentru alcătuirea de
orhestre și trebuință privată.

T. Popovici,

profesor de muzică.

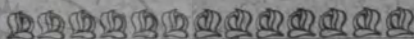
Sibiū (Nagyszeben), Str. Cisnădiel Nr. 7.

Colecțiile revistei „Lucefărul”.

Legătură elegantă în pânză.

Anul I, (1902)	50 cor.
Anul II, (1903)	40 „
Anul III, (1904)	30 „
Anul IV, (1905)	epuizat
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 „
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16 „
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25 „
Anul VII, (1908) Ed. simplă	16 „
Anul VII, (1908) Ed. de lux	25 „
Anul VIII, (1909) Ed. simplă	16 „
Anul VIII, (1909) Ed. de lux	25 „
Anul IX, (1910) Ed. simplă	16 „
Anul IX, (1910) Ed. de lux	25 „

Toate colecțiile împreună ediția simplă
200 cor.; ediția de lux 230 cor.



Cel mai potrivit dar pentru copii!

Adelina Olteanu Maior:

Biblioteca Copiilor și a Tinerimii

cu numeroase ilustrațiuni.

Cuprinde: **basme și istorioare
pentru copii, un număr bogat de
piese de teatru și povestiri pentru
tinerime.**

Se află încă în vânzare: vol. II, III, IV,
la librăria Archidieceșană din Sibiū,
sau la Administr. revistei „Lucefărul”.

Prețul unui volum 1 coroană.

A apărut:

Informații literare și culturale

1903 — 1910

de

Octavian C. Tăslăuanu.

Editura W. Krafft, Sibiū.

Volumul cuprinde: Figuri literare și cul-
turale, Articole despre artă, despre Ches-
tuni culturale dela noi și din străinătate
și dări de seamă despre o parte a literaturii
românești din ultimul deceniu.

Volum bogat de 350 pagini. Prețul 2 cor.,
în România 2 Lei 50 b. Se poate comandă
dela toate librăriile.

